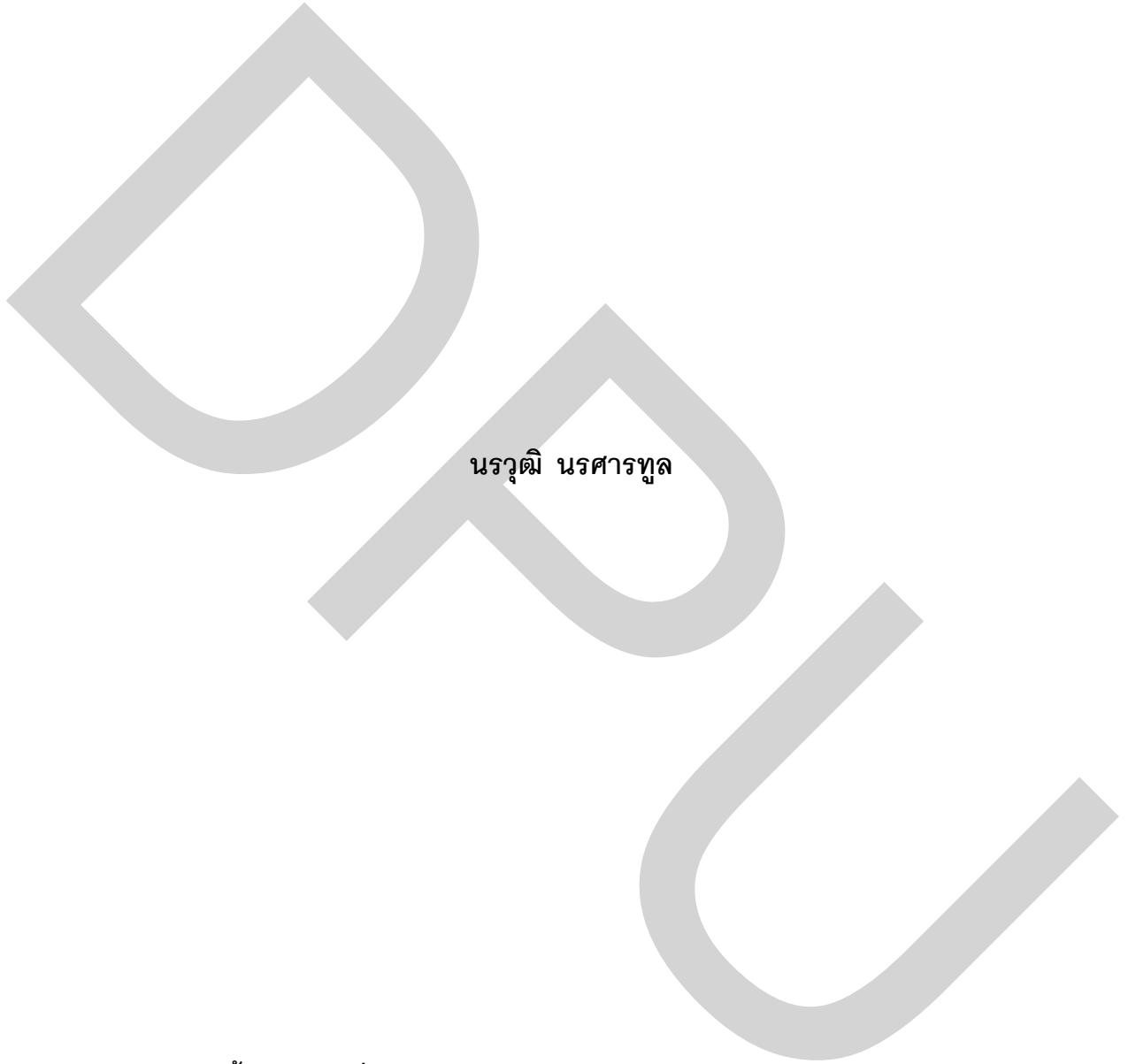

การกำหนดส่วนต่างของอัตราดอกเบี้ยในประเทศไทย

นรรุฒิ นรศารทูล

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

พ.ศ.2546

ISBN : 974-281-836-3

The Determination of Interest Spreads in Thai Banking

Norawud Norsarathool

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

For the Degree of Master of Economics

Department of Economics

Graduate School Dhurakijpundit University

2003

ISBN : 974-281-836-3

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยผู้เขียนได้รับความกรุณาจาก ดร.สมชาย หาญหิรัญ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ได้กรุณาสละเวลาให้ความช่วยเหลือแนะนำแนวทางการศึกษาตลอดจนตรวจทานแก้ไขข้อผิดพลาดของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้เป็นอย่างดี และขอกราบขอบพระคุณ ดร.ชัชวัฒน์ คนจริง ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รศ.ดร.ปราการ อากาศศิลป์ และ ผศ.อนุชา จินตกานนท์ กรรมการวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาสละเวลาให้คำแนะนำทางวิชาการ ตลอดจนการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องเพื่อให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้เขียนรู้สึกซาบซึ้งและต้องขอกราบขอบพระคุณทุกท่านมา ณ ที่นี้ด้วย

นอกจากนี้ การจัดทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ ยังได้รับความกรุณาจากอาจารย์เชียง เกาจิต อาจารย์ประจำคณะเศรษฐศาสตร์ และคุณอภิญา อังศุพันธ์ ที่ได้ให้คำปรึกษาและแนะนำด้วยดี และต้องขอขอบคุณบุญเลิศ จิรภัทร์ ที่กรุณาให้คำอธิบายที่มีประโยชน์ต่อการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ท้ายสุดนี้ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะสำเร็จลงไม่ได้เลย หากผู้เขียนปราศจากครอบครัว ทั้งคุณพ่อ คุณแม่ พี่ๆ น้องๆ ที่คอยสนับสนุนเสมอมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณจันทิมา สังข์สวัสดิ์ ที่คอยเป็นกำลังใจให้กับผู้เขียนตลอดมา รวมทั้งต้องขอขอบคุณ คุณอภิชาติ คงสวัสดิ์วรกุล และคุณธงชัย สุปโกชน์ และเพื่อนๆ ปริญญาโทรุ่นเดียวกัน ตลอดจนบุคคลอีกจำนวนมากที่ให้ความช่วยเหลือในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ซึ่งหากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีคุณค่าและประโยชน์ต่อการศึกษา ค้นคว้าของผู้สนใจ ผู้เขียนขอยกให้แก่บุคคลต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้น สำหรับข้อผิดพลาดหรือข้อบกพร่องประการใด ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

นรฤติ นรสารทูล

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ.2546

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ.....	๗
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์การศึกษา.....	7
1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
1.4 ระเบียบวิธีการศึกษา.....	8
1.5 ขอบเขตการศึกษา.....	8
2. แนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	10
2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	10
2.1.1 ทฤษฎีอัตราดอกเบี้ยของคลาสสิก.....	10
2.1.2 ทฤษฎีความพึงพอใจในสภาพคล่อง.....	12
2.1.3 ทฤษฎีปริมาณเงินให้กู้.....	15
2.2 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	17
3. โครงสร้างระบบการเงินในประเทศไทย.....	25
3.1 โครงสร้างอัตราดอกเบี้ยในตลาดการเงิน.....	27
3.2 อัตราดอกเบี้ยธนาคารแห่งประเทศไทย.....	28
3.3 อัตราดอกเบี้ยในระบบธนาคารพาณิชย์.....	29
3.4 สถานการณ์อัตราดอกเบี้ยในประเทศไทย.....	31
3.4.1 ช่วงก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางการเงิน.....	32
3.4.2 ช่วงหลังเกิดวิกฤตการณ์ทางการเงิน.....	35
3.5 มาตรการทางด้านอัตราดอกเบี้ย ช่วงปี 2533 – 2545.....	39

สารบัญ (ต่อ)

4. วิธีการศึกษา.....	47
4.1 แบบจำลองการวิเคราะห์ส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยของธนาคาร.....	47
4.2 แหล่งที่มาของข้อมูล.....	55
5. ผลการศึกษา.....	57
5.1 ผลการทดสอบแบบจำลอง.....	58
5.1.1 ผลการศึกษาของธนาคารพาณิชย์ทั้งระบบ.....	58
5.2.2 ผลการศึกษาแยกตามรายธนาคาร.....	61
5.2 ผลการทดสอบความสัมพันธ์.....	65
6. สรุปและข้อเสนอแนะ.....	71
6.1 สรุปผลการศึกษา.....	71
6.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย.....	73
6.3 ข้อจำกัดในการศึกษา.....	74
บรรณานุกรม.....	76
ภาคผนวก.....	79
ภาคผนวก ก. ผลการทดสอบ.....	80
ภาคผนวก ข. ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา.....	87
ภาคผนวก ค. รายละเอียดตัวย่อต่างๆ.....	112

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1.1 แสดงอัตราดอกเบี้ยตลาดเงิน อัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำ 3 เดือน และอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของธนาคารพาณิชย์.....	4
1.1 (ต่อ) แสดงอัตราดอกเบี้ยตลาดเงิน อัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำ 3 เดือน และอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของธนาคารพาณิชย์.....	5
3.1 แสดงการเคลื่อนไหวของอัตราดอกเบี้ย ในช่วงปี 2533 –2545.....	44
4.1 แสดงตัวแปรที่ใช้ในการประมาณค่าตามแบบจำลอง.....	56
5.1 แสดงผลการประมาณค่า Regression ของทั้งระบบธนาคาร และแยกรายธนาคาร ช่วงไตรมาสที่ 1/2536 ถึง 3/2545.....	68
5.2 แสดงผลการประมาณค่า Regression ของทั้งระบบธนาคาร และแยกรายธนาคาร ช่วงไตรมาสที่ 1/2536 ถึง 3/2545.....	69
5.3 แสดงผลการประมาณค่า Correlation แยกรายธนาคาร ช่วงไตรมาสที่ 1/2536 ถึง 3/2545.....	70

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1.1 แสดงอัตราดอกเบี้ยตลาดเงิน อัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมและเงินฝาก และส่วนต่างอัตราดอกเบี้ย.....	6
2.1 การกำหนดอัตราดอกเบี้ยจากอุปสงค์ของเงินลงทุนและอุปทานของเงินออม.....	11
2.2 อัตราดอกเบี้ยดุลยภาพโดยทฤษฎีความพึงพอใจสภาพคล่อง.....	14
2.3 การกำหนดอัตราดอกเบี้ยจากอุปสงค์ของเงินให้กู้ยืมกับอุปทานของเงินกู้.....	16
3.1 โครงสร้างระบบการเงินในประเทศไทย.....	26
3.2 แสดงอัตราการเพิ่มของเงินฝากและเงินให้กู้ยืม.....	45
3.3 แสดงปริมาณสินเชื่อและเงินฝาก ในช่วงไตรมาสที่ 1/2543 ถึง 4/2545.....	46

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การกำหนดส่วนต่างของอัตราดอกเบี้ยในประเทศไทย
ชื่อนักศึกษา	นายนรรุติ นรสารทูล
อาจารย์ที่ปรึกษา	ดร.สมชาย หาญหิรัญ
สาขาวิชา	เศรษฐศาสตร์ (เศรษฐศาสตร์การเงินการคลัง)
ปีการศึกษา	2545

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการอธิบายถึงพฤติกรรมของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยในการกำหนดส่วนต่างของอัตราดอกเบี้ยเงินกู้และเงินฝากที่เหมาะสมที่สุด ที่จะทำให้ธนาคารได้รับกำไรสูงสุด ตามเงื่อนไข และกฎเกณฑ์ต่างๆ ซึ่งการศึกษาจะประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนแรกจะเป็นการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดส่วนต่างอัตราดอกเบี้ย ซึ่งแบ่งผลการศึกษาดออกเป็นธนาคารพาณิชย์ทั้งระบบและแยกตามรายธนาคาร และส่วนที่สองจะเป็นการทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆ ที่มีผลต่อกำไรของแต่ละธนาคาร โดยใช้ข้อมูลเป็นรายไตรมาสของแต่ละธนาคาร (ไตรมาสที่ 1/2533 – 3/2545) ซึ่งเป็นช่วงที่เกิดกระแสการต่อต้านพฤติกรรมของธนาคารพาณิชย์ว่าเอาเปรียบผู้กู้และผู้ออม และก่อให้เกิดความไม่ไว้ใจว่าธนาคารไม่ได้ทำหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ และยุติธรรมกับประชาชน และมีผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในระบบการเงิน และระบบเศรษฐกิจส่วนรวมในที่สุด

ผลการศึกษาพบว่าในกรณีของธนาคารพาณิชย์ทั้งระบบ ถ้าเงินจ่ายสมทบกองทุนฟื้นฟูฯ การดำรงสินทรัพย์สภาพคล่อง และค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของธนาคารเพิ่มขึ้น ธนาคารจะเรียกร้องส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้น ส่วนหนี้สูญและหนี้สงสัยจะสูญกลับมีความสัมพันธ์กับส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยในทางลบ มีสาเหตุมาจากเป็นช่วงที่ผู้กู้ไม่มีความสามารถเพียงพอที่จะชำระหนี้คืนให้กับธนาคาร ดังนั้นธนาคารพาณิชย์ทั้งระบบจึงจำเป็นต้องยอมรับส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยที่ลดลงเพื่อตัดลดภาระหนี้สูญ นอกจากนี้ สภาพคล่องในระบบธนาคารโดยรวมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ไตรมาสที่ 3 ของปี 2541 ขณะเดียวกันธนาคารโดยรวมไม่สามารถปล่อยสินเชื่อเพิ่มได้ ทำให้ธนาคารโดยรวมต่างเรียกร้องส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้น สัดส่วนสินเชื่อต่อเงินฝากผลลัพธ์ที่ได้กลับเป็นบวก

สำหรับผลการศึกษาแยกรายธนาคารพบว่า ตัวแปรที่นำมาศึกษาจะแสดงผลของความสัมพันธ์ต่อส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยต่างกันออกไปในแต่ละธนาคาร ทั้งนี้เป็นเพราะความแตกต่างที่ค่อนข้างมากของลักษณะของตัวแปรในแต่ละธนาคารเป็นสำคัญ

ส่วนผลการศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆ ที่มีผลต่อกำไรของธนาคารพบว่า มีเพียงส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยของธนาคารกรุงศรีอยุธยาและธนาคารเอเซียเท่านั้น ที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญและมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้าม ทั้งนี้เป็นเพราะปัญหาของคุณภาพหนี้ที่ธนาคารเหล่านี้มีอยู่ สำหรับความสามารถในการปล่อยสินเชื่อซึ่งแสดงนัยสำคัญของกำไรของธนาคารเป็นส่วนใหญ่ นั้น จะแสดงทิศทางความสัมพันธ์ที่แตกต่างกันตามแต่ละธนาคาร ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับคุณภาพของสินเชื่อ ต้นทุนทางด้านเงินฝาก และการตั้งสำรองหนี้สงสัยจะสูญต่อสินเชื่อของธนาคารนั้นๆ เป็นสำคัญ

สำหรับตัวแปรที่เป็นต้นทุนการดำเนินงานของธนาคาร ซึ่งได้แก่ หนี้สูญและหนี้สงสัยจะสูญต่อสินเชื่อและต้นทุนในการบริหาร จะมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับผลกำไรจากการดำเนินงานของธนาคารส่วนใหญ่

Thesis Title **The Determination of Interest Spreads in Thai Banking**
Name **Mr. Norawud Norsarathool**
Thesis Advisor **Dr. Somchai Harnhirun**
Department **Economics**
Academic Year **2002**

ABSTRACTS

This study aims to investigate the determinants of the interest rate spread of Thai commercial banks during the year 1980 – 2002 when the policy on the spread of Thai commercial banks ignited a great debate among parties concerned on its business ethic and efficiency. The accounting concept, in which all banks are assumed to maximize their profit, will be employed as the working horse theory in this study. Under the light of this concept, the commercial banks will choose its interest rate spread subject to their liquidity constraints according to law and regulation. Using quarterly time series data during 1980 – 2002, the study attempts to elaborate two folds, namely the determinants of the optimal interest rate spread of Thai commercial banks, the correlation of their performance and main operating variables.

The results of the study suggest that there exists the positive relationship between the interest rate spread and its contributions to the financial institution development fund, legal reserve requirement, and its expenditure. On the other hand, the bad debt and doubtful accounts caused a lower interest rate spread. The later could be explained by the fact that commercial banks had to cut down the spread in order to improve its debt quality. An increase in liquidity on banking system since the third quarter of 1998, together with a sharp reduction in loan had created a heavy burden to the commercial banks. This led to a requirement of an increase in the interest rate spread in order to compensate its rising costs. Thus, it is not surprised when the result of the study suggested a positive direction of relationship between the spread and the ratio of loan and deposit. On a disaggregation basis, the regression results show varied relationships between the studied variables and the interest rate spread across the banks. This is clearly due to the differential characteristics of the banks.

Furthermore, the study also reveals that the performance of the banks mainly displays the positive causal relationship with the interest rate spread, except the cases of Bank of Ayudhya

and Bank of Asia, where the reversed relationship are found. This could be due to the poor quality of their debts. The loan/deposit ratio generates more profit to the banks, whose quality of debts is relatively high and their balances also are supported by substantial amount of financial institution development fund and liquidity assets. On the other hand, bad debt and doubtful accounts and operating cost show a reverse causal relationship with the interest rate spread.

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของปัญหา

ในระบบเศรษฐกิจที่มีระบบการเงินและสถาบันการเงินที่เจริญก้าวหน้า อัตราดอกเบี้ยมีบทบาทสำคัญในการจัดสรรทรัพยากรไปสู่ภาคเศรษฐกิจต่างๆ เพื่อก่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรดังกล่าวอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด บทบาทที่สำคัญที่ปรากฏให้เห็นก็คือการกำหนดบทบาทการให้กู้ยืม และการจัดสรรการลงทุน และบทบาทในการส่งเสริมการออมทรัพย์ ทั้งนี้ธนาคารพาณิชย์จัดเป็นสถาบันที่มีบทบาทและความสำคัญมากที่สุดของประเทศ ในการเป็นตัวกลางและการเป็นศูนย์กลางของการจัดสรรการใช้ทรัพยากรของประเทศที่สำคัญ เนื่องจากธนาคารพาณิชย์เป็นแหล่งระดมเงินออมส่วนที่เหลือจากหน่วยเศรษฐกิจหนึ่งไปจัดสรรให้แก่หน่วยเศรษฐกิจที่ต้องการเพื่อใช้ในการลงทุน ถ้าตัวกลางทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ก็จะมีส่วนสนับสนุนให้เกิดการคล่องตัวของระบบเศรษฐกิจ อันจะนำไปสู่การขยายตัวที่มีประสิทธิภาพและมั่นคงต่อไป เมื่อพิจารณาบทบาทของธนาคารในการทำหน้าที่เป็นผู้ระดมเงิน ย่อมต้องมีการจ่ายผลตอบแทนหรือดอกเบี้ยเงินฝากให้แก่ผู้ออมเพื่อจูงใจให้นำเงินมาออมกับธนาคาร ในขณะที่เดียวกันหน่วยเศรษฐกิจที่ต้องการเงินทุน และไม่สามารถระดมเงินทุนได้ด้วยตัวเองอย่างเพียงพอก็จะใช้บริการจากธนาคาร เป็นแหล่งระดมเงินทุนทางหนึ่ง โดยจ่ายผลตอบแทนจากการกู้ยืม หรือดอกเบี้ยเงินกู้ให้แก่ธนาคาร เราจะเห็นได้ว่าอัตราผลตอบแทนที่ผู้ออมได้รับ และที่ผู้กู้ต้องจ่าย อาจมีส่วนในการกำหนดปริมาณธุรกรรมที่เกิดขึ้นทั้ง 2 ทาง คือ เมื่อใดที่ผู้ออมได้รับผลตอบแทนต่ำ ย่อมไม่จูงใจให้ผู้ออมนำเงินมาออมกับธนาคาร และในขณะที่เมื่อใดที่ผลตอบแทนที่ผู้กู้ต้องจ่ายดอกเบี้ยให้แก่ธนาคารอยู่ในระดับที่สูงกว่าผลตอบแทนที่ผู้กู้คาดว่าจะได้รับ ย่อมไม่จูงใจให้ผู้กู้นำเงินนั้น ไปลงทุน ซึ่งย่อมมีผลกระทบต่อขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

นับตั้งแต่มีการเปิดเสรีทางการเงินในประเทศไทยตั้งแต่ปี 2533 เป็นต้นมา รัฐบาลได้ดำเนินมาตรการผ่อนคลายข้อจำกัดทางการเงินมาโดยตลอด อาทิ มาตรการผ่อนคลายด้านอัตราดอกเบี้ย ด้านการควบคุมการปริวรรต และการกำกับและพัฒนาสถาบันการเงิน เป็นต้น จากการที่เศรษฐกิจขยายตัวอย่างต่อเนื่องจนถึงปี 2538 ส่งผลให้เงินทุนไหลเข้าเป็นจำนวนมาก ในขณะที่โครงสร้างทางการเงินในประเทศไทยยังพัฒนาไม่เพียงพอ และได้นำเงินทุนไปใช้ในภาคธุรกิจที่ไม่

ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ระบบเศรษฐกิจ เช่น การลงทุนในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ และการเก็งกำไรในตลาดหลักทรัพย์ ส่งผลให้ดุลบัญชีเดินสะพัดขาดดุลและเกิดปัญหาเงินเฟ้อ จากปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจดังกล่าว เริ่มปรากฏชัดเจนขึ้นเมื่อปี 2540 เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ รายได้จากการส่งออกลดลง สภาพคล่องในระบบการเงินมีความผันผวนอย่างต่อเนื่อง จากข่าวการลดค่าเงินบาท และบริษัทจัดอันดับความน่าเชื่อถือ (Moody's) พิจารณาลดอันดับความน่าเชื่อถือตราสารหนี้ของไทยลง ส่งผลให้เงินทุนไหลออก การระดมเงินฝากของธนาคารพาณิชย์ชะลอตัว อย่างไรก็ตาม สภาพคล่องของระบบการเงินได้ตั้งตัวอีกครั้งในเดือนพฤษภาคมต่อเนื่องไปจนถึงเดือนมิถุนายน เนื่องจากกระแสข่าวการลดค่าเงินบาท และการโจมตีค่าเงินบาท รวมทั้งปัญหาสถาบันการเงินของไทยมีความรุนแรงขึ้น ทำให้เงินทุนไหลออกเป็นจำนวนมาก และประชาชนเร่งถอนเงินออกจากบริษัทเงินทุน ทางการเงินจึงต้องเสริมสภาพคล่องให้กับระบบการเงินเป็นจำนวนมากผ่านกองทุนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาระบบสถาบันการเงิน จนในที่สุดรัฐบาลต้องประกาศเปลี่ยนแปลงระบบอัตราแลกเปลี่ยนจากระบบตะกร้าเงิน (Basket of Currency) มาเป็นระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบลอยตัว (Managed Float) เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2540 พร้อมกับปรับเพิ่มอัตราดอกเบี้ยมาตรฐานขึ้นจากร้อยละ 10.5 ต่อปี เป็นร้อยละ 12.5 ต่อปี ต่อมาในเดือนสิงหาคม 2540 รัฐบาลตัดสินใจขอรับความช่วยเหลือจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund : IMF) เพื่อแก้ไขปัญหาและฟื้นฟูเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลมีมาตรการทางการเงินออกมาเป็นระยะๆ แต่ก็ไม่ช่วยสร้างความมั่นใจให้กับนักลงทุนต่างชาติ ส่งผลให้ค่าเงินบาทลดลง ในขณะที่อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืมระหว่างธนาคารสูงขึ้นจากช่วงร้อยละ 13.5 – 21.0 ต่อปี ในเดือนมิถุนายน 2540 เป็นช่วงร้อยละ 16.25 – 29.0 ต่อปี ในเดือนกันยายน 2540

จากวิกฤตการณ์ค่าเงินบาทที่เกิดขึ้น ส่งผลให้ประชาชนขาดความเชื่อมั่นต่อการดำรงอยู่ของสถาบันการเงินทำให้มีการถอนเงินฝากจำนวนมาก และเจ้าหน้าที่เงินให้กู้ยืมต่างประเทศเร่งรัดให้ชำระคืนเงินกู้ รวมถึงการเพิ่มเงินกองทุนไม่เพียงพอตามมาตรฐาน BIS กับภาระหนี้ด้วยคุณภาพของสถาบันการเงินที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้สถาบันการเงินส่วนใหญ่ขาดสภาพคล่อง ดังจะเห็นได้จากกลุ่มธนาคารขนาดกลางและเล็กต่างพยายามดึงเงินฝาก ด้วยการแข่งขันกันเพิ่มอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำ 3 เดือน ตามภาวะสภาพคล่องที่ดึงตัวจากช่วงร้อยละ 9.0 – 12.0 ต่อปี ในช่วงไตรมาสที่ 2 ของปี 2540 เป็นช่วงร้อยละ 10.0 – 14.5 ร้อยละ 12.0 – 15.75 และร้อยละ 10.0 – 16.5 ต่อปี ในช่วงไตรมาสที่ 3 ไตรมาสที่ 4 ของปี 2540 และไตรมาสที่ 1 ของปี 2541 ตามลำดับ ในขณะที่อัตราดอกเบี้ยในกลุ่มธนาคารขนาดใหญ่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก หลังจากที่สภาพคล่องในระบบธนาคารพาณิชย์เริ่มปรับตัวดีขึ้น ภาวะการแข่งขันระดมเงินฝากเริ่มลดลง และภาวะการเงินเริ่มมีเสถียรภาพมากขึ้น ส่งผลให้อัตราดอกเบี้ยเงินฝากเริ่มทรงตัวในช่วงไตรมาสที่ 2 ของปี 2541 และอัตราดอกเบี้ยเงินฝากเริ่มลดลงมากในช่วงไตรมาสที่ 3 จากช่วงร้อยละ 10.0 – 16.5 ต่อปี ในไตรมาสที่ 2 เป็นช่วงร้อยละ 7.5

- 10.0 ต่อปี ในไตรมาสที่ 3 ในธนาคารพาณิชย์ขนาดกลางและเล็ก จากสภาพคล่องที่อยู่ในเกณฑ์สูง ทั้งนี้เนื่องมาจากการผ่อนคลายนโยบายทางการเงินและการคลัง รวมทั้งการประกาศลดอัตราการดำรงเงินสดสำรองที่ธนาคารต้องดำรงไว้ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยจากร้อยละ 2 เป็นร้อยละ 1 เมื่อวันที่ 23 เมษายน 2542 ส่งผลให้อัตราดอกเบี้ยเงินฝากลดลงอย่างรวดเร็วเพื่อลดต้นทุนรายจ่ายด้านดอกเบี้ย ดังจะเห็นได้จากอัตราดอกเบี้ยมีการปรับตัวลดลงอยู่เรื่อยๆ โดยอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืมระหว่างธนาคารทรงตัวอยู่ในระดับต่ำมาโดยตลอดเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 2.19, 1.86 และ 1.70 ต่อปี ในช่วงไตรมาสที่ 2 - 4 ของปี 2543 ตามลำดับ ในขณะที่เดียวกันอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำ 3 เดือน ของธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่จะอยู่ในร้อยละ 2.25 ต่อปี ส่วนในธนาคารพาณิชย์ขนาดกลางและเล็กจะปรับตัวอยู่ในช่วงร้อยละ 2.0 - 2.75 ต่อปี ในช่วงไตรมาสที่ 4 ของปี 2544 (ดังตารางที่ 1)

สำหรับในส่วนของอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืม (MLR) ของธนาคารพาณิชย์มีการปรับตัวขึ้นอยู่หลายครั้งตามภาวะดอกเบี้ยเงินฝาก เมื่อสภาพคล่องเริ่มปรับตัวดีขึ้น แต่สถาบันการเงินมีต้นทุนเงินฝากและภาระหนี้ด้อยคุณภาพสูง ทำให้อัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมปรับตัวลดลงช้ากว่าการลดลงของอัตราดอกเบี้ยเงินฝากมาก ดังจะเห็นได้จากในช่วงไตรมาสที่ 3 ของปี 2541 อัตราดอกเบี้ยเงินฝากของธนาคารพาณิชย์ขนาดกลางและเล็กได้ปรับตัวลงมาก แต่ในขณะเดียวกันอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของธนาคารพาณิชย์ขนาดกลางและเล็กกลับปรับตัวลงช้ากว่าอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก กล่าวคือ จากช่วงร้อยละ 16.5 - 18.0 ต่อปี ในช่วงไตรมาสที่ 2 เป็นช่วงร้อยละ 16.0 - 17.5 ต่อปี ในช่วงไตรมาสที่ 3 แต่อย่างไรก็ตามอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมก็มีการปรับตัวลดลงอยู่เรื่อยๆ ตามสภาวะอัตราดอกเบี้ยเงินฝากที่ลดลง ซึ่งธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ได้ปรับอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมลงอยู่ในช่วงร้อยละ 7.25 - 7.75 และร้อยละ 7.0 - 7.5 ต่อปี ส่วนธนาคารพาณิชย์ขนาดกลางและเล็กปรับตัวลดลงอยู่ในช่วงร้อยละ 7.5 - 8.0 และร้อยละ 7.25 - 8.0 ต่อปี ในช่วงไตรมาสที่ 3 และ 4 ของปี 2544 ตามลำดับ (ดังตารางที่ 1)

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยระหว่างอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมกับอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำ 3 เดือน ของธนาคารพาณิชย์ จะเห็นได้ว่า (ดังตารางที่ 2) ในช่วงไตรมาสที่ 3 และ 4 ของปี 2541 ธนาคารพาณิชย์เฉลี่ยทั้งระบบได้รับส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยในอัตราที่สูงสุดเฉลี่ยร้อยละ 7.56 และ 6.61 ต่อปี ซึ่งสูงกว่าในช่วงระยะเวลาเดียวกันของปีก่อน อาจมีสาเหตุมาจากในช่วงไตรมาสที่ 3 สภาพคล่องอยู่ในเกณฑ์สูง และธนาคารพาณิชย์ต่างพยายามลดอัตราดอกเบี้ยเงินฝากอย่างรวดเร็ว ในขณะที่เดียวกันก็ยังไม่สามารถลดอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมลงได้ เพราะไม่สามารถหรือไม่ต้องการปล่อยสินเชื่อเพิ่ม เนื่องจากเงินกองทุนไม่เพียงพอ หรือเกรงว่าจะมีหนี้ไม่ก่อให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้น แม้ว่าการปรับตัวของส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยของธนาคารพาณิชย์จะปรับตัวขึ้นและลงแต่ก็ยังอยู่ในเกณฑ์ที่สูงเฉลี่ยร้อยละ 5.15, 5.18 และ 5.15 ต่อปี ในช่วงไตรมาสที่ 4 ของปี 2543 และ

ไตรมาสที่ 1 และ 2 ของปี 2544 ตามลำดับ ดังนั้น ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงต้องออกมาตรการต่างๆ เพื่อให้

ส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยลดลง อาทิเช่น การผ่อนคลายการดำรงสินทรัพย์สภาพคล่องของธนาคารพาณิชย์ และบริษัทเงินทุนจากไม่ต่ำกว่าร้อยละ 2 เป็นร้อยละ 1 ของเงินฝากและเงินกู้ยืมระยะสั้นจากต่างประเทศ ปรับปรุงหลักเกณฑ์การปรับโครงสร้างหนี้และการประเมินมูลค่าหลักประกันของสถาบันการเงิน การปรับปรุงวิธีการคำนวณอัตราดอกเบี้ย MRR ที่ธนาคารคิดกับลูกค้าทั่วไป โดยให้อิงกับอัตราดอกเบี้ย MLR บวกส่วนต่างสูงสุดไม่เกินร้อยละ 4 ต่อปี และการประกาศยกเลิกอัตราดอกเบี้ยมาตรฐาน เป็นต้น แต่ก็ยังไม่สามารถทำให้ส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยแคบลงได้ และจากการที่ธนาคารพาณิชย์กำหนดส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยในอัตราที่สูงมากจนเกินไปนั้น อาจเกิดกระแสการต่อต้านพฤติกรรมของธนาคารพาณิชย์ว่าเอาเปรียบผู้ออมและผู้กู้ และก่อให้เกิดความไม่ไว้วางใจธนาคารไม่ได้ทำหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและยุติธรรมกับประชาชน ซึ่งอาจจะมีผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในระบบการเงิน และระบบเศรษฐกิจส่วนรวมในที่สุด จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นจึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจที่จะพิจารณาถึง ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการกำหนดส่วนต่างของอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ และเงินฝากของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย เพื่อให้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและมาตรการต่างๆ ในการควบคุมเพื่อให้ส่วนต่างของอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมและอัตราดอกเบี้ยเงินฝากอยู่ในระดับที่เหมาะสม และสามารถให้ธนาคารพาณิชย์ยังคงสามารถทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 วัตถุประสงค์การศึกษา

ในการศึกษาการกำหนดส่วนต่างของอัตราดอกเบี้ยในประเทศไทย มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาวะการณ์อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ อัตราดอกเบี้ยเงินฝาก และความแตกต่างของอัตราดอกเบี้ยของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดส่วนต่างของอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก และอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของธนาคารพาณิชย์ไทย
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของผลการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ กับตัวแปรสำคัญต่างๆ ของธนาคารพาณิชย์ไทย

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยที่กำหนดส่วนต่างของอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก และเงินให้กู้ยืมของ

ธนาคารพาณิชย์ไทย

2. เพื่อให้ทราบถึงความสัมพันธ์ของผลการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ กับตัวแปรสำคัญต่างๆ ของธนาคารพาณิชย์ไทย

3. เพื่อให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถนำผลวิเคราะห์ประกอบการตัดสินใจ ในการพิจารณาแก้ไข ปรับปรุงกฎเกณฑ์ วางแนวทางในการบริหารส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยเงินฝากและอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย

1.4 ระเบียบวิธีการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ได้แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) จะเป็นการศึกษาถึงลักษณะ โครงสร้าง อัตราดอกเบี้ยและส่วนต่างของอัตราดอกเบี้ยในช่วงเวลาที่ผ่านมา และอธิบายถึงทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง ซึ่ง ได้แก่ ทฤษฎีอัตราดอกเบี้ยในแนวคิดต่างๆ ที่สำคัญ

2. การวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) เป็นการศึกษาปัจจัยที่กำหนดส่วนต่างของอัตราดอกเบี้ย โดยใช้วิธีทางสถิติในรูปของสมการถดถอยหลายตัวแปร (Multiple Regression Equations) และใช้ค่า Correlation เพื่อหาความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆ ที่มีผลต่อการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์

1.5 ขอบเขตของการศึกษา

ข้อมูลที่จะใช้ในการศึกษา การกำหนดส่วนต่างของอัตราดอกเบี้ยในประเทศไทยครั้งนี้ เป็นข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) ประเภทอนุกรมเวลารายไตรมาส ตั้งแต่ไตรมาสที่ 1 ของปี 2536 – ไตรมาสที่ 3 ของปี 2545 รวมระยะเวลา 9 ปี เนื่องจากเป็นช่วงที่ประเทศไทยประสบภาวะวิกฤตการณ์ทางการเงิน ส่งผลกระทบต่อให้ธนาคารพาณิชย์เรียกร้องส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยในอัตราที่สูงในทุกๆ ธนาคาร ซึ่งจะพิจารณาถึงภาพรวมของทั้งระบบธนาคารพาณิชย์ไทยทั้ง 11 แห่งที่เปิดทำการอยู่ในขณะนี้ ได้แก่ ธนาคารกรุงเทพ ธนาคารกรุงไทย ธนาคารกสิกรไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ ธนาคารกรุงศรีอยุธยา ธนาคารทหารไทย ธนาคารนครหลวงไทย ธนาคารเอเชีย ธนาคารดีบีเอสไทยทุน ธนาคารสแตนดาร์ดชาร์เตอร์ดอร์นครชน และธนาคารยูโอบีรีตันสิน เนื่องจากในช่วงปี 2541 มีการควบกิจการธนาคารพาณิชย์ไทยบางแห่งเข้าด้วยกัน โดยธนาคารกรุงเทพฯ พาณิชยกรรมได้ถูกแปร

สภาพเป็นบริษัทบริหารสินทรัพย์ ธนาคารมหานครถูกควบกิจการเข้ากับธนาคารกรุงไทย (พ.ย.2541) ธนาคารสหธนาคารถูกควบกิจการเข้ากับบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์กรุงไทยธนกิจ (ธ.ค.2541) ซึ่งภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็นธนาคารไทยธนาคาร ส่วนธนาคารแหลมทองถูกควบกิจการเข้ากับธนาคารรัตนสิน (ก.ย.2541) ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นธนาคารยูโอบี รัตนสิน และธนาคารศรีนครถูกควบกิจการเข้ากับธนาคารนครหลวงไทย (เม.ย.2545)

บทที่ 2

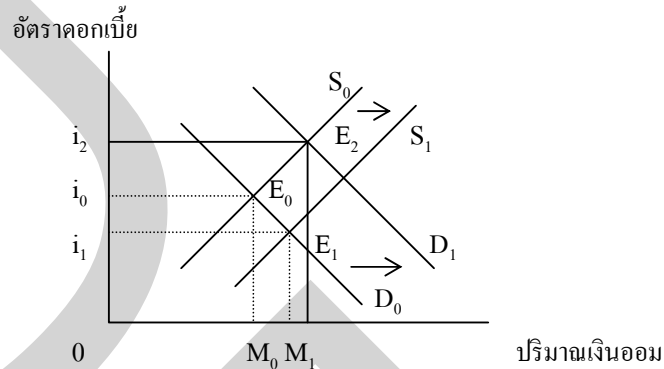
แนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1.1 ทฤษฎีอัตราดอกเบี้ยของคลาสสิก (Classic theory)

ตามแนวคิดของสำนักคลาสสิกเห็นว่าดอกเบี้ย คือ ราคาของเงินออม โดยราคาของเงินออมถูกกำหนดจากอุปสงค์ของเงินลงทุนและอุปทานของเงินออม โดยคลาสสิกเชื่อว่าเงินออมขึ้นอยู่กับอัตราดอกเบี้ยไม่ขึ้นอยู่กับรายได้ หากอัตราดอกเบี้ยสูงจะทำให้อุปทานของเงินออมเพิ่มขึ้น และอุปทานของเงินออมจะลดลงถ้าอัตราดอกเบี้ยลดลง ดังนั้น เส้นอุปทานของเงินออมที่จะถูกนำไปใช้กู้ยืมจึงมีลักษณะลาดชันจากซ้ายไปขวา ในขณะที่อุปสงค์ของเงินลงทุนจะแสดงถึงความต้องการเงินทุนของผู้ประกอบการ และมีลักษณะผกผันกับอัตราดอกเบี้ย เมื่ออัตราดอกเบี้ยยิ่งต่ำอุปสงค์ของเงินลงทุนก็จะยิ่งเพิ่มขึ้น เนื่องจากอัตราดอกเบี้ยเป็นต้นทุนที่หน่วยผลิตต้องจ่าย เมื่อต้นทุนของเงินทุนลดลง ผู้ลงทุนย่อมมีแรงจูงใจที่จะลงทุน แต่ถ้าอัตราดอกเบี้ยสูงขึ้นจะทำให้ความต้องการลงทุนจะลดลง เส้นอุปสงค์ของเงินลงทุนจึงมีลักษณะลาดลงจากซ้ายไปขวา นอกจากนี้คลาสสิกยังตั้งสมมติฐานอีกว่าไม่มีส่วนรั่วไหลของเงินออม เนื่องจากเมื่อมีเงินบางส่วนไหลออกจากระบบเศรษฐกิจ ซึ่งได้แก่ เงินออมของประชาชน เงินออมนี้จะเข้าสู่ระบบธนาคารและกลายเป็นเงินให้กู้ยืมแก่หน่วยผลิตต่อไปในจำนวนเท่ากัน นั่นคือ เงินออมจะต้องเท่ากับเงินลงทุนเสมอ ในขณะเดียวกันไม่มีแหล่งเงินแหล่งอื่นนอกเหนือจากเงินออม และไม่มีการสร้างเงินของระบบธนาคารพาณิชย์ เราสามารถพิจารณาได้จากภาพแสดงความสัมพันธ์ระหว่างอุปสงค์ของเงินลงทุน กับอุปทานของเงินออมต่อการกำหนดอัตราดอกเบี้ยคุณภาพ ได้ดังนี้

ภาพที่ 2.1
การกำหนดอัตราดอกเบี้ยจากอุปสงค์ของเงินลงทุน
และอุปทานของเงินออม

จากภาพที่ 2.1 จะเห็นได้ว่า แกนตั้งแทนอัตราดอกเบี้ย แกนนอนแทนปริมาณเงิน เส้น D_0 เป็นเส้นความต้องการเงินลงทุนของภาคธุรกิจ และเส้น S_0 เป็นเส้นเงินออมของระบบเศรษฐกิจ อัตราดอกเบี้ยดุลยภาพจะอยู่ที่ i_0 และปริมาณเงินกู้ดุลยภาพจะอยู่ที่ M_0 เมื่ออัตราดอกเบี้ยสูงขึ้น ประชาชนจะนำเงินออมมาให้ผู้ประกอบการกู้เพิ่มขึ้น เส้นอุปทานของเงินออมจะเคลื่อนไปทางขวาจาก S_0 เป็น S_1 (กำหนดให้อุปสงค์คงที่) ณ อัตราดอกเบี้ย i_0 เกิด Excess Supply เมื่อการออมเพิ่มสูงขึ้นทำให้ดุลยภาพในตลาดการเงินเปลี่ยนแปลง คือ อัตราดอกเบี้ยลดลงจาก i_0 เป็น i_1 ในขณะที่ผู้ประกอบการต้องการลงทุนเพิ่มขึ้นเมื่ออัตราดอกเบี้ยลดลง ดังนั้นผู้ประกอบการจะเพิ่มการลงทุนจาก M_0 เป็น M_1 ซึ่งจะเท่ากับปริมาณเงินที่ประชาชนออมมากขึ้นนั่นเอง ในทางตรงกันข้ามหากเกิดกรณีที่ความต้องการลงทุนเพิ่มขึ้น เส้นอุปสงค์ของเงินลงทุนจะเคลื่อนไปทางขวาจาก D_0 เป็น D_1 (โดยอุปทานคงที่) ณ อัตราดอกเบี้ย i_0 เกิด Excess Demand for money ส่งผลให้อัตราดอกเบี้ยดุลยภาพเพิ่มขึ้นจาก i_0 เป็น i_2 จะเห็นว่า การเปลี่ยนแปลงในอัตราดุลยภาพสามารถเกิดขึ้นได้จากการเปลี่ยนแปลงในอุปสงค์ของเงินลงทุนและอุปทานของเงินออม

แนวความคิดของคลาสสิกสามารถสรุปได้ว่า ปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจไม่ได้มีบทบาทต่อการกำหนดอัตราดอกเบี้ย อัตราดอกเบี้ยถูกกำหนดโดยอุปทานของเงินออมและอุปสงค์ของเงินลงทุนของผู้ประกอบการเพื่อนำไปลงทุน การที่ปริมาณเงินไม่มีบทบาทต่ออัตราดอกเบี้ยจึงเท่ากับว่าปริมาณเงินไม่ได้มีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ แต่ปริมาณเงินกลับมีบทบาทสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงของระดับราคา

อย่างไรก็ตาม แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีอัตราดอกเบี้ยของคลาสสิกยังมีข้อบกพร่องอีกหลายประการ ซึ่งเคนส์มีความเห็นแย้งคือ

1. คลาสสิกกำหนดให้การออมแปรผันตามอัตราดอกเบี้ย รายได้ไม่มีผลต่ออัตราดอกเบี้ย ซึ่งน่าจะขัดต่อความเป็นจริง
2. คลาสสิกกำหนดให้อุปสงค์ต่อการลงทุนมีเสถียรภาพ ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้อง เพราะอุปสงค์ต่อการลงทุนสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ถ้ารายรับที่คาดว่าจะได้รับเปลี่ยนแปลงไป
3. เนื่องจากคลาสสิกยึดมั่นในกลไกตลาดเสรี สถาบันการเงินไม่มีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ย เช่น ไม่มีนโยบายการเงินของธนาคารกลาง

2.1.2 ทฤษฎีความพึงพอใจในสภาพคล่อง (Liquidity preference theory)

แนวคิดของเคนส์เชื่อว่าการลงทุนเป็นตัวแปรที่มีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุด และพฤติกรรมของการลงทุนเป็นตัวแปรที่ก่อให้เกิดความไม่มีเสถียรภาพในระบบเศรษฐกิจ เนื่องจากอนาคตเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอน ดังนั้นการคาดการณ์เกี่ยวกับธุรกิจในอนาคตจะเปลี่ยนแปลงไปด้วย และเคนส์ยังเห็นว่าอัตราดอกเบี้ยถูกกำหนดจากอุปสงค์ต่อเงิน (Demand for money) และอุปทานของเงิน (Supply of money) โดยอุปสงค์ต่อเงิน คือ ปริมาณเงินทั้งหมดซึ่งประชาชนต้องการถือไว้ในขณะใดขณะหนึ่ง ซึ่งเคนส์ได้ให้ความสำคัญต่ออุปสงค์ของเงินเป็นอย่างมาก สามารถแยกอุปสงค์ในการถือเงินของเคนส์ออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. ความต้องการถือเงินเพื่อใช้จ่ายใช้สอย (Transaction Demand for money) การถือเงินไว้เพื่อใช้จ่ายใช้สอยในชีวิตประจำวันนับว่าเป็นเหตุผลที่สำคัญที่สุด เนื่องจากบุคคลได้รับผลตอบแทนจากปัจจัยการผลิตเป็นช่วงเวลา แต่มีภาระต้องใช้จ่ายเพื่อซื้อสินค้าที่จำเป็นแก่การดำรงชีพประจำวัน จึงต้องสำรองเงินไว้จำนวนหนึ่งเพื่อซื้อสินค้าและบริการ ปริมาณเงินที่บุคคลเก็บไว้ในส่วนนี้ย่อมขึ้นอยู่กับรายได้เป็นสำคัญ กล่าวคือ หากรายได้เพิ่มขึ้นความต้องการถือเงินประเภทนี้จะเพิ่มขึ้นตามไปด้วย เมื่อรายได้เพิ่มขึ้นบุคคลจะเลือกที่จะนำส่วนของรายได้ที่เพิ่มขึ้นไปใช้จ่ายในวัตถุประสงค์ต่างๆ หรือนำไปออม ซึ่งโดยปกติจะมีสัดส่วนระหว่างการใช้จ่ายและการออมอยู่ในระดับหนึ่งแล้ว ซึ่งเคนส์เชื่อว่าในระยะสั้นสัดส่วนดังกล่าวจะคงที่ ดังนั้นเมื่อรายได้เพิ่มขึ้นบุคคลจะคงสัดส่วนการใช้จ่ายเช่นเดิมเอาไว้ในระยะหนึ่งทำให้ความต้องการถือเงินเพื่อใช้จ่ายใช้สอยเพิ่มขึ้น แต่อาจมีปัจจัยที่มีผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงของปริมาณเงินที่บุคคลถือไว้เพื่อใช้จ่ายใช้สอย คือ

อัตราดอกเบี้ย แต่การถือเงินประเภทนี้อัตราดอกเบี้ยอาจจะมีอิทธิพลไม่มากนัก เนื่องจากเป็นการใช้จ่ายที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน

2. ความต้องการถือเงินเพื่อใช้ในยามฉุกเฉิน (Precautionary Demand for money) ความต้องการถือเงินประเภทนี้ เนื่องจากเหตุการณ์ในอนาคตไม่แน่นอนจึงต้องสำรองเงินไว้ใช้ในกรณีมีรายจ่ายซึ่งไม่ได้คาดคิดมาก่อน เช่น อุบัติเหตุ การเจ็บป่วย หรือค่าซ่อมแซมเครื่องใช้ภายในบ้าน เป็นต้น ดังนั้น เงินที่สำรองไว้ใช้ในกรณีฉุกเฉินดังกล่าวจะแปรผันตามรายได้และอัตราดอกเบี้ยเช่นกัน แต่เหตุการณ์ฉุกเฉินยังไม่เกิดขึ้นทำให้การถือเงินประเภทนี้มีความสัมพันธ์กับอัตราดอกเบี้ยมากกว่ากรณีแรก คือ หากอัตราดอกเบี้ยสูงขึ้นความต้องการถือเงินประเภทนี้จะมีแนวโน้มลดลง เนื่องจากประชาชนจะนำเงินไปฝากที่ธนาคารมากขึ้น เพราะว่าผลตอบแทนที่ได้จากการฝากเงินมีมากกว่าที่จะได้จากการถือเงินไว้เพื่อฉุกเฉิน ขณะเดียวกันการฝากเงินกับสถาบันการเงินก็จะสามารถถอนมาใช้จ่ายได้ทันที ในกรณีนี้จำนวนเงินฝากในธนาคารก็จะเพิ่มมากขึ้นไปในทิศทางเดียวกันกับอัตราดอกเบี้ย

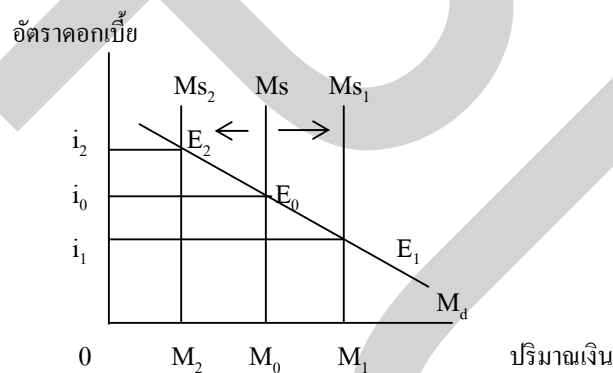
3. ความต้องการถือเงินเพื่อเก็งกำไร (Speculative Demand for money) เคนส์เห็นว่าสิ่งที่น่าสนใจให้เกิดการเก็งกำไร คือ ความไม่แน่นอนเกี่ยวกับอัตราดอกเบี้ยในอนาคตหากกำหนดให้รายได้คงที่ ความต้องการถือเงินประเภทนี้จะขึ้นอยู่กับอัตราดอกเบี้ย ซึ่งตามแนวคิดนี้การเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ยคุณภาพจะนำไปสู่การซื้อหรือขายหลักทรัพย์ โดยราคาของหลักทรัพย์จะเปลี่ยนแปลงในทางตรงกันข้ามกับอัตราดอกเบี้ย หรือตรงกันข้ามกับการถือเงิน กล่าวคือ เมื่ออัตราดอกเบี้ยต่ำลงราคาหลักทรัพย์จะสูง คนจะคาดคะเนว่าอัตราดอกเบี้ยจะสูงขึ้นในอนาคต เขาจะถือเงินสดแทนพันธบัตร ความต้องการถือเงินก็จะสูง เพื่อคาดคะเนผลกำไรที่จะได้รับจากอัตราดอกเบี้ยที่มากขึ้นในทางตรงกันข้ามถ้าอัตราดอกเบี้ยสูงราคาหลักทรัพย์ก็จะต่ำ คนก็จะคาดคะเนว่าอัตราดอกเบี้ยจะต่ำลงในอนาคต เขาจะถือพันธบัตรแทนการถือเงินสด ความต้องการถือเงินก็จะต่ำ เนื่องจากการคาดคะเนผลตอบแทนที่จะได้รับจากอัตราดอกเบี้ยลดลง ส่วนในกรณีนี้จำนวนเงินฝากในธนาคารก็จะลดลง ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า

ราคาหลักทรัพย์	ความต้องการถือเงิน เพื่อเก็งกำไร	อัตราดอกเบี้ย
สูง	สูง	ต่ำ
ต่ำ	ต่ำ	สูง

สำหรับอุปทานของเงิน (Supply of money) เคนส์เห็นว่าเป็นเงินที่หมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจในเวลาใดเวลาหนึ่ง ได้แก่ ธนบัตร เหรียญกษาปณ์ และเงินฝากกระแสรายวันของธนาคารพาณิชย์ ดังนั้น อุปทานของเงินจะถูกกำหนดจากปัจจัยภายนอก ได้แก่ ธนาคารกลาง และอุปทานของเงินจะเปลี่ยนแปลงไปตามนโยบายของธนาคารกลาง จะไม่แปรผันตามรายได้หรืออัตราดอกเบี้ย ไม่ว่าอัตราดอกเบี้ยจะเป็นเท่าใดปริมาณเงินจะคงที่ไม่เปลี่ยนแปลง

อาจจะสรุปแนวคิดของเคนส์ได้ว่า อัตราดอกเบี้ยจะมีบทบาทสำคัญในการกำหนดความต้องการถือเงินเพื่อเก็งกำไร ในขณะที่รายได้จะเป็นตัวกำหนดความต้องการถือเงินเพื่อใช้จ่ายใช้สอย และเพื่อใช้ในยามฉุกเฉิน ดังนั้น เพื่อให้เข้าใจแนวคิดของเคนส์เกี่ยวกับการกำหนดขึ้นเป็นอัตราดอกเบี้ยคุณภาพของอุปสงค์และอุปทานของเงิน สามารถอธิบายได้ดังภาพที่ 2.2

ภาพที่ 2.2
อัตราดอกเบี้ยคุณภาพโดยทฤษฎีความ
พึงพอใจสภาพคล่อง

จากภาพที่ 2.2 จะเห็นว่าแกนตั้งแทนอัตราดอกเบี้ย แกนนอนแทนปริมาณเงิน เส้นปริมาณเงิน M_s จะไม่แปรผันตามอัตราดอกเบี้ย แต่จะขึ้นอยู่กับนโยบายของธนาคารกลาง ทำให้เส้นอุปทานของเงินเป็นเส้นตรงขนานกับแกนตั้ง ในขณะที่เส้น M_d คือ เส้นอุปสงค์รวม แสดงถึงความต้องการถือเงินรวมทั้ง 3 ประเภทตามแนวความคิดของเคนส์ ซึ่งจะแปรผันในทางตรงกันข้ามกับอัตราดอกเบี้ย ดังนั้น Slope ของเส้นอุปสงค์รวมจึงมีค่าเป็นลบ จะเห็นได้ว่าจุดคุณภาพของเส้นอุปสงค์ของเงินและเส้นอุปทานของเงินจะเท่ากันที่จุดตัด E_0 และอัตราดอกเบี้ยคุณภาพจะอยู่ที่ i_0 หากต่อมารัฐบาลเห็นว่าอัตราดอกเบี้ยอยู่สูงเกินไป และมีนโยบายที่จะลดอัตราดอกเบี้ยลง รัฐบาลจะเพิ่มปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจโดยกระทำผ่านธนาคารกลาง ซึ่งเป็นผู้กำกับดูแลธนาคารพาณิชย์ มีผล

ทำให้เส้นอุปทานของเงินเคลื่อนไปทางขวาทั้งเส้น จากเส้น M_s เป็น M_{s_1} ณ อัตราดอกเบี้ย i_0 เกิดอุปทานส่วนเกิน (Excess Supply of money) เท่ากับ M_0M_1 เมื่อปริมาณเงินมากกว่าความต้องการถือเงิน ประชาชนก็จะซื้อพันธบัตรเก็บแทนการถือเงินสด ทำให้ราคาพันธบัตรเพิ่มขึ้น อัตราดอกเบี้ยลดลงจาก i_0 เป็น i_1 ในทางตรงกันข้าม ถ้าธนาคารกลางต้องการให้อัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้นก็จะดูดซับปริมาณเงินออกจากระบบเศรษฐกิจ มีผลทำให้เส้นอุปทานของเงินเคลื่อนไปทางซ้ายจาก M_s เป็น M_{s_2} ณ อัตราดอกเบี้ย i_0 เกิดอุปสงค์ส่วนเกิน (Excess Demand for money) เท่ากับ M_0M_2 เมื่อความต้องการถือเงินมากกว่าปริมาณเงิน ประชาชนจะนำพันธบัตรออกขายเพื่อแลกเปลี่ยนเป็นเงินสด ทำให้ราคาพันธบัตรลดลง อัตราดอกเบี้ยเพิ่มสูงขึ้นจาก i_0 เป็น i_2

2.1.3 ทฤษฎีปริมาณเงินให้กู้ (Loanable fund theory)

ทฤษฎีปริมาณเงินให้กู้มีพื้นฐานแนวคิดมาจากทฤษฎีอัตราดอกเบี้ยของคลาสสิก ซึ่งนักเศรษฐศาสตร์สำนักนีโอคลาสสิกได้แก้ไข โดยการนำเอาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความเป็นจริงของระบบเศรษฐกิจมาใช้ในการพิจารณาด้วย โดยเห็นว่าอัตราดอกเบี้ยที่แท้จริงแล้วไม่ได้จ่ายเพื่อการออมอย่างเดียวแต่เป็นการจ่ายสำหรับการให้กู้ด้วย ดังนั้น อัตราดอกเบี้ยจึงถูกกำหนดจากปริมาณเงินที่จะให้กู้ (Supply of loanable fund) กับความต้องการขอกู้ (Demand for loanable fund) ซึ่งปริมาณเงินที่จะให้กู้นั้นจะมาจากสองแหล่ง ได้แก่ เงินออม และการเพิ่มขึ้นของปริมาณเงิน อันได้แก่ การขยายสินเชื่อของระบบธนาคารพาณิชย์ที่เข้าไปอยู่ในตลาดสินเชื่อ โดยความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณเงินที่จะให้กู้กับอัตราดอกเบี้ยจะเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ หากอัตราดอกเบี้ยต่ำปริมาณเงินที่จะให้กู้จะมีน้อย และถ้าหากอัตราดอกเบี้ยสูงปริมาณเงินที่จะให้กู้จะมีมากขึ้น ดังนั้น เส้นอุปทานของเงินให้กู้จะมีลักษณะลาดชันจากซ้ายไปขวา ส่วนความต้องการขอกู้นั้นเกิดจากการลงทุน และการถือเงินไว้เฉยๆ ที่ยังไม่ได้ใช้ประโยชน์ (hoarding) คือ การที่ประชาชนนำเงินที่ถือไว้เฉยๆ ออกมาให้กู้อันจะมีผลทำให้เงินทุนเพื่อการลงทุนเพิ่มขึ้น ซึ่งตามธรรมชาติแล้วผู้ขอกู้อาจมีความต้องการเงินกู้มาก หากอัตราดอกเบี้ยต่ำ ในทางตรงกันข้ามจะลดความต้องการเงินกู้ลงเมื่ออัตราดอกเบี้ยสูง ดังนั้น เส้นอุปสงค์ของเงินกู้จะมีลักษณะลาดชันจากซ้ายไปขวา ดังนั้น ตลาดของเงินกู้จึงสามารถแสดงในรูปของอุปสงค์และอุปทานของเงินกู้ได้ดังนี้

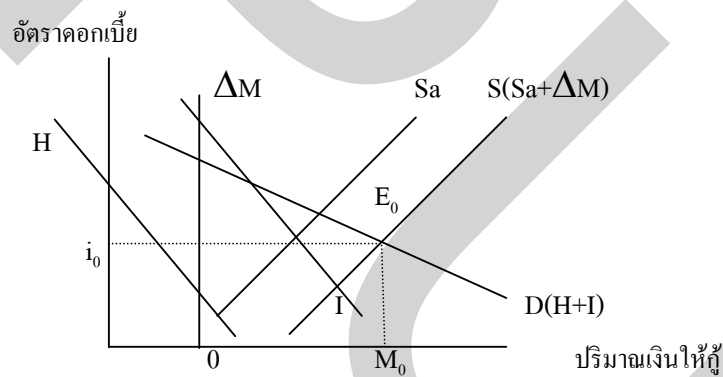
$$S_a + \Delta M = H + I$$

โดยที่ S_a = เงินออม

- ΔM = ปริมาณเงินที่เปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นหรือลดลง
ของธนาคารพาณิชย์ที่เข้าสู่ตลาดสินเชื่อ
- H = จำนวนเงินที่ต้องการถือไว้เฉยๆ ที่ยังไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์
- I = ความต้องการเงินทุนเพื่อการลงทุน

จากสมการดังกล่าวจะเห็นได้ว่า อุปทานของเงินให้กู้ยืมทั้งหมดนั้นจะประกอบไปด้วยเงินออม และปริมาณเงินที่เปลี่ยนแปลงเนื่องมาจากนโยบายของธนาคารพาณิชย์ ส่วนอุปสงค์ของเงินกู้ทั้งหมดจะประกอบด้วย จำนวนเงินที่ต้องการถือไว้เฉยๆ กับความต้องการเงินทุนเพื่อใช้ลงทุน จากสมการข้างต้น อัตราดอกเบี้ยดุลยภาพ คือ จุดตัดระหว่างเส้นอุปสงค์ของเงินกู้ $D(H+I)$ กับเส้นอุปทานของเงินให้กู้ $S(Sa+\Delta M)$ ดังภาพที่ 3.3

ภาพที่ 3.3
การกำหนดอัตราดอกเบี้ยจากอุปสงค์ของเงินให้กู้
กับอุปทานของเงินกู้

จากภาพที่ 3.3 แกนตั้งแทนอัตราดอกเบี้ย แกนนอนแทนปริมาณเงินให้กู้ เส้น H แสดงถึงความต้องการถือเงินไว้เฉยๆ ถ้าหากอัตราดอกเบี้ยสูงขึ้นแล้ว ปริมาณความต้องการถือเงินไว้เฉยๆ ก็จะลดลง โดยการนำไปฝากหรือปล่อยกู้มากขึ้น ส่วนเส้น I นั้นแสดงถึงความต้องการเงินทุนเพื่อการลงทุน ซึ่งปริมาณความต้องการลงทุนจะมีความสัมพันธ์ในทางตรงกันข้ามกับอัตราดอกเบี้ย กล่าวคือ ถ้าอัตราดอกเบี้ยสูงขึ้นปริมาณความต้องการเงินลงทุนจะน้อยลง ถ้าอัตราดอกเบี้ยต่ำปริมาณความต้องการเงินลงทุนจะเพิ่มขึ้น ดังนั้น เส้นอุปสงค์ของเงินกู้รวม (Total Demand for loanable

fund) จึงเป็นเส้นลาดลงจากซ้ายไปขวา ซึ่งเป็นผลรวมของเส้นความต้องการถือเงินไว้เฉยๆ กับเส้นความต้องการเงินลงทุน

ส่วนเส้น ΔM แสดงถึงปริมาณเงินที่เกิดขึ้นจากการลดหรือขยายสินเชื่อ การที่เส้น ΔM มีลักษณะตั้งฉากกับแกนนอน แสดงว่าปริมาณเงินนี้จะไม่เปลี่ยนแปลงตามอัตราดอกเบี้ย แต่จะเปลี่ยนแปลงตามนโยบายที่กำหนดมา คือ หากมีนโยบายผ่อนคลายการให้กู้เส้น ΔM จะเคลื่อนไปทางขวาทั้งเส้น ในทางตรงกันข้ามถ้ามีนโยบายจำกัดการให้กู้เส้น ΔM จะเคลื่อนไปทางซ้ายทั้งเส้น เช่นเดียวกัน แต่ถ้าเส้น ΔM ขึ้นอยู่กับนโยบายการเงินและอุปทานของเงินตอบสนองอัตราดอกเบี้ยในเชิงบวก เส้น ΔM จะมีลักษณะลาดขึ้นจากซ้ายไปขวาเช่นกัน สำหรับเส้น S_a แสดงถึงเงินออม มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับอัตราดอกเบี้ย ดังนั้น เส้นอุปทานของเงินให้กู้ทั้งหมด (Total Supply of loanable fund) จึงเป็นเส้นลาดขึ้นจากซ้ายไปขวา จากรูปจะเห็นได้ว่า อัตราดอกเบี้ยถูกกำหนดจากจุดตัดของเส้นอุปทานของเงินให้กู้ยืม $S(S_a + \Delta M)$ กับเส้นอุปสงค์ของเงินกู้ $D(H+I)$ อัตราดอกเบี้ยดุลยภาพของเงินกู้ คือ i_0 และปริมาณเงินกู้ดุลยภาพคือ M_0 ตามแนวคิดนี้อัตราดอกเบี้ยดุลยภาพจะมีเสถียรภาพ ถ้าหากอัตราดอกเบี้ยเคลื่อนออกจากจุดดุลยภาพก็จะมีกลไกการปรับตัวของตลาดเงินทำให้อัตราดอกเบี้ยกลับเข้าสู่ดุลยภาพอีกครั้ง

อัตราดอกเบี้ยดุลยภาพของเงินกู้ i_0 เป็นอัตราดอกเบี้ยซึ่งรวมต้นทุน 2 ส่วนของธนาคาร ได้แก่ ต้นทุนอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก และต้นทุนการบริหารสินเชื่อของธนาคาร ดังนั้นส่วนต่างระหว่างอัตราดอกเบี้ยเงินกู้กับอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก ส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยอย่างน้อยที่สุดจะเท่ากับต้นทุนการบริหารสินเชื่อของธนาคาร เช่น ถ้าธนาคารที่มีการบริหารที่มีประสิทธิภาพ ต้นทุนการบริหารก็จะต่ำ ส่วนต่างของอัตราดอกเบี้ยเงินกู้กับอัตราดอกเบี้ยเงินฝากก็จะแคบลง ในทางตรงกันข้ามถ้าธนาคารที่มีการบริหารที่ไม่มีประสิทธิภาพ ต้นทุนการบริหารก็จะสูงขึ้น ส่วนต่างของอัตราดอกเบี้ยเงินกู้กับอัตราดอกเบี้ยเงินฝากก็จะมีมากขึ้น

2.2 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในส่วนนี้จะกล่าวถึง แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยของธนาคารพาณิชย์ ซึ่งสามารถแบ่งกลุ่มงานศึกษาได้เป็น 3 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มที่ศึกษาส่วนต่างอัตราดอกเบี้ย โดยอาศัยสมมติฐานในการป้องกันความเสี่ยง (The Hedging Hypothesis) โดยมองว่าธนาคารพยายามหลีกเลี่ยงความเสี่ยงที่ต้องเผชิญในฐานะที่เป็นตัวกลางทางการเงิน โดยพยายามจัดการกับทรัพย์สินและหนี้สิน

David Cornin¹ (1995) ได้ศึกษาถึงพฤติกรรมกรรมการกำหนดส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยเงินกู้และเงินฝาก ภายใต้ข้อสมมติในการป้องกันความเสี่ยง และต้องการลดความผันผวนของรายได้จากดอกเบี้ยสุทธิให้ต่ำที่สุด ด้วยวิธีการที่จะป้องกันความเสี่ยงจากความผันผวนของผลตอบแทนจากการลงทุน นั่นก็คือการวิเคราะห์จากสินทรัพย์หรือหนี้สิน กล่าวคือ ถ้าสินทรัพย์ในพอร์ตการลงทุนเท่ากับหนี้สินในพอร์ตการลงทุนแล้ว ผลตอบแทนของพอร์ตการลงทุนจะไม่ผันผวนต่อการเปลี่ยนแปลงในอัตราดอกเบี้ยในท้องตลาด ดังนั้นการวิเคราะห์จากสินทรัพย์หรือหนี้สิน จึงถูกนำมาใช้ช่วยลดความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ยในท้องตลาด ซึ่งเราจะเห็นได้ว่าการวิเคราะห์จากสินทรัพย์หรือหนี้สิน มีพื้นฐานแนวคิดมาจากการที่ธนาคารทำหน้าที่เป็น Dealer ซึ่งจะจับคู่ระหว่างอุปสงค์ต่อเงินทุน(สินเชื่อ) และอุปทานของเงินทุน(เงินฝาก) ที่ครบกำหนดเท่ากัน เพื่อหลีกเลี่ยงความเสี่ยงจากการลงทุนใหม่ หรือจากการจัดหาเงินทุนใหม่ โดยมีส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยเงินกู้และเงินฝาก เป็นค่าบริการที่ธนาคารเรียกเก็บ

โดยแบบจำลองมีตัวแปรตามคือ รายได้ทางเศรษฐศาสตร์ ซึ่งมาจากพฤติกรรมที่ธนาคารพยายามลดผลต่างระหว่างช่วงเวลา (Duration Gap) ของสินทรัพย์และหนี้สินให้ต่ำที่สุด สำหรับความเสี่ยงที่น้อยที่สุด Duration Gap ควรจะเท่ากับ 0 ยิ่ง Duration Gap มีค่ามากขึ้น ความเสี่ยงก็มากขึ้นตามไปด้วย โดยมีแบบจำลองดังนี้

$$I = r_a A(r_b) - r_l L(r_b)$$

โดยที่ $I =$ รายได้ทางเศรษฐศาสตร์

$r_a, r_l, r_b =$ อัตราดอกเบี้ยสินเชื่อ เงินฝาก และอัตราดอกเบี้ยในท้องตลาด

$A(r_b), L(r_b) =$ มูลค่าตลาดของสินเชื่อและเงินฝาก โดยเป็นฟังก์ชันของอัตราดอกเบี้ยในท้องตลาด และมีความสัมพันธ์เป็นลบ

จากแบบจำลองข้างต้น นำมา Solving หาสมการส่วนต่างอัตราดอกเบี้ย ($S = r_a - r_l$)

$$s = r_a - r_l = -\frac{1}{A'(r_b)} \{aA(r_b) - bL(r_b) - [L'(r_b) - A'(r_b)]r_l\}$$

ซึ่งสมการส่วนต่างนี้ สามารถแสดงความสัมพันธ์ในระยะเวลาระหว่างส่วนต่างอัตราดอกเบี้ย และตัวแปรอิสระ $A(r_b), L(r_b)$ และ r_l ได้ดังนี้

¹David Cronin. "Irish Loan — Deposit Interest Rate Margins : A Duration — Based Approach." Applied Financial Economics 5 (1995) : 27 - 32

$$s = g_1 A(r_b) + g_2 L(r_b) + g_3 r_l$$

$$\text{โดยที่ } g_1 = -\frac{a}{A'(r_b)}, g_2 = \frac{b}{A'(r_b)}, g_3 = \left[\frac{L'(r_b)}{A'(r_b)} \right] - 1$$

ซึ่งค่า Coefficients ของ a และ b คือ มาตรการระยะยาวในการตอบสนองของอัตราดอกเบี้ยเงินกู้และเงินฝากตามลำดับ ต่อการเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ยในท้องตลาดที่แสดงพฤติกรรม การป้องกันความเสี่ยง

จากสมการสุดท้ายนำไปประมาณค่าโดยวิธี OLS ในช่วงปี 1985-1992 เป็นรายไตรมาส โดยการศึกษาข้อมูลจากธนาคารต่างๆ ในประเทศไอร์แลนด์ ซึ่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย ส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยถ่วงน้ำหนัก อัตราดอกเบี้ยเงินฝาก และมูลค่าทั้งหมดของสินเชื่อและเงินฝาก ของแต่ละธนาคาร โดยใช้วิธีคำนวณจากการถ่วงน้ำหนักอัตราดอกเบี้ย ผลการศึกษาพบว่าส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยได้รับอิทธิพลจากความผันผวนของอัตราดอกเบี้ยในท้องตลาด ซึ่งจะส่งผลกระทบต่ออัตราดอกเบี้ยเงินกู้และเงินฝากในรูปของการตอบสนองของอัตราดอกเบี้ยทั้งสองต่อการเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ยในท้องตลาด โดยค่า Coefficients ของ g_1 และ g_2 ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ นั่นแสดงว่า ค่าเฉลี่ยของการตอบสนองของอัตราดอกเบี้ยเงินกู้และเงินฝากต่อการเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ยในท้องตลาด มีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางเดียวกัน และมีขนาดการเปลี่ยนแปลงที่เหมือนกัน ขณะที่ค่า Coefficients ของ g_3 ไม่แตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญ (เนื่องจาก $g_3 = (L'(r_b)/A'(r_b)) - 1$) แสดงว่า $[L'(r_b) = A'(r_b)]$ ซึ่งให้เห็นว่าผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ยในท้องตลาด ต่อมูลค่าของเงินฝากเท่ากับผลต่อมูลค่าของสินเชื่อ สิ่งนี้ทำให้อ้างได้ว่า Duration for Loan ต่อ Duration for Deposit ณ เวลาใดเวลาหนึ่งสามารถคำนวณได้จากอัตราส่วนของมูลค่าตลาดของเงินฝากต่อมูลค่าสินเชื่อ ณ เวลานั้น

อย่างไรก็ตาม การศึกษาโดยอาศัยสมมติฐานในการป้องกันความเสี่ยงอยู่ภายใต้แนวคิดที่ว่า ความเสี่ยงเกิดจากการผันแปรของอัตราดอกเบี้ยหรือผลตอบแทนในท้องตลาดที่ธนาคารต้องรับ จึงมีการเรียกร้อยส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยเพื่อชดเชยความเสี่ยงนี้ ทั้งนี้แนวคิดนี้ไม่ได้แสดงถึงพฤติกรรมการแข่งขันของธนาคารที่อาจมีส่วนในการกำหนดส่วนต่างอัตราดอกเบี้ย

2. กลุ่มที่ศึกษาส่วนต่างอัตราดอกเบี้ย โดยอาศัยพฤติกรรมของธนาคาร ซึ่งธนาคารจะพยายามมุ่งแสวงหากำไรสูงสุด (Maximize Profit)

Adolfo Burajas, Roberto Steiner and Natalia Salazar² (1998) ได้ศึกษาถึงส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยในธนาคาร : ต้นทุน ภาษีทางการเงิน อำนาจตลาด และคุณภาพสินเชื่อในโคลัมเบีย โดยศึกษาทั้งระบบธนาคาร และรายธนาคาร โดยใช้ข้อมูลจากธนาคารในประเทศโคลัมเบีย 22 ธนาคาร ช่วงทศวรรษที่ 70 – 80 การศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงก่อนเปิดเสรีทางการเงิน ศึกษาทั้งระบบธนาคารใช้ข้อมูลเป็นรายไตรมาสในช่วง 1974-1988 และช่วงหลังเปิดเสรีทางการเงิน ศึกษาเป็นรายธนาคารใช้ข้อมูลเป็นรายเดือนในช่วง 1991-1996 โดยอาศัยแนวคิดการแสวงหากำไรสูงสุด

ผลการศึกษาพบว่า ในช่วงก่อนเปิดเสรีทางการเงิน(1970) อำนาจตลาดอยู่ในระดับสูง ส่งผลให้ส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยอยู่ในระดับสูงด้วย นอกจากนี้ยังพบว่าต้นทุนการดำเนินงานที่ไม่เกี่ยวกับการเงิน ภาษีทางการเงิน และอำนาจตลาด เป็นปัจจัยสำคัญต่อส่วนต่างอัตราดอกเบี้ย ในขณะที่ช่วงหลังการเปิดเสรีทางการเงินพบว่า อำนาจตลาดมีบทบาทลดลงแต่หนึ่งที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้กลับมีบทบาทมากขึ้นในการเพิ่มช่องว่างของส่วนต่างอัตราดอกเบี้ย อย่างไรก็ตามอำนาจตลาดที่ลดลงจากพฤติกรรมการแข่งขันที่เพิ่มขึ้น และการเพิ่มขึ้นของหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ เมื่อหักลบกันจะทำให้ส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยก่อนและหลังเปิดเสรีทางการเงินไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก คือยังคงอยู่ในระดับสูงเมื่อเทียบกับต่างประเทศ

Ruby Randall³ (1998) ได้ศึกษาส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยในแคริบเบียนตะวันออก โดยพยายามที่จะอธิบายว่า ทำไมส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยยังคงสูงอย่างต่อเนื่องเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นที่มีอัตราเงินเฟ้อที่ต่ำกว่า ซึ่งอาศัยข้อมูลจากธนาคารกลางในแถบแคริบเบียนตะวันออก ช่วงเวลา 1991 ถึง 1996 เป็นรายไตรมาส ภายใต้อธิบายว่าธนาคารดำเนินกิจการในฐานะเป็นผู้ระดมเงินฝาก (Depository Firm) แล้วนำไปบริหารให้เกิดกำไรสูงสุด โดยส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยจะขึ้นอยู่กับค่า Parameter ของความยืดหยุ่นของอุปทานเงินกู้แทนด้วยอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก (α_1), ความยืดหยุ่นของอุปสงค์เงินกู้แทนด้วยอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ (β_1), อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ (r_1) และระดับของความมีประสิทธิภาพ ซึ่งวัดโดยต้นทุนหน่วยสุดท้าย (η_1) ถ้า $\eta_1 < 1$ แสดงความมีประสิทธิภาพอันเกิดจากการประหยัดจากขนาด ในขณะที่ $\eta_1 > 1$ แสดงให้เห็นถึงการไม่มีการประหยัดจากขนาด เมื่อได้ค่า α_1 , β_1 และ η_1 แล้วจึงนำมา Solve หาค่าสัมประสิทธิ์ของส่วนต่างอัตราดอกเบี้ย

² Adolfo Burajas, Roberto Steiner and Natalia Salazar. "Interest Spreads in Banking : Costs, Financial Taxation, Market Power and Loan Quality in the Colombian Case 1974 – 96." IMF Working Paper (On-line) WP/98/110 (August 1998) : 41 pages.

³ Ruby Randall. "Interest Rate Spreads in The Eastern Caribbiam." IMF Working Paper, WP/98/59 (April 1998) : 39 pages

ผลการศึกษาพบว่าค่าสัมประสิทธิ์ของ $\lambda_1 \approx 0.59$ แสดงว่าเมื่อ r_u เพิ่มขึ้น 1% จะทำให้ส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้น 0.6% และ $\lambda_2 \approx 0.73$ แสดงว่าเมื่อต้นทุนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น 1% จะทำให้ส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้น 0.73% นอกจากนี้ Randall ยังได้ทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับปัจจัยทางนโยบายที่มีผลต่อส่วนต่างอัตราดอกเบี้ย ซึ่งพบว่าการตั้งสำรองหนี้สูญเป็นการเพิ่มต้นทุนให้ธนาคาร และยังเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยอีกด้วย

นอกจากนี้ F.Montes-Negret and Luca Papi⁴ (1996) ยังได้ศึกษาการกำหนดส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยว่าเหมาะสมหรือไม่ กรณีศึกษาของประเทศ Ukraine ในช่วง 7 เดือนแรกของปี 1995 (มกราคม – กรกฎาคม) พบว่าส่วนต่างของอัตราดอกเบี้ยเฉลี่ยของธนาคารอยู่ระหว่าง 40% ถึง 84% นั้นย่อมแสดงว่าธนาคารได้กำไรสูง แต่ขณะนั้นอัตราเงินเฟ้อของประเทศสูงถึง 900% ในเดือนมกราคม และลดต่ำลงเป็น 80% ในเดือนกรกฎาคมย่อมสนับสนุนได้ว่า ระบบของธนาคารมีหนี้เสียจำนวนมาก และน่าจะมีสินทรัพย์ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ประมาณ 20% โดยแบบจำลองได้สมมติค่าตัวแปรบางตัวเพื่อดูเฉพาะผลกระทบของเงินเฟ้อ อัตราส่วนเงินสดสำรอง และอัตราส่วนสินเชื่อที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ต่อสินทรัพย์ ณ ระดับต่างๆ เพื่อที่จะหาค่าของส่วนต่างที่ทำให้ธนาคารมีผลกำไรที่แท้จริง โดยดูจาก return on equity ซึ่งสรุปได้ว่าในช่วงเดือนมกราคม จุดคุ้มทุนของส่วนต่างที่ return on equity 5% จะประมาณ 470% หรือมากกว่าส่วนต่างที่แท้จริงในเดือนนั้นถึง 6 เท่า สำหรับในเดือนกรกฎาคม หลังจากเงินเฟ้อน้อยลง จุดคุ้มทุนจะอยู่ที่ 47% ซึ่งใกล้เคียงกับส่วนต่างที่แท้จริงคือ 46.2%

ผลสรุปถึงแม้จะขัดแย้งกับภาวะเงินเฟ้อที่ผันแปรมากในช่วงครึ่งปีแรกของปี 1995 ซึ่งเป็นการยากที่ธนาคารจะรู้ต้นทุนที่แท้จริง อย่างไรก็ตามแบบจำลองมีสิ่งที่จะต้องระวังหลายอย่าง เพราะมีตัวแปรหลายตัวที่ไม่ได้พิจารณา อาทิ รายได้จากค่าธรรมเนียม แต่อย่างน้อยก็แสดงให้เห็นว่า ส่วนต่างที่อยู่ในระดับสูงในขณะนั้น ก็ยังน้อยกว่าจุดคุ้มทุนของธนาคารที่ 5% นั่นคือธนาคารไม่ได้เอาเปรียบผู้ฝากเงินและผู้กู้เงิน แต่เกิดจากตัวแปรอื่น เช่น เงินเฟ้อ นโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับอัตราเงินสดสำรอง ภาษี ต้นทุนในการดำเนินงานของธนาคาร ฯลฯ

3. กลุ่มที่ศึกษาส่วนต่างอัตราดอกเบี้ย โดยอาศัยแนวคิดของทั้ง 2 กลุ่มมาศึกษารวมกัน โดยพยายามจัดสรรพอร์ตสินทรัพย์ให้เกิดกำไรสูงสุด ซึ่งได้ใช้แบบจำลอง Bid – Ask prices Model เพื่อวิเคราะห์ถึงพฤติกรรมกำหนดราคาในตลาดผู้ค้าหลักทรัพย์

⁴F.Montes – Negret and Luca Papi. “Are Bank Interest Rate Spreads Too High?.” The World Bank [on-line], No.67 (February 1996) : 4 pages.

Thomus S.Y. Ho and Anthony Saunders⁵ ได้ศึกษาโดยนำเอาความคิดของทั้ง 2 กลุ่มมา รวมกัน โดยการพัฒนาแบบจำลองของต้นทุนธนาคารหรือส่วนต่างอัตราดอกเบี้ย โดยที่ธนาคารทำหน้าที่เป็น dealer ซึ่งพยายามที่จะหลีกเลี่ยงความเสี่ยงต่างๆ และเป็นตัวกลางระหว่างอุปสงค์ของเงินกู้ และอุปทานของเงินฝาก และเป็นผู้กำหนดราคาของเงินกู้และเงินฝาก (P_L , P_D) รวมทั้งเป็นผู้กำหนดขนาดธุรกรรมด้วย

โดยมีแบบจำลองการกำหนดราคาของธนาคาร ดังนี้

$$\text{ราคาเงินกู้ที่ธนาคารเสนอให้ผู้ซื้อ} \quad P_L = P - b$$

$$\text{ราคาเงินฝากที่ธนาคารเสนอให้ผู้ฝาก} \quad P_D = P + a$$

โดยที่ P คือ ราคาจริงของเงินกู้หรือเงินฝากที่ธนาคารคิดว่าควรจะเป็น

a, b คือ ค่าธรรมเนียมของการบริการ

P_L, P_D คือ ราคาของเงินกู้และเงินฝาก ซึ่งจะมีความสัมพันธ์ตรงข้ามกัน

นั่นคือ หากเงินฝากมีราคาสูง นั้นแสดงเป็นนัยว่าอัตราดอกเบี้ยเงิน

ฝาก

ควรจะต่ำ

สำหรับการได้มาของเงินกู้และเงินฝากย่อมมีความผันผวน ซึ่งเกิดจากธนาคารต้อง ประสบกับปัญหาความเสี่ยงจากอัตราดอกเบี้ย หากมีการจับคู่ระหว่างเงินฝากกับเงินกู้ที่ไม่เหมาะสม โดยธนาคารจะต้องบริหารพอร์ตการลงทุนให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งประกอบด้วยฐานเงินกองทุน สินเชื่อสุทธิ และสถานะเงินสคระยะสั้นสุทธิ

ปัญหาอีกประการหนึ่งของธนาคาร คือ การพยายามจัดการและกำหนดอัตราดอกเบี้ยของ ทั้งเงินฝากและเงินกู้ให้ดีที่สุด เพื่อก่อให้เกิดอรรถประโยชน์ที่คาดหวังสูงสุด เมื่อเผชิญกับความเสี่ยง ของอัตราดอกเบี้ยในตลาดและปริมาณของธุรกรรม

ถ้ากำหนดให้สัมประสิทธิ์ของ absolute risk aversion $R = -U'' / U'$ แล้ว จะพบ ความสัมพันธ์ระหว่าง spreads อัตราดอกเบี้ยและตัวแปรกำหนด ดังนี้

$$S = a + b = \frac{\alpha}{\beta} + \frac{1}{2} R \sigma_1^2 Q$$

⁵Thomas S. Y. Ho and Anthony Saunders. "The Determinants of Bank Interest Margins : Theory and Empirical Evidence." Journal of Financial and Quantitative Analysis. Vol.6, No.4, November 1981.

โดยที่ α / β ใช้วัดความเสี่ยงเป็นกลางของธนาคาร (bank's risk neutral spread), α คือ ratio of the intercept และ β คือความลาดเอียงที่เป็นสัดส่วนกันของเงินฝากและเงินกู้ นั่นคือ ถ้า $R=0$ แล้ว $S = \alpha / \beta$ โดย α / β มีที่มาจากสมการอุปทานเงินฝากและอุปสงค์เงินกู้ ดังนั้น α / β จึงเป็นตัววัดอำนาจทางการตลาดของธนาคาร

Q = ขนาดของธุรกรรมของธนาคาร

σ_1^2 = ความแปรปรวนของอัตราดอกเบี้ยเงินฝากและเงินกู้

นอกจากนั้น Ho และ Saunders ได้ศึกษาเชิงประจักษ์ โดยนำตัวแปรที่แสดงถึงความไม่สมบูรณ์ของสถาบันและตลาดการเงินมาร่วมพิจารณาด้วย เช่น ค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่ไม่ใช่ดอกเบี้ย (IR) ต้นทุนการสำรองเงินสดตามกฎหมาย (OR) ค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการผิมนัดชำระหนี้ (DP) โดยมีแบบจำลองที่ใช้ในการประมาณ คือ

$$M = f(s(.), IR, OR, DP, u)$$

โดยที่ M = ส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยที่เกิดขึ้นจริง

$S(.)$ = ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อ pure spreads ถ้าตลาดการเงินมีความสมบูรณ์

U = ค่า Residual

จากการศึกษาโดยอาศัยข้อมูลของกลุ่มธนาคารในประเทศสหรัฐอเมริกา ในช่วงปี 1976-1979 พบว่าตลอดช่วงเวลาดังกล่าว ตัวกำหนดหลักของส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยที่เกิดขึ้นจริง คือ $s(.)$ และ IR ซึ่ง pure spreads ($s(.)$) จะผันแปรจาก 2.21% - 3.22% หรือโดยเฉลี่ยมีค่าเท่ากับ 2.637% ซึ่งนำไปเปรียบเทียบกับต้นทุนที่แท้จริง ซึ่งมีค่าระหว่าง 4.44% - 4.91% หรือโดยเฉลี่ยมีค่าเท่ากับ 4.68% นั่นคือ pure spreads คิดเป็น 56% ของต้นทุนที่แท้จริงของธนาคาร นอกจากนี้ยังพบว่า pure spreads มีการตอบสนองในด้านบวกต่อความผันผวนของอัตราดอกเบี้ย และอาจระบุได้ว่า ธนาคารมีการใช้อำนาจตลาด ซึ่งทำให้เกิดส่วนต่าง 2.229% และเมื่อแยกพิจารณาตามขนาดของธนาคาร พบว่าธนาคารขนาดใหญ่มีการกำหนด pure spreads ที่แคบกว่าธนาคารขนาดเล็ก ซึ่งความแตกต่างนี้เกิดจากโครงสร้างตลาดที่ธนาคารขนาดเล็ก หรือธนาคารท้องถิ่นมีแนวโน้มผูกขาดในท้องถิ่นที่ตนอยู่ ไม่ได้เกิดจากทัศนคติด้านความเสี่ยงหรือขนาดของธุรกรรม หรือกล่าวโดยสรุป pure spreads เกิดจากปัจจัย 4 ประการ ได้แก่ การจัดการกับความเสี่ยง ขนาดของปริมาณธุรกรรม โครงสร้างทางการตลาดของธนาคาร และความผันแปรของส่วนต่างอัตราดอกเบี้ย

ศรัชย์ เตรียมวรกุล⁶ (2543) ได้ศึกษาวิจัยกำหนดส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยของธนาคารพาณิชย์ไทย โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน ซึ่งจะศึกษาทั้งระบบธนาคารพาณิชย์และแยกตามกลุ่มธนาคาร คือ ส่วนแรกจะศึกษาถึงส่วนประกอบของส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยโดยอาศัยแนวคิดทางบัญชี ในช่วงก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางการเงินและเศรษฐกิจปี 2531-2538 และช่วงระหว่างเกิดวิกฤตการณ์ (ปี 2539-2541) และส่วนที่สองจะศึกษาพฤติกรรมการผูกขาดของธนาคารเพื่อเรียกร้อยส่วนต่างอัตราดอกเบี้ย โดยอาศัยแบบจำลองการกำหนดราคาเสนอซื้อ-ขายหลักทรัพย์ (Bid-Ask Price Model) ในช่วงก่อนเกิดวิกฤตการณ์ (ไตรมาสที่ 4/2533-2/2539) และช่วงระหว่างเกิดวิกฤตการณ์ (ไตรมาสที่ 3/2539-3/2541)

ผลการศึกษาในส่วนแรกพบว่า ช่วงก่อนเกิดวิกฤตการณ์ (ปี 2531-2538) ธนาคารพาณิชย์ทั้งระบบมีต้นทุนสุทธิจากการดำเนินกิจกรรมหลักของธนาคารคิดเป็นร้อยละ 55 ของส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยที่ธนาคารได้รับ ส่วนที่เหลือเป็นผลตอบแทนที่ธนาคารได้รับจริง ส่วนแยกตามกลุ่มธนาคารพบว่า กลุ่มธนาคารขนาดเล็กเป็นกลุ่มที่เรียกร้อยส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยสูงสุด ขณะที่ธนาคารขนาดใหญ่เรียกร้อยส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยต่ำสุด แต่ส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยที่ได้รับกลับสูงสุด สำหรับช่วงระหว่างเกิดวิกฤตการณ์ (ปี 2539-2541) พบว่า ต้นทุนสุทธิจากการดำเนินกิจกรรมหลักของทั้งระบบธนาคารสูงถึงร้อยละ 150 ของส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยที่ธนาคารได้รับ โดยมีภาระต้นทุนการเสื่อมค่าของสินเชื่อเป็นส่วนประกอบสำคัญที่สุด ส่วนการพิจารณาแยกตามกลุ่มธนาคารพบว่า ธนาคารขนาดใหญ่เรียกร้อยส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยสูงสุด และได้รับส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยสูงสุดเช่นกัน

ส่วนผลการศึกษาในส่วนที่สองพบว่า ตลอดช่วงการศึกษาทั้งก่อนและระหว่างเกิดวิกฤตการณ์ภาวะเศรษฐกิจและการเงิน ธนาคารมีพฤติกรรมการใช้อำนาจผูกขาดเพื่อเรียกร้อยส่วนต่างอัตราดอกเบี้ย โดยธนาคารที่มีฐานะเงินฝากสูงจะมีต้นทุนการระดมทุนที่ต่ำกว่า และสามารถรองรับสินเชื่อได้ดีกว่าจึงทำให้ได้รับส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยในระดับสูง เมื่อพิจารณาแยกตามกลุ่มธนาคารช่วงก่อนเกิดวิกฤตการณ์พบว่า กลุ่มธนาคารขนาดกลางมีการใช้อำนาจผูกขาดทั้งในตลาดเงินฝากและสินเชื่อ ขณะที่กลุ่มธนาคารขนาดใหญ่ไม่แสดงถึงการใช้อำนาจผูกขาดในตลาดเงินฝาก แต่ในตลาดสินเชื่อพบว่ากลุ่มธนาคารขนาดใหญ่และเล็กไม่มีประสิทธิภาพในการสร้างรายได้จากการขยายสินเชื่อ ในขณะที่ช่วงระหว่างเกิดวิกฤตการณ์ ธนาคารขนาดใหญ่มีการใช้อำนาจผูกขาด แต่ในกลุ่มธนาคารขนาดกลางและขนาดเล็กกลับไม่แสดงถึงการใช้อำนาจผูกขาดทั้งสองตลาด

⁶ศรัชย์ เตรียมวรกุล. "วิจัยกำหนดส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยของธนาคารพาณิชย์ไทย" วิทยานิพนธ์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีการศึกษา 2543

บทที่ 3

โครงสร้างระบบการเงินในประเทศไทย

ประเทศไทยเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา ดังนั้น ในระยะแรกๆ ตลาดการเงินของไทยจึงประกอบด้วยตลาดการเงินในระบบและตลาดการเงินนอกระบบ ซึ่งในอดีตตลาดการเงินนอกระบบมีความสำคัญที่สุด เนื่องจากตลาดการเงินในระบบยังไม่ได้มีการพัฒนาเท่าที่ควร แต่ในปัจจุบันตลาดการเงินของไทยได้รับการพัฒนามากขึ้นตามการขยายตัวของเศรษฐกิจในประเทศ และมีส่วนทำให้สถาบันการเงินของประเทศไทยได้รับการพัฒนาขึ้นทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพ ซึ่งตลาดการเงินในประเทศไทยสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ ดังนี้

1. ตลาดการเงินในระบบของไทย โครงสร้างของตลาดการเงินในระบบนั้นจะประกอบไปด้วยสถาบันการเงินที่เป็นธนาคาร และสถาบันการเงินที่มีใช้ธนาคาร

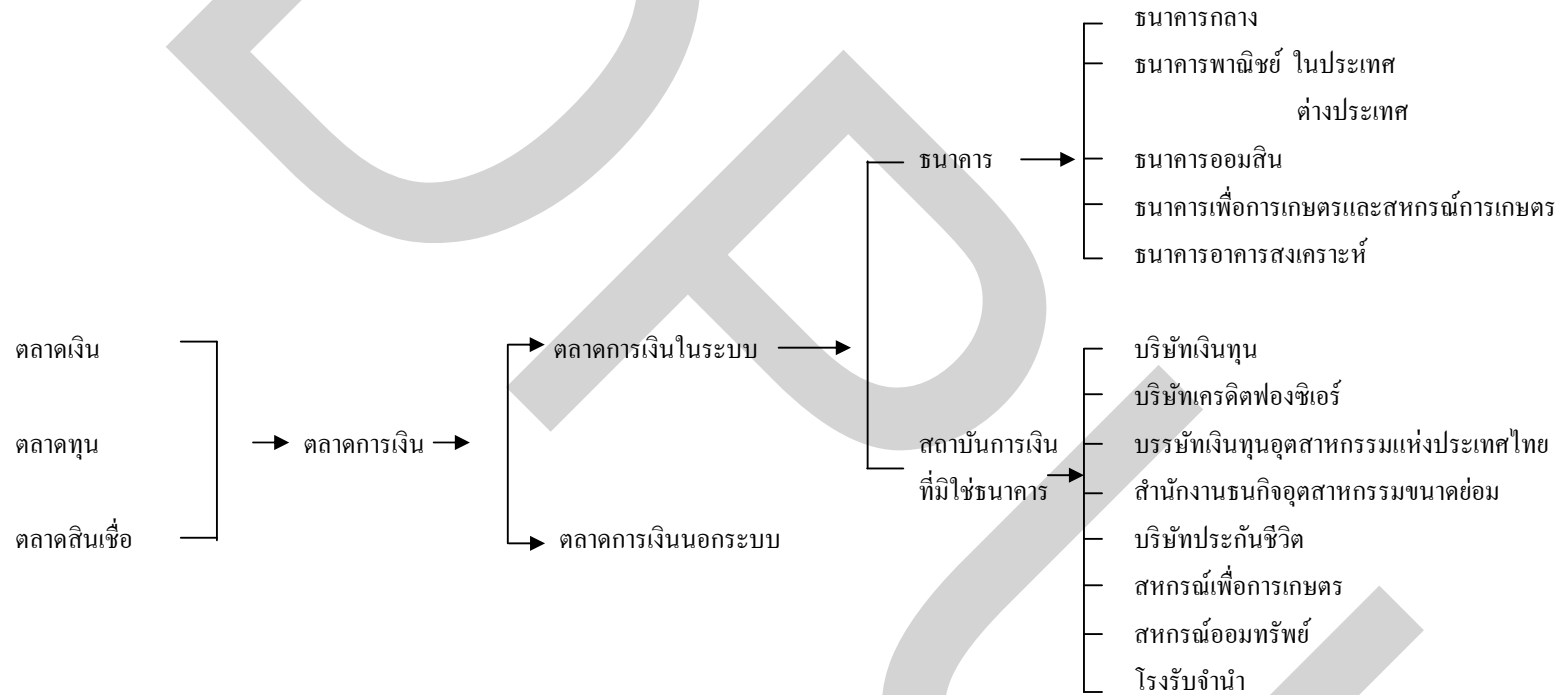
สถาบันการเงินที่เป็นธนาคาร ได้แก่

- ธนาคารแห่งประเทศไทย
- ธนาคารพาณิชย์ (ทั้งในประเทศและต่างประเทศ)
- ธนาคารออมสิน
- ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร
- ธนาคารอาคารสงเคราะห์

สถาบันการเงินที่มีใช้ธนาคาร ได้แก่

- บริษัทเงินทุน และบริษัทเงินทุนและหลักทรัพย์
- บริษัทเครดิตฟองซิเอร์
- บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย
- สำนักงานธนกิจอุตสาหกรรมขนาดย่อม
- บริษัทประกันชีวิต
- สหกรณ์เพื่อการเกษตร
- สหกรณ์ออมทรัพย์
- ไร่รับจำนำ

ภาพที่ 3.1
โครงสร้างระบบการเงินในประเทศไทย

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

2. ตลาดการเงินนอกระบบของไทย เป็นตลาดการเงินที่มีได้กระทำผ่านระบบการเงินในระบบหรือสถาบันการเงินที่ถูกต้องตามกฎหมาย ส่วนใหญ่เกิดขึ้นเองตามความจำเป็นและสภาวะแวดล้อม ไม่มีกฎหมายควบคุมโดยตรง ระเบียบกฎเกณฑ์และข้อตกลงต่างๆ ขึ้นอยู่กับความพอใจระหว่างผู้ให้กู้ยืมกับผู้ขอกู้ ดังนั้น การดำเนินธุรกิจในตลาดการเงินนอกระบบของไทยมีหลายลักษณะ ได้แก่

2.1 การกู้ยืมเงินกันโดยตรง การกู้ยืมประเภทนี้สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ การกู้ยืมเงินกันระหว่างญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง การกู้ยืมดังกล่าว มักจะไม่มีการคิดดอกเบี้ยหรือผลประโยชน์ตอบแทนกับการกู้ยืมที่มีลักษณะเป็นธุรกิจเงินกู้ ระหว่างนายทุนกับผู้ต้องการกู้ยืม การกู้ยืมลักษณะนี้มักจะคิดดอกเบี้ยและผลประโยชน์ผลตอบแทนในอัตราที่สูง และมีหลักทรัพย์มาค้ำประกัน เช่น โฉนดที่ดิน เป็นต้น

2.2 การเล่นแชร์ ส่วนใหญ่จะนิยมกันในหมู่พ่อค้า เพื่อหาเงินทุนไปประกอบและขยายธุรกิจของตนเอง นอกจากนั้นยังนิยมเล่นแชร์กันในหมู่เพื่อนร่วมงาน ญาติมิตร โดยมุ่งหวังที่จะได้เงินไปใช้เพื่อการบริโภคเป็นส่วนใหญ่

2.3 ธุรกิจทรัสต์เดือน เป็นธุรกิจที่กู้ยืมและให้กู้ยืมกับประชาชน ธุรกิจประเภทนี้มักงู้อใจ โดยให้ดอกเบี้ยแก่ผู้ฝากเงินในอัตราที่สูง และก็คิดดอกเบี้ยจากผู้กู้ในอัตราที่สูงเช่นกัน ทั้งนี้ธุรกิจดังกล่าวไม่ได้รับอนุญาตจากทางราชการ

2.4 สินเชื่อการค้า เป็นการซื้อขายสินค้าโดยผู้ขายให้เครดิตแก่ผู้ซื้อด้วยการผ่อนชำระในระยะเวลาต่างๆ การให้สินเชื่อการค้าเป็นที่นิยมมากในการซื้อขายสินค้า ที่มีราคาค่อนข้างสูงซึ่งผู้บริโภคอาจไม่มีเงินซื้อได้ด้วยเงินสด

2.5 ธุรกิจในรูปแบบอื่นๆ เช่น การซื้อขายลดเช็ค ธุรกิจการจัดคิวเงิน เป็นต้น

3.1 โครงสร้างอัตรดอกเบี้ยในตลาดการเงิน

ปัจจุบันโครงสร้างอัตรดอกเบี้ยในตลาดการเงินของไทย สามารถแบ่งได้เป็น 4 ประเภทใหญ่ๆ ได้แก่

1. โครงสร้างอัตรดอกเบี้ยที่ถูกกำหนดขึ้นจากธนาคารแห่งประเทศไทย เช่น อัตรดอกเบี้ยในตลาดซื้อคืนพันธบัตร (Repurchase Rates) หรืออัตรซื้อลด (Rediscount Rates) เป็นต้น ซึ่งโดยทั่วไปแล้วอัตรดอกเบี้ยที่ถูกกำหนดขึ้น โดยภาครัฐนั้นจะมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อใช้ควบคุมสภาพคล่องของปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจ

2. โครงสร้างอัตรดอกเบี้ยที่ถูกกำหนดโดยธนาคารพาณิชย์ ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็นโครงสร้างอัตรดอกเบี้ยเงินฝาก เช่น เงินฝากแบบออมทรัพย์ เงินฝากแบบมีระยะเวลาประเภทต่างๆ

เป็นต้น และโครงสร้างอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ เช่น อัตราดอกเบี้ยเงินกู้สำหรับลูกค้าชั้นดี อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ระหว่างธนาคาร เป็นต้น

3. โครงสร้างอัตราดอกเบี้ยที่ถูกกำหนดโดยสถาบันการเงินอื่นๆ เช่น บริษัทเงินทุน บริษัทเครดิตฟองซิเอร์ ธนาคารอาคารสงเคราะห์ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และบริษัทประกันชีวิต เป็นต้น ซึ่งสถาบันการเงินเหล่านี้บางประเภทจะดำเนินธุรกิจกับกลุ่มลูกค้าที่เฉพาะเจาะจงตามเป้าหมาย และนโยบายของสถาบันการเงินนั้นๆ เท่านั้น

4. โครงสร้างอัตราดอกเบี้ยของตลาดการเงินนอกระบบ เช่น อัตราดอกเบี้ยที่ถูกกำหนดขึ้นในการกู้ยืมระหว่างเจ้าของเงินและผู้กู้ที่เป็นบุคคลธรรมดา อัตราดอกเบี้ยในการเล่นแชร์ เป็นต้น ซึ่งตลาดการเงินประเภทนี้เกิดขึ้นเนื่องมาจากข้อจำกัดที่มีอยู่ของตลาดการเงินในระบบ

จากโครงสร้างอัตราดอกเบี้ยที่กล่าวมาข้างต้น ในส่วนนี้เราจะกล่าวถึงเฉพาะอัตราดอกเบี้ยที่ถูกกำหนดโดยธนาคารแห่งประเทศไทย และอัตราดอกเบี้ยที่ถูกกำหนดโดยธนาคารพาณิชย์เท่านั้น เนื่องจากอัตราดอกเบี้ยที่กำหนดโดยธนาคารแห่งประเทศไทยนั้นมีอิทธิพลในการกำหนดอัตราดอกเบี้ยต่างๆ ที่กำหนดโดยสถาบันการเงินอื่นโดยตรง และธนาคารพาณิชย์ต่างๆ ก็มักจะใช้อ้างอิงในการกำหนดอัตราดอกเบี้ยของตนด้วย

3.2 อัตราดอกเบี้ยธนาคารแห่งประเทศไทย

เป็นอัตราดอกเบี้ยที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดใช้กับสถาบันการเงิน สามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. อัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมจากธนาคารแห่งประเทศไทย (Central Bank Rate) เป็นอัตราดอกเบี้ยที่ธนาคารแห่งประเทศไทย คิดกับสถาบันการเงินที่ต้องการกู้ยืมเงินจากธนาคารแห่งประเทศไทย เพื่อรองรับความผันผวนของความต้องการใช้เงินในตลาดเงินเป็นสำคัญหรือจากการเบิกถอนเงินฝากของประชาชนในภาวะผิดปกติ โดยจะช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้กับระบบการชำระเงิน เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการกู้ยืมระยะสั้นๆ อย่างมากไม่เกิน 7 วัน โดยอัตราดอกเบี้ยที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดนี้เรียกว่า “อัตราธนาคารกลาง (Central Bank Rate)” หรือ “อัตราดอกเบี้ยมาตรฐาน (Bank Rate)” ทั้งนี้หลักประกันที่ใช้ในการกู้ยืมเงินส่วนใหญ่จะเป็นหลักทรัพย์รัฐบาล โดยการกู้ยืมประเภทนี้ถือว่าเป็นแหล่งกู้ยืมแหล่งสุดท้าย (Lender of Last resort) อย่างไรก็ตาม การปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอัตราดอกเบี้ยมาตรฐานในแต่ละครั้งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การดำเนินนโยบายการเงินมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. อัตราดอกเบี้ยในตลาดซื้อคืนพันธบัตรรัฐบาล (Repurchase Rate) เป็นอัตราดอกเบี้ยที่ธนาคารแห่งประเทศไทยใช้ในการซื้อขายพันธบัตรรัฐบาล พันธบัตรธนาคารแห่งประเทศไทย และพันธบัตรรัฐวิสาหกิจที่กระทรวงการคลังค้ำประกันเงินต้น และดอกเบี้ยของสถาบันการเงินที่เป็นสมาชิกในตลาดซื้อคืนพันธบัตร โดยธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นนายทะเบียนและเป็นตัวแทนการรับจ่ายเงินซึ่งถือว่าเป็นคู่สัญญาโดยตรงกับผู้ซื้อและผู้ขาย นอกจากนี้ยังเป็นอัตราดอกเบี้ยที่ธนาคารแห่งประเทศไทยใช้ในการควบคุมประมาณเงินในระบบเศรษฐกิจอีกด้วย ทั้งนี้การซื้อขายพันธบัตรนั้นจะทำได้ในตลาดซื้อคืน โดยธนาคารพาณิชย์หรือสถาบันการเงินใดๆ ที่ต้องการใช้เงินสามารถที่จะโทรศัพท์มาเสนอขายพันธบัตรรัฐบาลที่มีอยู่ให้แก่ธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งหากธนาคารแห่งประเทศไทยพอใจกับเงื่อนไขของการเสนอขายแล้วก็จะรับซื้อไว้ ในทางตรงกันข้ามหากสถาบันการเงินใดต้องการจะลงทุนก็สามารถโทรศัพท์มาขอเสนอซื้อ โดยกำหนดอัตราผลตอบแทนที่ต้องการ ซึ่งหากธนาคารแห่งประเทศไทยพอใจก็จะขายพันธบัตรให้

อย่างไรก็ตาม ในการกำหนดอัตราดอกเบี้ยในตลาดซื้อคืนนั้นจะเป็นไปตามระยะเวลาในการซื้อขาย เช่น 1 วัน 7 วัน 14 วัน 1 เดือน 3 เดือน และ 6 เดือน เป็นต้น ทั้งนี้อัตราดอกเบี้ยตลาดซื้อคืนระยะ 14 วันนั้น ธนาคารแห่งประเทศไทยจะใช้เป็นเครื่องมือในการส่งสัญญาณในการดำเนินนโยบายทางการเงินภายใต้กรอบ Inflation Targeting

3. อัตราดอกเบี้ยรับช่วงซื้อลดตั๋วสัญญาใช้เงิน (Rediscount Rate) เป็นอัตราดอกเบี้ยที่ธนาคารแห่งประเทศไทย ใช้กำหนดรับช่วงซื้อลดตั๋วสัญญาใช้เงินในอัตราต่ำเป็นพิเศษแก่กิจการเพื่อการส่งออก กิจการอุตสาหกรรม กิจการเพื่อซื้อสินค้าเกษตร และกิจการเกษตรกรรม เป็นต้น โดยธนาคารแห่งประเทศไทยจะให้ความช่วยเหลือผ่านสถาบันการเงิน คือ ให้สถาบันการเงินรับซื้อตั๋วสัญญาใช้เงินจากผู้ประกอบการ และให้สถาบันการเงินที่รับซื้อตั๋วสัญญาใช้เงินเหล่านั้นนำมาขายให้กับธนาคารแห่งประเทศไทย เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาธุรกิจเอกชนขาดแคลนเงินทุนที่จะนำมาใช้ในการใช้ในการดำเนินธุรกิจ ซึ่งจะส่งผลดีต่อเศรษฐกิจโดยรวมในที่สุด

3.3 อัตราดอกเบี้ยในระบบธนาคารพาณิชย์

ธนาคารพาณิชย์เป็นแหล่งระดมเงินฝากและให้กู้ที่สำคัญ ดังนั้นธนาคารพาณิชย์จะกำหนดอัตราดอกเบี้ยประเภทต่างๆ ไว้ต่างกัน เพื่อจูงใจให้แก่ลูกค้าที่นำเงินมาฝากกับธนาคารและขอกู้ ซึ่งอัตราดอกเบี้ยที่ธนาคารพาณิชย์กำหนดเพื่อใช้สำหรับการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์นั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ ได้แก่

1. อัตราดอกเบี้ยเงินฝาก

อัตราดอกเบี้ยเงินฝากเป็นอัตราดอกเบี้ยที่ธนาคารพาณิชย์กำหนดไว้ เพื่อชำระแก่บุคคลภายนอกที่นำเงินมาฝากไว้กับธนาคาร ซึ่งสามารถแบ่งประเภทเงินฝากออกได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

ก. เงินฝากประเภทจ่ายคืนเมื่อทวงถาม หรือเงินฝากกระแสรายวัน (Current or Demand Deposits) เงินฝากกระแสรายวันหรือเงินฝากเพื่อเรียก เป็นเงินฝากที่ธนาคารจะต้องจ่ายคืนทันทีเมื่อถูกทวงถาม โดยปกติเงินฝากประเภทนี้ธนาคารจะไม่มีการจ่ายดอกเบี้ยแก่ผู้ฝาก เนื่องจากเป็นเงินฝากที่มีไว้ใช้หมุนเวียนในการดำเนินธุรกิจ และใช้เช็คสั่งจ่ายชำระหนี้ค่าสินค้าและบริการ จึงนับว่าเป็นวิธีที่สะดวกและปลอดภัย โดยไม่ต้องพกเงินสดเป็นจำนวนมาก

ข. เงินฝากออมทรัพย์ (Saving Deposits) เป็นเงินฝากที่สามารถถอนได้ทันทีเมื่อต้องการ โดยเจ้าของบัญชีจะใช้สมุดคู่ฝากในการฝากถอนในแต่ละครั้ง ซึ่งผู้ฝากสามารถฝาก – ถอนต่างสาขาได้ทั่วประเทศ หรือมอบอำนาจให้บุคคลอื่นไปทำรายการแทนได้ โดยมีเอกสารมอบอำนาจในการถอนเงิน หรืออาจใช้บริการผ่านเรื่อง ATM ในระบบ ATM POOL ก็ได้ ซึ่งตามปกติธนาคารพาณิชย์จะจ่ายดอกเบี้ยให้ปีละ 2 ครั้ง ในเดือนมิถุนายนและธันวาคม ทั้งนี้ ธนาคารจะจ่ายดอกเบี้ยให้แก่ผู้ฝากออมทรัพย์ในอัตราที่ต่ำกว่าเงินฝากประจำ เพราะว่าเงินฝากออมทรัพย์มีกำหนดเวลาในการเบิกถอนไม่แน่นอน ธนาคารพาณิชย์จึงไม่สามารถนำเงินฝากประเภทนี้ไปลงทุนในระยะยาวได้ ต้องสำรองเงินไว้เพื่อถอนคืนสูงกว่าเงินฝากประจำ โดยธนาคารพาณิชย์จะใช้วิธีคำนวณดอกเบี้ยเป็นรายวัน รวมกับเงินที่คงเหลืออยู่ในบัญชี

ค. เงินฝากประจำ (Time Deposits) เป็นเงินฝากที่มีกำหนดระยะเวลาในการฝากที่แน่นอน เช่น 3 เดือน 6 เดือน 12 เดือน 24 เดือน และมากกว่า 2 ปีขึ้นไป เป็นต้น ผู้ฝากจะถอนเงินคืนได้เมื่อครบกำหนดระยะเวลา โดยธนาคารจะจ่ายดอกเบี้ยให้แก่ผู้ฝากที่ฝากครบกำหนดในอัตราที่แตกต่างกันตามกำหนดระยะเวลาที่ได้ตกลงไว้กับธนาคาร อย่างไรก็ตามเงินฝากประเภทนี้สามารถถอนก่อนกำหนดได้ แต่ธนาคารจะจ่ายดอกเบี้ยให้อัตราที่ต่ำกว่าที่กำหนดไว้หรืออาจจะจ่ายในอัตราดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์

2. อัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืม

อัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมเป็นอัตราดอกเบี้ยที่ธนาคารพาณิชย์กำหนดขึ้นเพื่อเรียกเก็บลูกค้าที่ต้องการกู้ยืมเงินจากธนาคาร โดยอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมที่ธนาคารกำหนดขึ้นนั้นจะมีอยู่หลายอัตรา และมีชื่อเรียกแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประเภทของลูกค้า ตลอดจนจนถึงระยะเวลาในการกู้ยืมเงิน สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

ก. อัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมระหว่างธนาคาร (Interbank Rate) เป็นอัตราดอกเบี้ยที่ถูกกำหนดขึ้นเพื่อการกู้ยืมเงินในระยะสั้นระหว่างสถาบันการเงิน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปรับสภาพคล่องของสถาบันการเงินที่มีสภาพคล่องส่วนเกินไปยังสถาบันการเงินที่มีสภาพคล่องต่ำกว่า การกู้ยืมระหว่างธนาคารจะเป็นการกู้ยืมโดยตรงระหว่างผู้ให้กู้ซึ่งอาจมีกำหนดระยะเวลาที่แน่นอนแตกต่างกันไป เช่น การกู้ยืมแบบจ่ายคืนเมื่อทวงถาม (at call) หรือเป็นการกู้ยืมแบบมีกำหนดระยะเวลา (term) ตั้งแต่ 1 วันถึง 6 เดือน ในทางปฏิบัติส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 50 – 70 เป็นการกู้ยืมระยะเวลา 1 วัน (Overnight) รองลงมาเป็นการกู้ยืมแบบจ่ายคืนเมื่อทวงถาม โดยจะทำการตกลงวงเงินและอัตราดอกเบี้ยกับทางโทรศัพท์หรือผ่านเครื่องมือสื่อสารอื่นๆ การกู้ยืมประเภทนี้มักจะไม่มียอดประกัน แต่จะใช้ความเชื่อถือและความสัมพันธ์ระหว่างธนาคารผู้กู้และผู้ให้กู้เป็นสำคัญ ทั้งนี้สถาบันการเงินผู้กู้จะออกตัวสัญญาใช้เงินประเภทเพื่อเรียกให้แก่สถาบันการเงินผู้ให้กู้ หรือจ่ายเป็นเช็คธนาคารแห่งประเทศไทย หรือเช็คเงินสด ตามแต่จะตกลงกัน โดยทั่วไปอัตราดอกเบี้ยประเภทนี้จะเป็นไปตามภาวะการณ์ของตลาดการเงินในช่วงเวลานั้น ทำให้อัตราดอกเบี้ยประเภทนี้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และมีการแกว่งตัวค่อนข้างมาก

ข. อัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมสำหรับลูกค้า โดยทั่วไปแล้วธนาคารพาณิชย์จะมีการแบ่งกลุ่มลูกค้าออกเป็นประเภทตามคุณภาพและประเภทของการกู้ยืม เช่น ลูกค้าทั่วไป ลูกค้าชั้นดี เป็นต้น ซึ่งธนาคารจะคิดอัตราดอกเบี้ยให้แก่ลูกค้าชั้นดีในอัตราที่ต่ำกว่าลูกค้าทั่วไป เนื่องจากลูกค้าชั้นดีเป็นกลุ่มลูกค้าที่ธนาคารเชื่อมั่นว่ามีศักยภาพที่จะชำระคืนเงินกู้ หรือเป็นกลุ่มลูกค้าที่มีความเสี่ยงต่ำ โดยอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมแก่ลูกค้าชั้นดีนี้ จะถูกนำไปใช้เป็นหลักในการกำหนดอัตราดอกเบี้ยสำหรับลูกค้ารายอื่นๆ ตามความเสี่ยง และต้นทุนที่เพิ่มขึ้นสำหรับลูกค้ารายนั้นๆ

3.4 สถานการณ์อัตราดอกเบี้ยในประเทศไทย

นับตั้งแต่มีการเปิดเสรีทางการเงินในประเทศไทยตั้งแต่ปี 2533 เป็นต้นมา รัฐบาลได้ดำเนินมาตรการผ่อนคลายข้อจำกัดทางการเงินมาโดยตลอด ทั้งในด้านการเงิน การค้า และการลงทุน อาทิเช่น การเปิดกิจการวิเทศธนกิจ (BIBF) เป็นต้น ส่งผลให้เงินทุนไหลเข้ามาเป็นจำนวนมาก เศรษฐกิจขยายตัวอย่างต่อเนื่องจนถึงปี 2538 และจากการที่เศรษฐกิจขยายตัวสูงโดยพึ่งพาเงินทุนจากต่างประเทศ เป็นผลให้ดุลบัญชีเดินสะพัดขาดดุลและเกิดปัญหาเงินเฟ้อ ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้สะสมต่อเนื่องมา และเริ่มปรากฏชัดเจนขึ้นเมื่อปี 2540 เกิดวิกฤตการณ์ทางการเงิน ส่งผลให้สภาพคล่องในระบบธนาคารพาณิชย์มีความผันผวนเป็นอย่างมาก อัตราดอกเบี้ยมีการเปลี่ยนแปลงอยู่หลายครั้ง ดังนั้น ในส่วนนี้จะกล่าวถึงสถานการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ย

ตั้งแต่ปี 2533 – 2545 โดยแบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางการเงิน (ช่วงปี 2533 – 2539) และช่วงหลังเกิดวิกฤตการณ์ทางการเงิน (ช่วงปี 2540 – 2545)

3.4.1 ช่วงก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางการเงิน (ช่วงปี 2533-2539)

สภาพคล่องในปี 2533 มีความผันผวนค่อนข้างมาก เนื่องจากในช่วงต้นปีมีการนำเงินกู้จากต่างประเทศเป็นจำนวนมาก หลังจากนั้นสภาพคล่องกลับตึงตัวในช่วงไตรมาสที่ 3 จากวิกฤตการณ์อ่าวเปอร์เซียส่งผลให้ราคาน้ำมันปรับตัวเพิ่มสูงขึ้น ในขณะที่อัตราดอกเบี้ยในประเทศอยู่ในระดับสูง ภายหลังจากที่ธนาคารแห่งประเทศไทยประกาศให้อัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำลอยตัว และเพิ่มเพดานอัตราดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์จากเดิมร้อยละ 7.25 เป็นร้อยละ 9.0 ต่อปี และเพิ่มเป็นร้อยละ 12.0 ต่อปี เพื่อแก้ปัญหาเงินตึงตัว จากอัตราดอกเบี้ยเงินฝากที่สูงขึ้นประกอบกับความต้องการสินเชื่อที่ขยายตัวเพิ่มขึ้นส่งผลให้เพดานอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมเพิ่มขึ้นจากเดิมร้อยละ 15.0 เป็นร้อยละ 16.5 และร้อยละ 19.0 ต่อปี ในเดือนมีนาคมและพฤศจิกายน ตามลำดับ

ในปี 2534 ระบบการเงินมีสภาพคล่องแต่อาจมีความผันผวนในบางช่วง ในขณะที่อัตรดอกเบี้ยเงินฝากและเงินให้กู้ยืมมีการปรับตัวหลายครั้งตามสภาพคล่องที่สูงขึ้น โดยที่อัตราดอกเบี้ยเงินฝากมีการปรับตัวลดลงมากกว่าอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืม ดังจะเห็นได้จากอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประเภทออมทรัพย์ลดลงจากร้อยละ 10.0 – 12.0 ต่อปี เป็นร้อยละ 8.5 ต่อปี อัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำประเภทต่ำกว่า 1 ปี และประเภท 1 ปี ลดจากร้อยละ 10.5 ต่อปี จากเดิมร้อยละ 13.0 ต่อปี ส่วนอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมได้ปรับตัวลดลงในทิศทางเดียวกันกับอัตราดอกเบี้ยเงินฝากคือจากเดิม 16.5 ต่อปี เป็นร้อยละ 14.0 ต่อปี อันเป็นผลมาจากการที่ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ลดอัตราดอกเบี้ยมาตรฐานจากร้อยละ 12.0 เป็นร้อยละ 11.0 ต่อปี เป็นผลให้อัตราดอกเบี้ยเงินฝากมีการลดลงสุทธิร้อยละ 3.25 และอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมลดลงสุทธิร้อยละ 2.5 ต่อปี

ในปี 2535 สภาพคล่องในระบบการเงินอยู่ในเกณฑ์สูงตลอดปี เนื่องจากจากเงินทุนไหลเข้าจากต่างประเทศสูงมากส่วนใหญ่เป็นการเพิ่มขึ้นของเงินลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ เงินฝากในบัญชีเงินบาทของชาวต่างประเทศและการออกตราสารหนี้ สำหรับอัตราดอกเบี้ยเงินฝากและอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมมีการปรับตัวขึ้นลงอยู่หลายครั้ง แต่ในช่วงไตรมาสที่ 4 อัตราดอกเบี้ยกลับปรับตัวลดลงอีก 2 ครั้ง เป็นผลให้อัตราดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์ลดลงจากร้อยละ 8.5 เหลือร้อยละ 6.0 – 6.5 ต่อปี อัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำอายุต่ำกว่า 1 ปี ลดลงจากร้อยละ 10.5 – 11.5 ต่อปี เหลือร้อยละ 7.5 – 9.5 ต่อปี ส่วนอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำประเภท 1 ปี และสูงกว่า 1 ปี ลดลงจากร้อยละ 10.5 และ 11.5 ต่อปีเป็นร้อยละ 8.5 ต่อปี ส่วนอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมก็มีการปรับตัวลดลงเช่นกัน โดยธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ได้ปรับลดอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมแก่ลูกค้าชั้นดีรวม 6 ครั้ง จากร้อยละ 14.0 ต่อปี

เหลือร้อยละ 11.5 ต่อปี ในขณะที่การปรับอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมให้แก่ลูกค้าทั่วไปเพียง 2 ครั้ง จากร้อยละ 17.5 – 18.0 ต่อปี เหลือร้อยละ 16.0 – 17.0 ต่อปี

ในปี 2536 สภาพคล่องในระบบการเงินมีความผันผวนในช่วงครึ่งปีแรก แต่ในช่วงครึ่งปีหลังสภาพคล่องเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด เนื่องจากการขยายตัวของเงินฝาก และการไหลเข้าของเงินทุนภาคเอกชนจากต่างประเทศรวมทั้งเงินทุนที่ไหลเข้ามาในกิจการวิเทศธนกิจ (BIBF) ได้ส่งผลให้อัตราดอกเบี้ยเงินฝาก และเงินให้กู้ยืมของธนาคารพาณิชย์เคลื่อนไหวในทิศทางที่ลดลงอย่างต่อเนื่องจากช่วงปลายปี 2535 โดยอัตราดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์และเงินฝากประจำลดลงจากร้อยละ 6.5 และ 8.5 ต่อปี เป็นร้อยละ 5.0 และ 7.0 ต่อปี ตามลำดับ ส่วนอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำอายุต่ำกว่า 1 ปี ลดลงจากร้อยละ 7.5 – 9.5 เหลือร้อยละ 6.5 – 7.0 ต่อปี ทางด้านอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมแก่ลูกค้าชั้นดีและลูกค้ารายย่อยก็ปรับตัวลดลงเช่นกันจากร้อยละ 11.5 และ 16.0 – 16.5 ต่อปี เหลือร้อยละ 10.5 และ 14.5 ต่อปี ตามลำดับ อย่างไรก็ตามการปรับตัวลดลงของอัตราดอกเบี้ยเงินฝากและอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมอาจเป็นผลมาจากธนาคารแห่งประเทศไทย ได้ดำเนินมาตรการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพให้แก่ตลาดเงิน และเอื้ออำนวยให้เศรษฐกิจขยายตัวอย่างต่อเนื่องและมีเสถียรภาพ โดยดูแลอัตราดอกเบี้ยให้เคลื่อนไหวและสอดคล้องกับภาวะการเงิน โดยประกาศลดอัตราดอกเบี้ยมาตรฐานลงถึง 2 ครั้ง จากร้อยละ 11.0 ต่อปี เป็นร้อยละ 10.0 และลดลงเหลือร้อยละ 9.0 ต่อปี ในเวลาต่อมา

ในปี 2537 ภาวะการเงินในระบบธนาคารพาณิชย์ของประเทศมีความผันผวนอย่างมาก โดยในไตรมาสแรกของปี 2537 เงินฝากไหลออกจากระบบธนาคารพาณิชย์ไปยังบริษัทเงินทุนและกองทุนรวม และมีการไหลออกของเงินทุนต่างประเทศจากการถอนการลงทุนในหลักทรัพย์และเงินฝากของผู้มีถิ่นที่อยู่ในต่างประเทศ จากสถานการณ์ทางด้านสภาพคล่องส่งผลให้ธนาคารพาณิชย์ปรับอัตราดอกเบี้ยเงินฝากขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเพิ่มอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำ 1 ปี จากร้อยละ 7 ต่อปี เป็นร้อยละ 8.25 – 10.25 ต่อปี ทำให้เงินฝากเริ่มไหลกลับเข้าสู่ระบบธนาคารพาณิชย์ ส่วนอัตราดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์ยังคงทรงตัวอยู่ในระดับร้อยละ 5.0 ต่อปี ทางด้านอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมธนาคารพาณิชย์ได้ลดอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมแก่ลูกค้าทั่วไป และอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมแก่ลูกค้ารายย่อยชั้นดี(MRR) ลง และคงอัตราดอกเบี้ยไว้ในระดับร้อยละ 13.75 – 14.25 และ 11.75 ต่อปี จนกระทั่งเมื่อวันที่ 7 กันยายน 2537 ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ประกาศปรับเพิ่มอัตราดอกเบี้ยมาตรฐานขึ้นจากร้อยละ 9.0 ต่อปี เป็นร้อยละ 9.5 ต่อปี เพื่อเป็นการขึ้นอัตราดอกเบี้ยในตลาดธนาคารพาณิชย์จึงปรับอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมแก่ลูกค้าทั่วไปขึ้นเป็น 14.0 – 14.75 ต่อปี และปรับอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมแก่ลูกค้ารายย่อยชั้นดีเป็นร้อยละ 12.0 – 12.25 ต่อปี สำหรับอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมแก่ลูกค้าชั้นดี (MLR) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตลอดปี โดยอยู่ในระดับร้อยละ 11.75 ต่อปี ซึ่งเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 10.5 ต่อปี ในปี 2536

ในปี 2538 สภาพคล่องในระบบการเงินของไทยมีความผันผวนตลอดปี เป็นผลมาจากปัจจัยทางด้านต่างประเทศเป็นสำคัญ โดยเฉพาะในช่วงไตรมาสแรกของปี เกิดวิกฤตการณ์ทางการเงินในประเทศเม็กซิโก ส่งผลให้นักลงทุนต่างประเทศเกิดความไม่มั่นใจในการลงทุนในตลาดเกิดใหม่ (Emerging Market) รวมถึงประเทศไทยด้วย และได้ถอนการลงทุนออกจากระบบการเงินของไทย นอกจากนี้ยังรวมไปถึงวิกฤตการณ์การล้มละลายของบริษัทแบร์ริง ซึ่งเป็นบริษัทวาณิชธนกิจที่เก่าแก่กว่า 300 ปี ของประเทศอังกฤษประสบกับภาวะขาดทุนจำนวนมากจากการค้าตราสารในตลาดตราสารอนุพันธ์ทางการเงิน ส่งผลให้สภาพคล่องตึงตัว จนธนาคารแห่งประเทศไทยต้องดำเนินการพิเศษเพื่อแก้ไขภาวะเงินตึงตัว โดยการปล่อยเงินเข้าสู่ระบบผ่านหน้าต่างเงินกู้ (Loan Window) และตลาดซื้อคืนพันธบัตร ต่อมาธนาคารแห่งประเทศไทยได้ประกาศปรับเพิ่มอัตราดอกเบี้ยมาตรฐานจากเดิมร้อยละ 9.5 ต่อปี เป็นร้อยละ 10.5 ต่อปี เป็นผลทำให้อัตราดอกเบี้ยทุกประเภทปรับตัวสูงขึ้น โดยอัตราดอกเบี้ยเงินฝากเพิ่มขึ้นอีกร้อยละ 1.0 – 2.25 ต่อปี และทำให้อัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมปรับเพิ่มขึ้นตามต้นทุนเงินฝาก โดยอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมแก่ลูกค้าขั้นดี (MLR) เพิ่มขึ้นร้อยละ 1.0 – 2.25 ต่อปี และอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมแก่ลูกค้ารายย่อยขั้นดี (MRR) เพิ่มขึ้นร้อยละ 1.75 – 2.25 ต่อปี

ในปี 2539 สภาพคล่องทางการเงินของระบบโดยรวมทรงตัวในระดับสูงในช่วงครึ่งปีแรก เนื่องจากการไหลเข้าอย่างต่อเนื่องของเงินทุนต่างประเทศ ทั้งในส่วนที่เข้ามาเพื่อแสวงหากำไรจากส่วนต่างระหว่างอัตราดอกเบี้ยภายในประเทศและต่างประเทศ แต่ในช่วงครึ่งปีหลังของปี 2539 สภาพคล่องตึงตัวอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เนื่องมาจากการทบทวนประมาณการตัวเลขเศรษฐกิจปี 2539 ที่มีการปรับตัวเลขการขยายตัวทางเศรษฐกิจลดลงจากที่ประมาณการไว้เดิม ในขณะที่อัตราเงินเฟ้อและการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดสูงขึ้น และข่าวลือเรื่องการลดค่าเงินบาท รวมทั้งการชะลอตัวของเงินทุนนำเข้าภาคเอกชน ทำให้ธนาคารแห่งประเทศไทยต้องเสริมสภาพคล่องผ่านหน้าต่างเงินกู้และตลาดซื้อคืนพันธบัตร นอกจากนี้ยังได้ดำเนินการแทรกแซงด้านการทำ Buy – Sell Swap ในตลาดต่างประเทศ เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ตลาดเงินและยืนยันที่จะใช้นโยบายอัตราแลกเปลี่ยนเดิมต่อไป ซึ่งทำให้สภาพคล่องในตลาดเงินคลายความตึงตัวลง

จากการที่สภาพคล่องของระบบการเงินสูงตลอดช่วงครึ่งปีแรก และอัตราการขยายตัวของเงินฝากชะลอตัวลงในช่วงครึ่งปีหลัง ผลักดันให้ธนาคารพาณิชย์ปรับลดอัตราดอกเบี้ยเงินฝากและเงินให้กู้ยืมลง โดยที่อัตราดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์คงทรงตัวอยู่ที่ร้อยละ 5.0 ต่อปี อัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำประเภท 3 เดือนลดลงจากร้อยละ 10.5 – 12.50 เหลือร้อยละ 9.0 – 10.0 ต่อปี และอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำประเภท 12 เดือน ลดลงจากร้อยละ 10.25 – 11.0 ต่อปี เหลือร้อยละ 8.75 – 9.50 ต่อปี ส่วนอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืม (MLR) ลดลงจากร้อยละ 13.75 ต่อปี เหลือร้อยละ 13.25 – 13.50 ต่อปี อัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมลูกค้ารายย่อยขั้นดี (MRR) ลดลงจากร้อยละ 14.0 – 14.5 ต่อปี เหลือร้อยละ 13.75 ต่อปี จากภาวะสภาพคล่องดังกล่าวข้างต้น ทำให้อัตราดอกเบี้ยเงินฝากของธนาคารพาณิชย์

ลดลงร้อยละ 0.25 – 2.75 ต่อปี ในขณะที่อัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืม MLR และ MRR ลดลงร้อยละ 0.25 – 0.75 และร้อยละ 0.25 – 1.25 ต่อปี ตามลำดับ โดยธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ได้ลดอัตราดอกเบี้ยเงินฝากและเงินให้กู้ยืมลงมากกว่าธนาคารพาณิชย์ขนาดกลางและเล็ก

3.4.2 ช่วงหลังเกิดวิกฤตการณ์ทางการเงิน (ช่วงปี 2540 – 2545)

สภาพคล่องระบบการเงินของไทยในปี 2540 ดิ่งตัวขึ้นอย่างต่อเนื่องจากปีก่อน เป็นผลมาจากการไหลออกของเงินทุนระหว่างประเทศ และวิกฤตการณ์สถาบันการเงินในประเทศเป็นสำคัญ โดยในช่วงครึ่งปีแรกกระแสข่าวการลดค่าเงินบาท การโจมตีค่าเงินบาท และปัญหาสถาบันการเงินมีความรุนแรงขึ้น ประชาชนและนักลงทุนไทยและต่างประเทศขาดความเชื่อมั่นในระบบเศรษฐกิจการเงินไทย จึงถอนเงินฝากและเรียกชำระคืนหนี้ต่างประเทศ ทำให้เงินทุนไหลออกเป็นจำนวนมาก จนทางการต้องปล่อยสภาพคล่องให้กับระบบการเงินเป็นจำนวนมาก ผ่านกองทุนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนา ระบบสถาบันการเงิน และดำเนินการรักษาระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบตะกร้าเงินจากการโจมตีค่าเงินบาทด้วยการขายเงินตราต่างประเทศในตลาดทันทีโดยตรง และผ่านทุนรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราเป็นจำนวนมาก ซึ่งส่งผลให้เกิดภาวะเงินตึงตัวอย่างรวดเร็วเนื่องจากการดูดสภาพคล่องเงินบาทออกจากระบบ จนในที่สุดเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2540 รัฐบาลจำเป็นต้องประกาศเปลี่ยนแปลงระบบอัตราแลกเปลี่ยนจากระบบตะกร้าเงินมาเป็นระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบลอยตัว พร้อมกับต้องขอรับความช่วยเหลือจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ ในเดือนสิงหาคม 2540 แต่ก็ไม่ช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักลงทุนต่างชาติได้มากเพียงพอ ประกอบกับได้รับผลกระทบจากวิกฤตการณ์ค่าเงินและเศรษฐกิจตกต่ำในภูมิภาคเอเชีย ส่งผลให้ค่าเงินบาทลดลงมาก จากสภาพคล่องที่ตึงตัวอย่างมากมีผลทำให้ทางการจำเป็นต้องดำเนินนโยบายอัตราดอกเบี้ยสูงเพื่อควบคุมเงินเพื่อและรักษาเสถียรภาพอัตราแลกเปลี่ยน ดังนั้น ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงได้ประกาศปรับอัตราดอกเบี้ยมาตรฐานให้สูงขึ้นจากร้อยละ 10.5 เป็นร้อยละ 12.5 ต่อปี ทำให้อัตราดอกเบี้ยในตลาดเงินสูงขึ้น และอัตราดอกเบี้ยเงินฝากและเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงินปรับตัวเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะธนาคารพาณิชย์ได้ปรับอัตราดอกเบี้ยเงินฝากขึ้นอีกร้อยละ 0.75 – 4.0 ต่อปี เพื่อเร่งระดมเงินฝากในประเทศ และปรับอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมขึ้นตามต้นทุนที่สูงขึ้น โดยปรับอัตราดอกเบี้ยแก่ลูกค้าชั้นดีและอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมแก่ลูกค้ารายย่อยชั้นดีขึ้นอีกร้อยละ 2.0 – 3.25 และร้อยละ 2.0 – 3.75 ต่อปี ตามลำดับ ซึ่งธนาคารพาณิชย์ขนาดกลางและเล็ก ได้ปรับเพิ่มอัตราดอกเบี้ยขึ้นมากกว่าธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ เนื่องจากประสบปัญหาสภาพคล่องตึงตัวมากกว่า และเพื่อป้องกันไม่ให้สถาบันการเงินแข่งขันระดมเงินฝากจากประชาชนมากเกินไปจนอาจเกิดผลเสียหายต่อฐานะการดำเนินงาน ดังนั้น ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงกำหนดเพดานอัตราดอกเบี้ยเงินฝากของธนาคารพาณิชย์ และเงินกู้ยืมจากประชาชนของบริษัทเงินทุนเมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2540 และต่อมาเมื่อ 19 กันยายน 2540 ให้คิด

เพดานอัตราดอกเบี้ยอิงกับอัตราดอกเบี้ยเงินฝากเฉลี่ยของธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ 5 แห่ง⁷ จะเห็นได้ว่ามีการปรับเปลี่ยนวิธีกำหนดเพดานอัตราดอกเบี้ยเป็นครั้งคราว เพื่อให้สอดคล้องกับภาวะการณ์ในแต่ละช่วงเวลา

ในปี 2541 ธุรกิจต่างๆ ประสบปัญหาสภาพคล่องทางการเงินอย่างรุนแรง สืบเนื่องมาจากวิกฤตการณ์ค่าเงินบาทที่เกิดขึ้นในปี 2540 โดยธุรกิจทั่วไปถูกเรียกคืนเงินกู้ทั้งจากสถาบันการเงินในประเทศและสถาบันการเงินต่างประเทศ ประกอบกับธนาคารพาณิชย์และบริษัทเงินทุนหลายแห่งที่ฐานะอ่อนแอ จนทางการต้องเข้าแทรกแซงเพื่อแก้ไขการดำเนินการทำให้ต้องหยุดการปล่อยสินเชื่อใหม่ชั่วคราว ส่งผลให้ธุรกิจที่ต้องพึ่งพาเงินจากสถาบันการเงินเหล่านี้ขาดสภาพคล่อง ในขณะที่ด้วยกันสถาบันการเงินที่ยังสามารถเปิดดำเนินการอยู่ มีความระมัดระวังในการพิจารณาปล่อยสินเชื่อมาก อย่างไรก็ตามสภาพคล่องในระบบการเงินมีการปรับตัวดีขึ้นนับตั้งแต่ไตรมาสที่ 2 เป็นต้นมา เนื่องจากปัจจัยสำคัญ 3 ประการได้แก่

1.มาตรการแก้ไขปัญหาค่าเงินบาทไม่มั่นคงของสถาบันการเงิน และนโยบายประกันเงินฝาก โดยเฉพาะมาตรการแก้ไขปัญหาค่าเงินบาทเมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2541 มีผลทำให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นในสถาบันการเงินมากขึ้น และส่งผลให้มีการกระจายเงินฝากไปยังกลุ่มธนาคารพาณิชย์และบริษัทเงินทุนทุกกลุ่มอย่างทั่วถึงมากขึ้น

2.ปัญหาเงินทุนไหลออกในภาคเอกชนที่มีใช้ธนาคารที่เกิดขึ้นในไตรมาสแรก กลับเปลี่ยนเป็นการไหลเข้าสุทธิในไตรมาสที่ 2 และ 3 รวมทั้งการเกินดุลบัญชีเดินสะพัดอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ไตรมาสที่ 4 ของปี 2540 ส่งผลให้สภาพคล่องของระบบการเงินปรับตัวดีขึ้นและค่าเงินบาทมีเสถียรภาพมากขึ้น รวมทั้งการแข็งค่าขึ้นของเงินบาทในไตรมาสที่ 4 ของปี 2541 ส่งผลให้อัตราดอกเบี้ยในประเทศปรับตัวลดลงทำให้ธุรกิจเอกชนชำระหนี้ต่างประเทศได้มากขึ้น

3.นโยบายการเงินและการคลังมีลักษณะผ่อนคลายมากขึ้น โดยอัตราดอกเบี้ยในประเทศลดลงในช่วงครึ่งปีหลัง เนื่องจากแรงกดดันด้านค่าเงินบาทลดลงและอัตราเงินเฟ้อชะลอตัว

จากภาวะสภาพคล่องที่ตึงตัวในช่วงไตรมาสแรกของปี 2541 ธนาคารพาณิชย์ขนาดกลางและเล็กต่างทยอยกันปรับอัตราดอกเบี้ยฝากและเงินให้กู้ยืมขึ้นหลายครั้งในช่วง 4 เดือนแรก ในขณะที่อัตราดอกเบี้ยของธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก อย่างไรก็ตามหลังจากสภาพคล่องที่เริ่มปรับตัวดีขึ้น ภาวะการแข่งขันกันระดมเงินฝากเริ่มลดลง อัตราดอกเบี้ยเงินฝากและเงินให้กู้ยืมของธนาคารพาณิชย์ทั้งระบบเริ่มทรงตัวในช่วงเดือนพฤษภาคม - มิถุนายน นอกจากนี้ภายหลังที่มีการประกาศมาตรการแก้ไขระบบปัญหาสถาบันการเงิน ทำให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นใน

⁷ ธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ 5 แห่ง ได้แก่ ธนาคารกรุงเทพ ธนาคารกรุงไทย ธนาคารกสิกรไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ ธนาคารกรุงศรีอยุธยา

ระบบสถาบันการเงินมากขึ้น สภาพคล่องปรับตัวสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น ทำให้ธนาคารพาณิชย์ต่างพากันลดอัตราดอกเบี้ยเงินฝากและเงินให้กู้ยืมลง โดยเป็นการปรับลดในอัตราดอกเบี้ยเงินฝากมากกว่าอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืม เนื่องจากสถาบันการเงินยังคงมีต้นทุนการกันสำรองหนี้คือคุณภาพอยู่สูง โดยเมื่อสิ้นปี 2541 อัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำ 3 เดือน ในกลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ 5 แห่ง และกลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดกลางและเล็กอยู่ในระดับร้อยละ 6.0 – 6.25 และ 5.75 – 6.5 ต่อปีตามลำดับ ซึ่งลดลงมากเมื่อเทียบกับระดับร้อยละ 10.0 – 13.0 และ 10.0 – 15.75 ต่อปี ในปี 2540 ในขณะที่อัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมแก่ลูกค้าชั้นดี (MLR) ในกลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ 5 แห่ง และกลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดกลางและเล็กลดลงเหลือระดับร้อยละ 11.5 – 12.0 และ 12.25 – 14.25 ต่อปี เมื่อเทียบกับระดับร้อยละ 15.25 และ 16.0 – 17.5 ต่อปี ในปี 2540

ในปี 2542 สภาพคล่องในระบบการเงินอยู่ในเกณฑ์สูงตลอดทั้งปี ทั้งนี้จากนโยบายการเงินและการคลังที่ผ่อนคลาย รวมทั้งการเกินดุลบัญชีเดินสะพัดในจำนวนที่สูง ทำให้ปริมาณเงินหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจอยู่ในเกณฑ์สูง ส่งผลให้อัตราดอกเบี้ยเงินฝากและเงินให้กู้ยืมของระบบธนาคารพาณิชย์ปรับตัวลดลงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการเงินฝากของธนาคารพาณิชย์ที่ลดลง ทั้งนี้เมื่อสิ้นปี 2542 อัตราดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์อยู่ที่ระดับร้อยละ 3.0 ต่อปี ส่วนอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำระยะ 3 เดือน ในกลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ 5 แห่ง อยู่ที่ระดับร้อยละ 3.75 ต่อปี ปรับตัวลดลงจากเดิมร้อยละ 6.0 – 6.25 ต่อปี ในปี 2541 ส่วนในกลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดกลางและเล็กอยู่ในระดับร้อยละ 3.25 – 4.25 ต่อปี ในขณะที่อัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมแก่ลูกค้าชั้นดี (MLR) ในกลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ปรับตัวลดลงจากเดิม 11.5 – 12.0 ต่อปี เหลือร้อยละ 8.25 – 8.75 ต่อปี สำหรับในกลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดกลางและเล็กปรับตัวลดลงจากเดิม 12.25 – 14.25 ต่อปี เหลือร้อยละ 8.5 – 9.5 ต่อปี

ในปี 2543 โดยภาพรวมแล้วสภาพคล่องในระบบการเงินยังคงอยู่ในเกณฑ์สูง ยกเว้นในบางช่วงที่เงินดึงตัวขึ้นชั่วคราว คือ ในช่วงสัปดาห์ที่ 3 ของเดือนพฤศจิกายน สภาพคล่องเงินบาทในตลาดต่างประเทศดึงตัวขึ้นมาก ทำให้สถาบันการเงินในต่างประเทศบางแห่งไม่สามารถหาเงินบาทมาชำระให้กับสถาบันการเงินในประเทศได้ทัน จึงเกิดปัญหาในระบบการชำระเงินของไทยทำให้อัตราดอกเบี้ยตลาดเงินในประเทศปรับตัวสูงขึ้น ดังนั้น ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงได้ผ่อนคลายกฎเกณฑ์การปล่อยเงินบาทให้กับ Non – Resident โดยไม่มีธุรกรรมรองรับเป็นการชั่วคราว ส่งผลให้อัตราดอกเบี้ยตลาดเงินปรับลดลงมาสู่ระดับปกติในช่วงปลายเดือน สำหรับอัตราดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์ในกลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่มีการปรับตัวลดลง 2 ครั้ง จากเดิมร้อยละ 3.0 เป็นร้อยละ 2.75 และเหลืออยู่ที่ร้อยละ 2.5 ต่อปี ส่วนอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำ 3 เดือนของธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่มีค่าเฉลี่ยทรงตัวอยู่ที่ร้อยละ 3.5 ต่อปี ซึ่งต่อมาได้ปรับลดลงอีก 2 ครั้งมาอยู่ที่ระดับร้อยละ 3.0 ต่อปี ในขณะที่ธนาคารพาณิชย์ขนาดกลางและเล็กปรับลดลงอยู่ที่ระดับร้อยละ 2.5 – 3.5 ต่อปี ส่วนอัตรา

ดอกเบียเงินให้กู้ยืมแก่ลูกค้าชั้นดี ในกลุ่มธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ ขนาดกลางและเล็กอยู่ที่ระดับ ร้อยละ 7.5 – 8.25 ต่อปี และ 8.0 – 9.0 ต่อปี ตามลำดับ

ในปี 2544 สภาพคล่องโดยรวมของระบบธนาคารพาณิชย์อยู่ในระดับสูง เนื่องจากธนาคารพาณิชย์ยังคงระมัดระวังในการปล่อยสินเชื่อใหม่ อย่างไรก็ตามในช่วงครึ่งปีแรกธนาคารพาณิชย์ส่วนใหญ่ต่างพากันปรับลดอัตราดอกเบี้ยเงินฝากและเงินให้กู้ยืมลงอีกร้อยละ 0.50 ต่อปี ส่งผลให้อัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำ 3 เดือน และอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมแก่ลูกค้าชั้นดีของธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ลดลงมาอยู่ที่ร้อยละ 2.5 และ 7.25 – 7.75 ต่อปี ในขณะที่ในกลุ่มธนาคารพาณิชย์ ขนาดกลางและเล็กอยู่ที่ร้อยละ 2.25 – 2.75 และ 7.5 – 8.0 ต่อปี ตามลำดับ สำหรับในช่วงครึ่งปีหลัง ของปี 2544 สภาพคล่องยังสูงเนื่องจากเงินฝากขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ทำให้ช่วงต้นเดือนธันวาคม 2544 ธนาคารพาณิชย์ต่างทยอยกันปรับลดอัตราดอกเบี้ยเงินฝากและเงินให้กู้ยืมลงอีกร้อยละ 0.25 ต่อปี ทำให้ ณ สิ้นปีอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำ 3 เดือน และอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมแก่ลูกค้าชั้นดีของ ธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่เหลืออยู่ที่ร้อยละ 2.25 และ 7.0 – 7.5 ต่อปี ส่วนธนาคารพาณิชย์ขนาดกลาง และเล็กอยู่ที่ร้อยละ 2.0 – 2.75 และ 7.25 – 8.0 ต่อปี

ในช่วงปี 2545 สภาพคล่องของระบบการเงินโดยรวมยังคงอยู่ในระดับสูง แม้ว่ารัฐบาลจะ มีการออกพันธบัตรออมทรัพย์ช่วยชาติ จำนวน 305 พันล้านบาท ซึ่งจะช่วยดูดซับสภาพคล่อง ส่วนเกินในระบบการเงินบางส่วนแล้วก็ตาม ประกอบกับการที่ธนาคารแห่งประเทศไทยประกาศลด อัตราดอกเบี้ยนโยบายลงอีก 2 ครั้ง เมื่อเดือนมกราคม และพฤศจิกายน จากเดิมร้อยละ 2.25 ต่อปี ในปี 2544 เหลือเพียงร้อยละ 1.75 ต่อปี และคงที่ตลอดปี 2545 ทำให้ธนาคารพาณิชย์ต่างทยอยปรับอัตรา ดอกเบียเงินฝากและเงินกู้ยืมทั้งในช่วงต้นปีและปลายปี เพื่อให้สอดคล้องกับทิศทางอัตราดอกเบี้ยนโยบายของธนาคารแห่งประเทศไทย และสภาพคล่องของแต่ละธนาคาร ทำให้อัตราดอกเบี้ยเงินฝาก ออมทรัพย์ลดลงจากเดิมร้อยละ 1.75 เหลือร้อยละ 1.50 ต่อปี ขณะที่อัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำ 3 เดือน ของธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ลดลงจากร้อยละ 2.25 ต่อปี ณ สิ้นเดือนธันวาคม 2544 มาอยู่ที่ ร้อยละ 1.75 ต่อปี ส่วนอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมสำหรับลูกค้าชั้นดีมีการปรับลดเพียงบางธนาคาร เพราะธนาคารพาณิชย์ยังคงต้องใช้เวลาในการปรับฐานะทางการเงินให้เหมาะสมกับต้นทุนเงินฝาก และการบริหารสภาพคล่องของแต่ละธนาคาร ทั้งนี้ อัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมลูกค้าชั้นดี (MLR) ลดลง จากเฉลี่ยร้อยละ 7.125 ต่อปี มาอยู่ที่เฉลี่ยร้อยละ 6.69 ต่อปี ณ สิ้นเดือนธันวาคม 2545

3.5 มาตรการทางด้านอัตราดอกเบี้ย ช่วงปี 2533 – 2545

วันที่	มาตรการ
16 มี.ค.2533	ยกเลิกเพดานอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำอายุตั้งแต่ 1 ปีลงมา ทำให้อัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำทุกประเภทลอยตัว ทำให้อัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำ 1 ปี จากร้อยละ 9.50 เป็นร้อยละ 11.0 – 12.0 ต่อปีทันที และปรับเพดานอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมแก่ลูกค้าทั่วไปของธนาคารพาณิชย์จากร้อยละ 15.0 เป็นร้อยละ 16.5 ต่อปี แต่สำหรับลูกค้าเงินกู้ยืมเพื่อที่อยู่อาศัย ผู้มีรายได้น้อยยังคงเพดานอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมที่ร้อยละ 15.0 ต่อปีเช่นเดิม
30 มี.ค.2533	ปรับเพดานอัตราดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์สำหรับธนาคารพาณิชย์จากร้อยละ 7.25 เป็นร้อยละ 9.0 ต่อปี
9 เม.ย.2533	เพิ่มอัตราดอกเบี้ยมาตรฐานจากร้อยละ 8.0 เป็นร้อยละ 9.5 ต่อปี และเพิ่มอัตราดอกเบี้ยการรับซื้อตั๋วสัญญาใช้เงิน จากร้อยละ 9.0 เป็นร้อยละ 9.5 ต่อปี และเพิ่มอัตราเบี้ยปรับในการรับซื้อตั๋วสัญญาใช้เงิน จากร้อยละ 5.0 เป็นร้อยละ 6.5 ต่อปี และเพิ่มอัตราดอกเบี้ยการรับซื้อตั๋วส่งออกเป็นไม่เกินร้อยละ 10.5 ต่อปี และให้ธนาคารพาณิชย์คิดจากผู้ส่งออกไม่เกินร้อยละ 13.5 ต่อปี แต่ยังคงอัตราดอกเบี้ยปรับไว้ที่ร้อยละ 3 ต่อปี เพื่อให้สอดคล้องกับการปรับเพดานอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของธนาคารพาณิชย์
14 พ.ย.2533	เพิ่มอัตราดอกเบี้ยมาตรฐานจากร้อยละ 9.5 เป็นร้อยละ 12.0 ต่อปี เพื่อแก้ปัญหาเงินตึงตัวและปัญหาการปันส่วนสินเชื่อ
26 พ.ย.2533	เพิ่มเพดานอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้จากร้อยละ 16.5 เป็นร้อยละ 19.0 ต่อปี ขณะเดียวกันก็เพิ่มเพดานอัตราดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์จากเดิมร้อยละ 9.0 เป็นร้อยละ 12.0 ต่อปี เพื่อความเหมาะสมกับโครงสร้างอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก
8 ม.ค.2534	ยกเลิกเพดานอัตราดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์ของธนาคารพาณิชย์

วันที่	มาตรการ
23 ก.ย.2534	ลดอัตราดอกเบี้ยมาตรฐานจากร้อยละ 12.0 เป็นร้อยละ 11.0 ต่อปี เพื่อให้อัตราดอกเบี้ยมาตรฐานสอดคล้องกับภาวะเงินในประเทศ และอัตราดอกเบี้ยต่างประเทศที่ได้ลดลง
1 มิ.ย.2535	ยกเลิกเพดานอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของธนาคารพาณิชย์ บริษัทเงินทุนและบริษัทเครดิตฟองซิเอร์ ยกเว้นเงินให้สินเชื่อเพื่อจัดหาที่อยู่อาศัยแก่ผู้มีรายได้น้อย ที่ลูกค้าได้ทำสัญญาไว้ก่อนวันที่ 1 มิถุนายน 2535 ให้ธนาคารพาณิชย์คิดดอกเบี้ยได้ในอัตราไม่เกินกว่าอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมแก่ลูกค้าชั้นดี (MLR) ส่วนบริษัทเงินทุนและบริษัทเครดิตฟองซิเอร์ให้คิดดอกเบี้ยได้ไม่เกินอัตราสูงสุดที่บริษัทประกาศ หักด้วยอัตราร้อยละ 1.5 ต่อปี
1 มิ.ย.2536	ลดอัตราดอกเบี้ยมาตรฐานจากร้อยละ 11.0 เป็นร้อยละ 10.0 ต่อปี
17 ก.ย.2536	ลดอัตราดอกเบี้ยมาตรฐานจากร้อยละ 10.0 เป็นร้อยละ 9.0 ต่อปี เพื่อให้สอดคล้องกับภาวะการเงิน และเป็นการชี้้นำให้สถาบันการเงินลดอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมลง
26 ต.ค.2536	ให้ธนาคารพาณิชย์ประกาศอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมแก่ลูกค้ารายใหญ่ชั้นดี (MLR) และลูกค้ารายย่อยชั้นดี (MRR) และส่วนต่าง (Margin) สูงสุดที่ธนาคารพาณิชย์จะใช้บวกเข้ากับอัตราดอกเบี้ย MRR เพื่อใช้เป็นอัตราอ้างอิงสำหรับเรียกเก็บจากลูกค้าอื่น ทั้งนี้ห้ามมิให้ธนาคารพาณิชย์เรียกเก็บดอกเบี้ยเกินกว่าอัตราดอกเบี้ย MRR บวกส่วนต่างที่ประกาศ ยกเว้นลูกหนี้ผิดเงื่อนไข
23 ก.พ.2537	ให้ธนาคารพาณิชย์แจ้งอัตราดอกเบี้ยอ้างอิง (MLR หรือ MRR) และส่วนต่าง (Margin) ที่จะใช้บวกกับอัตราอ้างอิงนั้น ให้ผู้กู้ทราบเป็นลายลักษณ์อักษรทุกราย และให้ปิดประกาศอัตราดอกเบี้ยเงินฝากและอัตราอ้างอิงสำหรับเงินให้สินเชื่อไว้ในสำนักงานให้เห็นได้ชัดเจน พร้อมกับให้เปลี่ยนแปลงฐานการคำนวณอัตราดอกเบี้ย MRR โดยให้ใช้ต้นทุนเฉลี่ยของเงินฝากรวมทุกประเภท แทนการใช้เงินฝากประจำประเภท 6 เดือน

วันที่	มาตรการ
7 ก.ย.2537	เพิ่มอัตราดอกเบี้ยมาตรฐานจากร้อยละ 9.0 เป็นร้อยละ 9.5 ต่อปี
2 มี.ค.2538	เพิ่มอัตราดอกเบี้ยมาตรฐานจากร้อยละ 9.5 เป็นร้อยละ 10.5 ต่อปี
21 เม.ย.2538	แจ้งวิธีการคำนวณเงินให้กู้ยืมแก่ลูกค้ารายย่อยชั้นดีใหม่ โดยกำหนดให้ใช้ต้นทุนเงินฝากรวมทุกประเภทย้อนหลัง 1 เดือน แทนการใช้ต้นทุนเงินฝากย้อนหลัง 3 เดือน เป็นฐานในการคำนวณและให้ส่งรายงานการคำนวณเป็นประจำทุกเดือน
26 พ.ค.2540	เปลี่ยนแปลงโครงสร้างอัตราดอกเบี้ย MRR จากวิธีการกำหนดกับต้นทุนของเงินฝาก มาเป็นการโยงกับอัตราดอกเบี้ย MLR โดยให้บวกส่วนต่างสูงสุดได้ไม่เกินร้อยละ 4 ต่อปี สำหรับลูกค้าทั่วไป ส่วนการกำหนดอัตราดอกเบี้ย MLR ให้ธนาคารพาณิชย์ คำนึงถึงต้นทุนของธนาคารพาณิชย์ และภาวะตลาดด้วย
30 มิ.ย.2540	กำหนดเพดานอัตราดอกเบี้ยเงินฝากชั่วคราว โดยให้ธนาคารพาณิชย์จ่ายดอกเบี้ยเงินฝากประจำ 3 เดือนขึ้นไป ไม่เกินร้อยละ 12.0 ต่อปี ส่วนบริษัทเงินทุนจ่ายไม่เกินร้อยละ 14 ต่อปี สำหรับเงินฝากที่มีกำหนดเวลาชำระคืน
2 ก.ค.2540	เพิ่มอัตราดอกเบี้ยมาตรฐานจากร้อยละ 10.5 ต่อปี เป็นร้อยละ 12.5 ต่อปี
18 ก.ค.2540	ขยายเพดานอัตราดอกเบี้ยเงินฝากชั่วคราว โดยให้ธนาคารพาณิชย์จ่ายดอกเบี้ยเงินฝากประจำ 3 เดือนขึ้นไป ไม่เกินร้อยละ 14.0 ต่อปี ส่วนบริษัทเงินทุนจ่ายไม่เกินร้อยละ 17.0 ต่อปี สำหรับเงินฝากที่มีกำหนดเวลาชำระคืน
4 พ.ค.2541	ปรับปรุงอัตราดอกเบี้ยในการรับซื้อตั๋วสัญญาใช้เงิน แก่ผู้ประกอบการในภาคเศรษฐกิจสำคัญต่างๆ โดยเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ยที่เก็บจากลูกค้าเป็นอัตราดอกเบี้ยลอยตัว คือ MLR ของธนาคารพาณิชย์ลบด้วยร้อยละ 2.75 ต่อปี
10 ก.ค.2541	กำหนดเพดานอัตราดอกเบี้ยที่ธนาคารพาณิชย์จะจ่ายสำหรับเงินฝากออมทรัพย์ได้ไม่เกินอัตราดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์อ้างอิงบวกด้วยอัตราร้อยละ 2 ต่อปี ส่วนเงินฝากประจำยังคงเป็นไปตามเกณฑ์เดิม

วันที่	มาตรการ
21 ส.ค.2541	กำหนดให้ธนาคารพาณิชย์และบริษัทเงินทุน ถือปฏิบัติในเรื่องดอกเบี้ยเงินฝาก (NCD) โดยให้จ่ายดอกเบี้ยในอัตราเดียวกับเงินฝากประจำ คือ สูงสุดไม่เกินอัตราดอกเบี้ยอ้างอิงบวกด้วยร้อยละ 3 ต่อปี
1 ก.พ.2542	ลดอัตราดอกเบี้ยมาตรฐานจากร้อยละ 12.5 เป็นร้อยละ 7.0 ต่อปี
25 มิ.ย.2542	ลดอัตราดอกเบี้ยมาตรฐานจากร้อยละ 7.0 เป็นร้อยละ 5.5 ต่อปี
9 ก.ค.2542	ลดอัตราดอกเบี้ยมาตรฐานจากร้อยละ 5.5 เป็นร้อยละ 4.0 ต่อปี
23 พ.ค.2543	ประกาศอัตราดอกเบี้ยนโยบาย (Key policy Rate) เป็นครั้งแรก โดยใช้อัตราดอกเบี้ยตลาดซื้อคืน 14 วัน เป็นอัตราดอกเบี้ยนโยบายอยู่ในระดับที่อัตราร้อยละ 1.5 ต่อปี
8 มิ.ย.2544	เพิ่มอัตราดอกเบี้ยนโยบาย (R/P) 14 วัน จากร้อยละ 1.5 ต่อปี เป็นร้อยละ 2.5 ต่อปี เพื่อให้โครงสร้างอัตราดอกเบี้ยของตลาดเงินระยะสั้นมีความเหมาะสม เนื่องจากอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ระยะสั้นระหว่างธนาคาร (Interbank) ปัจจุบันอยู่ในระดับต่ำเป็นพิเศษเมื่อเทียบกับอัตราดอกเบี้ยเงินฝากของสถาบันการเงิน
25 ก.ย.2544	ยกเลิกอัตราดอกเบี้ยมาตรฐาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการส่งสัญญาณของอัตราดอกเบี้ยนโยบาย
10 ส.ค.2544	ยกเลิกวิธีการคำนวณอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ลูกค้ารายย่อยชั้นดี (MRR) ที่ธนาคารพาณิชย์คิดจากลูกค้าทั่วไป โดยให้อิงกับอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ลูกค้ารายใหญ่ชั้นดี (MLR) บวกส่วนต่างสูงสุดไม่เกินร้อยละ 4.0 ต่อปี
25 ธ.ค.2544	ลดอัตราดอกเบี้ยตลาดซื้อคืนระยะ 14 วัน จากร้อยละ 2.5 ต่อปี เป็นร้อยละ 2.25 ต่อปี
21 ม.ค.2545	ลดอัตราดอกเบี้ยตลาดซื้อคืนระยะ 14 วัน จากร้อยละ 2.25 ต่อปี เป็นร้อยละ 2.0 ต่อปี เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมทางการเงินที่เอื้ออำนวยต่อการขยายตัวของภาคธุรกิจเอกชน และการฟื้นตัวของภาวะเศรษฐกิจโดยรวม

วันที่	มาตรการ
23 ม.ค.2545	แจ้งเรื่องอัตราค่าตอบแทนในการซื้อขายพันธบัตรกับสถาบันการเงินเพื่อปรับสภาพคล่องสิ้นวัน โดยธนาคารแห่งประเทศไทย จะคิดค่าตอบแทนในการซื้อขายพันธบัตรในอัตราดอกเบี้ยนโยบายบวกร้อยละ 1.5 ต่อปี (เท่ากับร้อยละ 3.5 ต่อปี)
19 พ.ย.2545	ลดอัตราดอกเบี้ยตลาดซื้อคืนระยะ 14 วัน จากร้อยละ 2.0 ต่อปี เป็นร้อยละ 1.75 ต่อปี เพื่อรองรับความไม่แน่นอนของสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจต่างประเทศ

ตารางที่ 3.1 แสดงการเคลื่อนไหวของอัตราดอกเบี้ย ในช่วงปี 2533 - 2545

หน่วย : ร้อยละ

ประเภท	2533	2534	2535	2536	2537	2538	2539	2540	2541	2542	2543	2544	2545
Interbank Rate	13.42	9.51	7.95	4.38	7.22	10.29	12.11	21.73	2.63	1.23	1.70	2.14	1.84
Repurchase Rate 1 วัน	11.63	6.88	5.10	3.77	6.56	9.37	10.91	22.87	3.55	0.63	1.22	2.10	1.69
Bank Rate	12.00	11.00	11.00	9.00	9.50	10.50	10.50	12.50	12.50	4.00	4.00	-	-
อัตราดอกเบี้ยเงินฝาก													
1. ออมทรัพย์	10.00 - 12.00	8.50	6.0 - 6.5	5.00	5.00	5.00	5.00	5.00	4.50	3.00	2.50	1.75	1.50
2. ประจำ													
- 3 เดือน	13.00 - 15.50	10.50 - 11.50	7.50 - 9.50	6.5 - 7.0	8.75 - 10.00	10.50 - 12.50	8.75 - 9.75	10.00 - 11.50	6.00	3.75	3.00	2.25	1.75
- 6 เดือน	13.00 - 15.50	10.50	8.00 - 9.00	7.00	8.25 - 10.00	10.25 - 11.00	8.50 - 9.25	10.00 - 11.50	6.00	3.75	3.00	2.25 - 2.50	1.75
- 12 เดือน	12.00 - 15.50	10.50	8.50	7.00	8.25 - 10.25	10.25 - 11.00	8.50 - 9.25	10.00 - 13.00	6.00	4.00 - 4.25	3.50	2.75 - 3.00	2.00
อัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืม													
1. ลูกค้าทั่วไป	17.50	17.50	16.00 - 16.50	14.50	14.00 - 14.75	16.00 - 16.50	15.00 - 15.50	19.25	14.75 - 16.00	11.25 - 12.25	11.00 - 12.25	10.25 - 11.50	9.75 - 11.00
2. ลูกค้าชั้นดี													
- MLR	16.25	14.00	11.50	10.50	11.75	13.75	13.00 - 13.25	15.25	11.50 - 12.00	8.25 - 8.50	7.50 - 8.25	7.00 - 7.50	6.50 - 7.00
- MOR	16.50	14.00	11.50	10.50	11.75	14.00 - 14.25	13.25 - 13.50	15.75 - 16.00	12.00 - 12.75	8.50 - 8.75	8.00 - 8.75	7.50 - 8.00	6.50 - 7.50
3. ลูกค้ารายย่อยชั้นดี (MRR)	-	-	-	12.50	12.00 - 12.25	14.00 - 14.50	13.00 - 13.50	15.50 - 16.00	12.00 - 13.25	8.50 - 9.00	8.00 - 8.75	7.50 - 8.00	6.50 - 7.50

หมายเหตุ - ตั้งแต่ 2533 - 2537 เป็นน้ำหนักเฉลี่ย

- ตั้งแต่ 2533 - 2537 Repurchase Rate 7 วัน

- ยกเลิกอัตราดอกเบี้ยมาตรฐานเมื่อวันที่ 25 ก.ย.2544

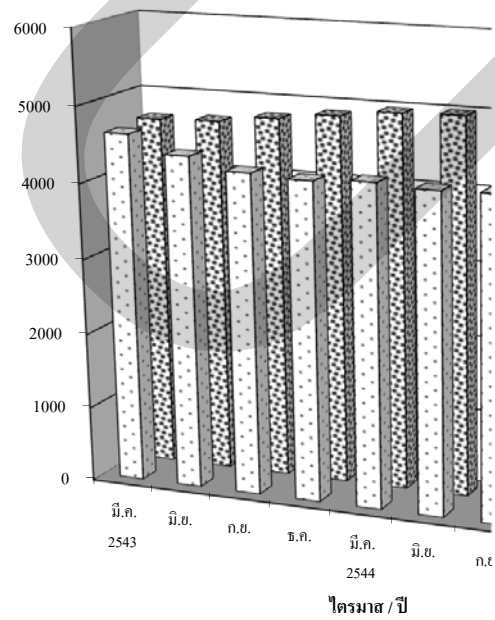
ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

ไตรมาส/ปี	สินเชื่อ	เงินฝาก
มี.ค. 2543	4640	4680
มิ.ย.	4411	4706
ก.ย.	4255	4797
ธ.ค.	4219	4883
มี.ค. 2544	4263	4973
มิ.ย.	4225	4995
ก.ย.	4240	5021
ธ.ค.	4032	5078
มี.ค. 2545	4152	5230
มิ.ย.	4276	5262
ก.ย.	4350	5127
ธ.ค.	4405	5188

ภาพที่ 3.3 แ

ปริมาณ (หน่วย : พันล้านบาท)

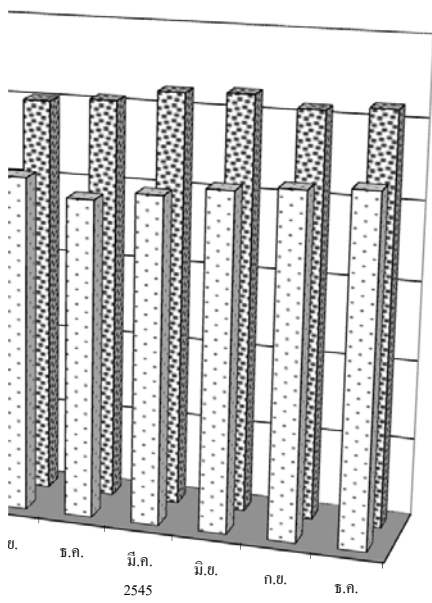
ปริมาณ (หน่วย : พันล้านบาท)

รูป

แสดงปริมาณเงินซื้อและเงินฝาก

เงินซื้อ
เงินฝาก

วิธีการศึกษา

4.1 แบบจำลองการวิเคราะห์ส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยของธนาคาร

แนวคิดส่วนต่างอัตราดอกเบี้ย (Intermediation Model) แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลและตัวแปรที่กำหนดคร่าวๆได้และต้นทุนทางด้านสินเชื่อ ซึ่งมีอิทธิพลโดยตรงต่อส่วนต่างของอัตราดอกเบี้ยจากการศึกษาพฤติกรรมของธนาคาร ซึ่งมีแนวคิดหลายแนวคิด อาทิ Adolfo Barajas, Roberto Steiner and Natalia Salazar (1998) แต่ในการศึกษาครั้งนี้จะพิจารณาแนวคิดของ Ruby P.Kishan and Timothy P.Opiela (2000) และดัดแปลงเพื่อให้ข้อจำกัดเป็นไปตามเงื่อนไขของข้อกำหนดในประเทศไทย โดยห้วงบุคคลของธนาคารพาณิชย์เป็นเครื่องมือแสดงสถานะของธนาคารว่า ณ เวลาใดเวลาหนึ่งธนาคารมีสถานะเป็นอย่างไร โดยหลักการทางบัญชีแล้ว ธนาคารจะมีสินทรัพย์เท่ากับหนี้สินบวกส่วนของผู้ถือหุ้น กล่าวคือ ธนาคารมีสินทรัพย์และหนี้สิน 3 ชนิด ได้แก่ การดำรงสินทรัพย์สภาพคล่อง (RR) บวกด้วยการลงทุนในหลักทรัพย์ (SEC) และเงินให้กู้ยืม (LN) ซึ่งจะเท่ากับเงิน (DD) ฝาก บวกด้วยเงินที่ธนาคาร (BB) กู้ยืมมา และส่วนของผู้ (K) ถือหุ้น ดังสมการที่ (1)

$$RR + SEC + LN = K + DD + BB \quad (1)$$

สำหรับในส่วนของผู้ถือหุ้นในบุคคลนั้น เราสมมติว่าส่วนผู้ถือหุ้นจะคงที่ในระยะสั้น และใช้อัตราดอกเบี้ยซื้อคืนพันธบัตร (r_{FF}) เป็นตัวแทนด้านอัตราดอกเบี้ยนโยบาย โดยที่เงินฝากจะเป็นแหล่งเงินทุนหลักของธนาคาร ซึ่งธนาคารจะขยายเงินฝากด้วยการเสนออัตราดอกเบี้ยเงินฝาก (r_{DD}) ที่มากกว่าอัตราดอกเบี้ยเงินฝากเฉลี่ย ($\overline{r_{DD}}$) ดังสมการที่ (2)

$$DD = a_0 + a_1(r_{DD} - \overline{r_{DD}}) \quad (2)$$

แต่ถ้ามองในภาพรวมของระบบธนาคาร เงินฝากของธนาคารทั้งระบบจะสามารถเขียนได้เท่ากับ

$$DD = a_0 + a_1(\overline{r_{DD}} - r_{FF})$$

ส่วนเงินที่ธนาคารกู้ยืมมาจะเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของแหล่งเงินทุนของธนาคาร ซึ่งจะขึ้นอยู่กับส่วนต่างระหว่างอัตราดอกเบี้ยที่ธนาคาร (r_B) กู้ยืมมา และอัตราดอกเบี้ยที่ธนาคารปล่อยกู้ (r_{LN}) ออกไป กล่าวคือ ถ้าอัตราดอกเบี้ยที่ธนาคารปล่อยกู้มากกว่าอัตราดอกเบี้ยที่ธนาคารกู้ยืมมา ธนาคารก็จะกู้ยืมมาเพื่อปล่อยกู้มากขึ้น

$$BB = f_0 + f_1(r_{LN} - r_B) \quad (3)$$

เมื่อพิจารณาในส่วนของสินทรัพย์ในงบดุล ธนาคารจะต้องดำรงสินทรัพย์สภาพคล่อง (α) ต่อเงินฝากทั้งหมดของธนาคาร และเราได้สมมติไว้ว่าธนาคารจะไม่ถือเงินสดสำรองส่วนเกิน แต่จะนำไปลงทุนในหลักทรัพย์แทน ซึ่งเราสมมติให้การลงทุนในหลักทรัพย์เป็นเงินสดสำรองส่วนเกินที่เหลือจากปริมาณเงินฝากหลังหักเงินสดสำรองตามกฎหมายแล้ว

$$RR = \alpha DD \quad (4)$$

$$SEC = h_0 + h_1(DD - RR) \quad (5)$$

ส่วนในตลาดเงินกู้ของธนาคาร เราสมมติว่าเป็นตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์ ซึ่งพฤติกรรมของธนาคารจะเพิ่ม (ลด) เงินกู้ ด้วยการเสนออัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืม (r_{LN}) ให้ต่ำ (สูง) กว่าอัตราดอกเบี้ยเฉลี่ย $(\overline{r_{LN}})$

$$LN = g_0 - (g_1)(r_{LN} - \overline{r_{LN}}) \quad (6)$$

จำนวนเงินที่ธนาคารจะให้กู้ยืม นั้น สามารถแสดงได้ดังนี้

$$LN = (1 - \alpha)DD \cdot \gamma \quad (6.1)$$

โดย γ จะเป็นฟังก์ชันที่สำคัญของ $(r_{LN} - \overline{r_{LN}})$ ของแต่ละธนาคาร แต่ถ้าจะพิจารณาทั้งระบบ γ คือ สัดส่วนของเงินให้กู้ต่อเงินฝากทั้งระบบภายหลังหักสินทรัพย์ที่ต้องสำรองตามกฎหมาย

และเราสมมติว่าอัตราดอกเบี้ยเงินฝากเฉลี่ย ($\overline{r_{DD}}$) อัตราดอกเบี้ยเงินกู้เฉลี่ย ($\overline{r_{LN}}$) อัตราดอกเบี้ยที่ธนาคารกู้ยืมมา (r_B) และอัตราผลตอบแทนจากการลงทุนในหลักทรัพย์เฉลี่ย ($\overline{r_{SEC}}$) มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับอัตราดอกเบี้ยซื้อคืนพันธบัตร แทนที่ด้วยมูลค่าของ ϕ_1, ϕ_2, ϕ_3 และ ϕ_4 ตามลำดับ

$$\overline{r_{DD}} = b_0 + \phi_1 r_{FF} \quad (7)$$

$$r_B = c_0 + \phi_2 r_{FF} \quad (8)$$

$$\overline{r_{LN}} = d_0 + \phi_3 r_{FF} \quad (9)$$

$$\overline{r_{SEC}} = e_0 + \phi_4 r_{FF} \quad (10)$$

แต่อย่างไรก็ตาม จะเห็นว่าธนาคารจะต้องดำรงเงินกองทุนให้เพียงพอตามมาตรฐาน BIS ดังนั้น สินทรัพย์เสี่ยง (φ) เราสามารถให้คำนิยามได้ว่า

$$\varphi = w_{LN} LN + w_{SEC} SEC \quad (11)$$

แทน w_{LN} และ w_{SEC} ด้วยน้ำหนักความเสี่ยงของเงินกู้และเงินลงทุนในหลักทรัพย์ ตามลำดับ ดังนั้น ธนาคารจะต้องดำรงอัตราส่วนต่อสินทรัพย์เสี่ยงต้องไม่ต่ำกว่า μ กล่าวคือ

$$\frac{K}{\varphi} \geq \mu \quad (12)$$

เมื่อพิจารณาถึงพฤติกรรมของธนาคาร เราจะพบว่าธนาคารพยายามแสวงหากำไรสูงสุด (Maximize Profit) โดยกำไรของธนาคารนั้นได้มาจากผลรวมของดอกเบี้ยจากเงินให้กู้ ($r_{LN} LN$) ลบด้วยส่วนสูญเสียจากการให้กู้ยืม (θLN) และผลรวมของดอกเบี้ยที่ได้รับจากการลงทุนใน ($r_{SEC} SEC$) หลักทรัพย์ หักด้วยดอกเบี้ยจ่ายจาก ($r_{DD} DD$) เงินฝาก และดอกเบี้ยจ่ายจากการที่ธนาคาร ($r_B BB$) กู้ยืมมา ดังสมการที่ (13)

$$\pi = (r_{LN} - \theta)LN + \overline{r_{SEC}} SEC - r_{DD} DD - r_B BB \quad (13)$$

จากสมการที่ (13) ธนาคารต้องการหาส่วนต่างของอัตราดอกเบี้ยเงินกู้และเงินฝากที่เหมาะสมที่สุดที่ธนาคารจะได้กำไรสูงสุดคือสมการที่ (14)

$$\text{Max } \pi = (r_{LN} - \theta)LN + \overline{r_{SEC}} SEC - r_{DD} DD - r_B BB \quad (14)$$

แทนค่าสมการ (6.1) ในสมการที่ (14) จะได้

$$\text{Max } \pi = (r_{LN} - \theta)LN + \overline{r_{SEC}} SEC - r_{DD} [(1 - \alpha)\gamma]^{-1} LN - r_B BB$$

โดยธนาคารจะต้องดำรงเงื่อนไขตามกฎหมาย คือ

1. การดำรงสินทรัพย์สภาพคล่อง ได้แก่ เงินที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ต้องดำรงไว้ตามกฎหมาย ซึ่งจะถูกกำหนดให้เป็นสัดส่วนกับเงินฝากที่ธนาคารสามารถระดมมาได้ เพื่อเป็นสภาพคล่องของธนาคารสำหรับไว้จ่ายคืนตามข้อผูกพันได้ทันทีที่มีผู้เรียกร้อง และยังใช้เป็นเครื่องมือทางนโยบายทางการเงินที่ธนาคารแห่งประเทศไทยนำมาใช้ในการควบคุมภาวะการเงินของประเทศ โดยการเพิ่มหรือลดการดำรงสินทรัพย์สภาพคล่อง ซึ่งตามกฎหมายระเบียบ และข้อบังคับ ในปี 2542 ธนาคารแห่งประเทศไทยได้กำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ทุกแห่งต้องดำรงเงินสดสำรองตามกฎหมายไว้ไม่ต่ำกว่า 6% ของยอดเงินฝากทั้งหมด ซึ่งสินทรัพย์สภาพคล่องประกอบไปด้วย 3 ส่วน คือ ส่วนที่หนึ่งเป็นเงินฝากที่ฝากไว้ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยไม่ต่ำกว่า 1% ส่วนที่สอง คือ เงินสดที่ธนาคารพาณิชย์ถือครองไม่ต่ำกว่า 2.5% (สินทรัพย์ทั้ง 2 ประเภทนี้ไม่ก่อให้เกิดผลตอบแทน) และส่วนที่เหลือให้สามารถถือครองในรูปของหลักทรัพย์ตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดไว้โดยปราศจากภาระผูกพัน

2. เงินสมทบกองทุนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาาระบบสถาบันการเงิน จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 27 พ.ย.2528 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความช่วยเหลือสถาบันการเงินที่ประสบปัญหาสภาพคล่องทางการเงิน และพัฒนาาระบบสถาบันการเงินให้มีความมั่นคงและมีเสถียรภาพ เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ฝากเงินและเจ้าหนี้ที่จะได้รับการช่วยเหลือทางการเงิน เมื่อสถาบันประสบวิกฤตการณ์ทางการเงิน โดยให้กองทุนประกันการชำระคืนเงินต้นและดอกเบี้ยเป็นเงินบาทแก่ผู้ฝากเงิน และเจ้าหนี้ของสถาบันการเงิน เนื่องจากในปี 2528 เกิดวิกฤตการณ์สถาบันการเงินขาดสภาพคล่อง ซึ่งในอดีตธนาคารมีการจ่ายเงินสมทบเข้ากองทุนฟื้นฟูฯ 0.1% ของเงินฝาก แบ่งเป็นครึ่งปีแรก 0.05% และครึ่งปี

หลังอีก 0.05% ต่อมาในปี 2540 เกิดวิกฤตเศรษฐกิจกระทบต่อความเชื่อมั่นของผู้ฝากเงินและเจ้าหนี้ในระบบสถาบันการเงิน จึงได้เก็บเพิ่มเป็น 0.2% ของเงินฝาก แบ่งเป็นครึ่งปีแรก 0.05% และครึ่งปีหลังอีก 0.15% และในปี 2541 – ปัจจุบันได้เรียกเก็บเป็น 0.4% ของเงินฝากและเงินกู้ที่กองทุนฟื้นฟูฯ รับผิดชอบ โดยแบ่งเป็นครึ่งปีแรก 0.2% ครึ่งปีหลังอีก 0.2% อย่างไรก็ตาม การจ่ายเงินสมทบเข้ากองทุนฟื้นฟูฯ ถือเป็นภาระให้เปล่าไม่มีผลตอบแทน จึงถือเป็นต้นทุนในการระดมเงินฝากของธนาคาร

3. เงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยง เพื่อสร้างความมั่นคงให้แก่ระบบธนาคารและให้เป็นไปตามมาตรฐานเดียวกันทั่วโลก ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงได้นำระบบ BIS มาใช้ปฏิบัติกับประเทศไทย และจำต้องแก้ไขกฎหมายพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ.2505 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2535 ในเรื่องคำนิยามของธุรกิจการธนาคารพาณิชย์ และคำจำกัดความของเงินกองทุน รวมถึงการให้ธนาคารพาณิชย์ดำรงเงินกองทุนเป็นอัตราส่วนกับจำนวนเงินตามภาระผูกพัน โดยแบ่งเงินกองทุนออกเป็น 2 ชั้น ได้แก่ เงินกองทุนชั้นที่ 1⁸ และเงินกองทุนชั้นที่ 2⁹ ทั้งนี้ เงินกองทุนชั้นที่ 2 ต้องมีจำนวนสูงสุดไม่เกินเงินกองทุนชั้นที่ 1 ซึ่งน้ำหนักของสินทรัพย์เสี่ยงแต่ละประเภทนั้นธนาคารแห่งประเทศไทยจะเป็นผู้กำหนด โดยจะประกาศอัตราส่วนขั้นต่ำที่ธนาคารพาณิชย์จะต้องดำรงในแต่ละช่วงเวลาแตกต่างกันออกไป เพื่อให้ธนาคารได้มีโอกาสปรับปรุงฐานะของเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยงให้อยู่ในเกณฑ์ที่ได้มาตรฐานของ BIS แต่อย่างไรก็ตาม การที่ต้องให้ธนาคารดำรงเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยงในอัตราที่สูง อาจมีผลต่อความสามารถในการปล่อยสินเชื่อ และการลงทุนในสินทรัพย์อื่นๆ ของธนาคารพาณิชย์

4. การสำรองสินทรัพย์ที่สงสัยว่าจะไม่มีราคา หรือเรียกคืนไม่ได้ ในการปล่อยสินเชื่อ นั้นธนาคารย่อมมีความเสี่ยงที่ลูกค้าหรือคู่สัญญาไม่ปฏิบัติตามสัญญา ทำให้ธนาคารอาจไม่ได้รับชำระคืนเงินต้นและดอกเบี้ย เป็นผลให้ธนาคารเกิดความสูญเสียทางการเงิน ดังนั้น ธนาคารแห่งประเทศไทยจำเป็นต้องให้ธนาคารกันสำรองหนี้สงสัยจะสูญ โดยสิ้นงวดบัญชี 30 มิ.ย.2537 ให้ธนาคารพาณิชย์กันเงินสำรองสำหรับสินทรัพย์ที่สงสัยว่าจะไม่มีราคา หรือเรียกคืนไม่ได้ ในอัตราไม่ต่ำกว่าร้อยละ 75 ของสินทรัพย์ที่สงสัยว่าจะไม่มีราคาหรือเรียกคืนไม่ได้ และเพิ่มเป็น 100% เมื่อสิ้นงวดบัญชี 31

⁸เงินกองทุนชั้นที่ 1 ประกอบด้วย ทุนจดทะเบียน (ชำระแล้ว) รวมทั้งส่วนล้ำมูลค่าหุ้นที่ธนาคารพาณิชย์ได้รับและเงินที่ธนาคารพาณิชย์ได้รับจากการออกใบสำคัญแสดงสิทธิที่จะซื้อหุ้นของธนาคารพาณิชย์นั้น ทุนสำรองตามกฎหมาย เงินสำรองที่ได้จัดสรรจากกำไรสุทธิเมื่อสิ้นงวดการบัญชีตามมติที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นหรือตามข้อบังคับของธนาคารพาณิชย์ แต่ไม่รวมเงินสำรองสำหรับถดถอยของสินทรัพย์ และเงินสำรองเพื่อการชำระหนี้ กำไรสุทธิคงเหลือจากการจัดสรร แต่ยกเว้นเงินที่ได้รับจากการออกหุ้นบริมสิทธิ์ชนิดสะสมเงินปันผล

⁹เงินกองทุนชั้นที่ 2 ประกอบด้วย เงินสำรองจากมูลค่าส่วนที่เพิ่มขึ้นจากการตีราคาที่ดินและอาคาร เงินที่ธนาคารพาณิชย์ได้รับจากการออกตราสารตามหลักเกณฑ์ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด และเงินที่ได้รับจากการออกหุ้นบริมสิทธิ์ชนิดสะสมเงินปันผล เงินสำรองสำหรับสินทรัพย์จัดชั้นปกติ (ธนาคารพาณิชย์สามารถนับเงินสำรองสำหรับสินทรัพย์จัดชั้นปกติเข้าเป็นเงินกองทุนได้ไม่เกินร้อยละ 1.25 ของยอดสินทรัพย์เสี่ยง)

ธันวาคม 2538 ซึ่งต่อมาในปี 2541 ธนาคารแห่งประเทศไทยได้กำหนดให้ธนาคารจัดชั้นลูกหนี้ โดยพิจารณาตามคุณภาพและความสามารถในการชำระหนี้ของลูกหนี้เป็นหลัก แต่ต้องไม่เกินระยะเวลาของการค้างชำระที่เป็นเกณฑ์ในการจัดชั้น โดยแบ่งออกเป็น 6 ประเภทตามคุณภาพของลูกหนี้ ดังนี้

1. สินทรัพย์จัดชั้นปกติ ได้แก่ ลูกหนี้ค้างชำระดอกเบี้ยหรือเงินต้นไม่เกิน 1 เดือน นับตั้งแต่วันที่ครบกำหนดชำระ ให้กันสำรอง 1% ของสินเชื่อ
2. สินทรัพย์จัดชั้นกล่าวถึงเป็นพิเศษ ได้แก่ ลูกหนี้ค้างชำระดอกเบี้ยหรือเงินต้นไม่เกิน 3 เดือน นับตั้งแต่วันที่ครบกำหนดชำระ ให้กันสำรอง 2% ของสินเชื่อ ทั้งนี้ธนาคารสามารถนำหลักประกันมาหักจากยอดหนี้ของสินทรัพย์จัดชั้นปกติ หรือสินทรัพย์จัดชั้นกล่าวถึงเป็นพิเศษก่อนการคำนวณเงินกันสำรองก็ได้
3. สินทรัพย์จัดชั้นต่ำกว่ามาตรฐาน ได้แก่ ลูกหนี้ค้างชำระดอกเบี้ยหรือเงินต้นไม่เกิน 6 เดือน นับตั้งแต่วันที่ครบกำหนดชำระ ให้กันสำรอง 20% ของสินเชื่อส่วนที่เกินมูลค่าหลักประกัน
4. สินทรัพย์จัดชั้นสงสัย ได้แก่ ลูกหนี้ค้างชำระดอกเบี้ยหรือเงินต้นไม่เกิน 12 เดือน นับตั้งแต่วันที่ครบกำหนดชำระ ให้กันสำรอง 50% ของสินเชื่อส่วนที่เกินมูลค่าหลักประกัน
5. สินทรัพย์จัดชั้นสงสัยจะสูญ ได้แก่ ลูกหนี้ค้างชำระดอกเบี้ยหรือเงินต้นเกินกว่า 12 เดือน นับตั้งแต่วันที่ครบกำหนดชำระ ให้กันสำรอง 100% ของสินเชื่อส่วนที่เกินมูลค่าหลักประกัน
6. สินทรัพย์จัดชั้นสูญ ให้ตัดออกจากบัญชี

อย่างไรก็ตาม เกณฑ์การจัดชั้นลูกหนี้มีผลบังคับใช้สิ้นงวดบัญชี 31 ธันวาคม 2541 โดยให้ธนาคารสามารถทยอยกันสำรองเพิ่มขึ้นงวดละ 20% ในแต่ละสิ้นงวดบัญชีครั้งปี จนครบ 100% ณ สิ้นปี 2543

ดังนั้น ธนาคารจะเลือกนโยบายของการปล่อยสินเชื่อโดยแสวงหากำไรสูงสุด ภายใต้เงื่อนไขของธนาคารต้องดำเนินการข้างต้น สมการที่ศึกษาสามารถเขียนได้ดังนี้

$$\text{Max } \pi = (r_{LN} - \theta)LN + \overline{r_{SEC}}SEC - r_{DD}[(1 - \alpha)\gamma]^{-1}LN - r_B BB$$

$$\text{St. } LN + RR = DD + BB - \beta_1(NR) - D$$

โดย NR คือ สินทรัพย์เสี่ยง (LN + SEC)

D คือ เงินสมทบกองทุนฟื้นฟูฯ ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนกับเงินฝากเท่ากับ $\beta_2 DD$ ดังนั้น สมการกำไรสูงสุดที่ธนาคารจะพิจารณาหา LN ที่เหมาะสม คือ

$$\text{Max } \pi = (r_{LN} - \theta)LN + \overline{r_{SEC}} SEC - r_{DD} [(1 - \alpha)\gamma]^{-1} LN - r_B BB$$

$$\text{St. } LN + RR = DD + BB - \beta_1(LN + SEC) - \beta_2 DD$$

ซึ่งข้อจำกัดของเงื่อนไขที่กำหนดก็คือ จำนวนเงินที่ธนาคารสามารถจะปล่อยกู้ได้ คือ จากเงินฝากและเงินกู้ ภายหลังจากการดำรงสินทรัพย์สภาพคล่อง เงินจ่ายสมทบกองทุนฟื้นฟูและพัฒนา ระบบสถาบันการเงิน (คิดเป็นร้อยละของเงินฝาก) รวมทั้งการสำรองสินทรัพย์ที่สงสัยว่าจะไม่มีราคา หรือเรียกคืนไม่ได้

ดังนั้น สมการ Lagrange ก็คือ

$$\begin{aligned} \pi = & (r_{LN} - \theta)LN + \overline{r_{SEC}} SEC - r_{DD} [(1 - \alpha)\gamma]^{-1} LN - r_B BB \\ & + \lambda [LN + RR - DD - BB + \beta_1(LN + SEC) + \beta_2 [(1 - \alpha)\gamma]^{-1} LN] \end{aligned}$$

$$\frac{\partial \pi}{\partial LN} = 0 = (r_{LN} - \theta) - r_{DD} [(1 - \alpha)\gamma]^{-1} + [1 - \beta_1 - \beta_2 [(1 - \alpha)\gamma]^{-1}] \lambda$$

ดังนั้น ส่วนต่างอัตราดอกเบี้ย คือ

$$r_{LN} - r_{DD} [(1 - \alpha)\gamma]^{-1} = \theta + [1 - \beta_1 - \beta_2 [(1 - \alpha)\gamma]^{-1}] \lambda$$

โดยที่ $r_{LN} - r_{DD} [(1 - \alpha)\gamma]^{-1}$ คือ อัตราดอกเบี้ยที่แท้จริงที่ธนาคารสามารถได้รับจากเงินฝากทุกหน่วย ซึ่งจากสมการข้างต้นพบว่า ปัจจัยที่กำหนดความแตกต่างของอัตราดอกเบี้ยธนาคาร (Δr)

$$\Delta r = f(\theta, \beta_1, \beta_2, \alpha, \gamma, \lambda)$$

โดยที่ Δr คือ ผลต่างแบบถ่วงน้ำหนักของอัตราดอกเบี้ยรับจากเงินให้สินเชื่อที่เป็นตัวเงิน (nominal) ลบด้วยอัตราดอกเบี้ยจ่ายจากเงินฝาก

θ คือ สัดส่วนหนี้สูญและหนี้สงสัยจะสูญต่อเงินให้สินเชื่อ

β_1 คือ สัดส่วนค่าเพื่อหนี้สงสัยจะสูญต่อเงินให้สินเชื่อและเงินลงทุนในหลักทรัพย์

β_2 คือ เงินจ่ายสมทบกองทุนฟื้นฟูสถาบันการเงิน

α คือ การดำรงสินทรัพย์สภาพคล่อง

γ คือ สัดส่วนเงินให้สินเชื่อต่อเงินฝากของธนาคาร
(เป็นนโยบายของธนาคาร)

λ คือ ต้นทุนหน่วยสุดท้ายของทุนที่ธนาคารพาณิชย์ต้องบริหารแต่ไม่สามารถนำมาปล่อยกู้ได้

ข้อสมมุติฐานตามแบบจำลอง

1. θ แทนหนี้สูญและหนี้สงสัยจะสูญ เนื่องจากการปล่อยสินเชื่อของธนาคารนั้น ธนาคารจะมีความเสี่ยงจากการที่จะไม่ได้รับชำระหนี้คืน ซึ่งถือเป็นหนี้สูญ และธนาคารต้องตัดหนี้ประเภทนี้เป็นค่าใช้จ่าย ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า เมื่อธนาคารมีหนี้สูญและหนี้สงสัยจะสูญเพิ่มขึ้น ธนาคารก็จะเรียกส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้น ดังนั้น ความสัมพันธ์ของ θ ก็จะเป็นไปในทิศทางเดียวกับส่วนต่างอัตราดอกเบี้ย

2. β_1 แทนค่าเพื่อหนี้สงสัยจะสูญ เนื่องจากการสินเชื่อเป็นสินทรัพย์เสี่ยงอย่างหนึ่ง ดังนั้นธนาคารแห่งประเทศไทยจึงจำเป็นต้องให้ธนาคารกันสำรองหนี้ตามคุณภาพของลูกหนี้ ซึ่งจากมาตรการดังกล่าว ทำให้ธนาคารต้องตั้งสำรองทันทีในกรณีลูกหนี้ปกติ ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า เมื่อธนาคารมีสินทรัพย์เสี่ยงเพิ่มขึ้น ธนาคารจะเรียกส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้น เพื่อชดเชยความเสี่ยงที่เพิ่มขึ้น ความสัมพันธ์ของ β_1 จะเป็นไปในทิศทางเดียวกับส่วนต่างอัตราดอกเบี้ย

3. β_2 แทนเงินจ่ายสมทบกองทุนฟื้นฟูสถาบันการเงิน เนื่องจากในทางปฏิบัติธนาคารมีการจ่ายเงินสมทบเข้ากองทุนฟื้นฟูฯ (คิดเป็นสัดส่วนของเงินฝาก) ซึ่งถือว่าเป็นต้นทุนในการระดมเงินฝากของธนาคารอย่างหนึ่ง โดยสมมุติฐานตามแบบจำลองสามารถอธิบายได้ว่า เมื่อธนาคารมีต้นทุนจากการระดมเงินฝากเพิ่มขึ้น ธนาคารจะมีแนวโน้มในการเรียกส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้น ความสัมพันธ์ของ β_2 จะเป็นไปในทิศทางเดียวกับส่วนต่างอัตราดอกเบี้ย

4. α แทนการดำรงสินทรัพย์สภาพคล่อง เป็นเงินที่ธนาคารพาณิชย์ต้องดำรงไว้ตามกฎหมาย ซึ่งจะถูกกำหนดให้เป็นสัดส่วนกับเงินฝากของธนาคาร โดยที่ธนาคารไม่สามารถนำไปปล่อยสินเชื่อได้ จึงถือเป็น Non - Earning Asset โดยสมมุติฐานตามแบบจำลองสามารถอธิบายได้ว่า ถ้าหากธนาคารต้องถือเงินสดสำรองเพิ่มขึ้น ก็จะส่งผลต่อเงินที่ธนาคารนำไปหารายได้ทางด้านสินเชื่อ

ซึ่งจะทำให้ธนาคารมีต้นทุนค่าเสียโอกาสเพิ่มขึ้น ย่อมทำให้ธนาคารเรียกส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้น ความสัมพันธ์ของ α จะเป็นไปในทิศทางเดียวกับส่วนต่างอัตราดอกเบี้ย

5. γ แทนสัดส่วนเงินให้สินเชื่อต่อเงินฝากของธนาคาร แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการปล่อยสินเชื่อของธนาคาร ซึ่งสมมุติฐานตามแบบจำลองอธิบายได้ว่า ถ้าธนาคารมีสัดส่วนเงินฝากเพิ่มขึ้น ย่อมทำให้ธนาคารเรียกส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยลดลง เนื่องจากเป็นแรงจูงใจให้ปล่อยสินเชื่อได้เพิ่มขึ้น ความสัมพันธ์ของ γ จึงเป็นไปในทิศทางตรงกันข้ามกับส่วนต่างอัตราดอกเบี้ย

6. λ แทนต้นทุนหน่วยสุดท้ายของทุนที่ธนาคารพาณิชย์ไม่สามารถนำมาปล่อยกู้ได้ เนื่องจากกฎ ระเบียบ หรือเงื่อนไขต่างๆ (ต้นทุนการบริหารต่อหน่วยของเงินฝาก) ซึ่งสมมุติฐานตามแบบจำลองอธิบายได้ว่า ถ้าหากธนาคารมีต้นทุนเพิ่มขึ้น ธนาคารก็จะเรียกส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้น ความสัมพันธ์ของ λ จะเป็นไปในทิศทางเดียวกับส่วนต่างอัตราดอกเบี้ย

4.2 แหล่งที่มาของข้อมูล

โดยข้อมูลทั้งหมดสามารถรวบรวมได้จากแหล่งต่างๆ ได้แก่ รายงานเศรษฐกิจรายเดือนธนาคารแห่งประเทศไทย รายงานงบการเงินจากตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และข้อมูลเอกสารค้นคว้าจากห้องสมุดต่างๆ

ตารางที่ 4.1 แสดงตัวแปรที่ใช้ในการประมาณค่าตามแบบจำลอง

ตัวแปร	คำนวณจาก	สมมติฐาน ของค่าตัวแปร
θ	หนี้สูญและหนี้สงสัยจะสูญของธนาคาร (i) ต่อสินเชื่อของธนาคาร (i)	บวก
β_1	ค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญของธนาคาร (i) ต่อ สินเชื่อและเงินลงทุนในหลักทรัพย์ของ ธนาคาร (i)	บวก
β_2	เงินจ่ายสมทบกองทุนฟื้นฟูของธนาคาร (i) ต่อเงินฝากและเงินกู้ยืมของธนาคาร (i)	บวก
α	การดำรงสินทรัพย์สภาพคล่องของธนาคาร (i) ต่อสินเชื่อของธนาคาร (i)	บวก
γ	สินเชื่อของธนาคาร (i) ต่อเงินฝากของ ธนาคาร (i)	ลบ
λ	ค่าใช้จ่ายที่มีใช้ดอกเบี้ยของธนาคาร (i) ต่อ เงินฝากและเงินกู้ยืมของธนาคาร (i)	บวก

บทที่ 5

ผลการศึกษา

ในบทนี้จะกล่าวถึงผลการศึกษารายงานต่างอัตราดอกเบี้ยของธนาคารพาณิชย์ไทย ซึ่งแบ่งผลการศึกษานี้ออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนแรกจะเป็นการวิเคราะห์ผลลัพธ์ในการคำนวณจากสมการ โดยจะนำมาพิจารณาถึงค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรอิสระ ซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงทิศทางของผลกระทบของตัวแปรอิสระที่มีต่อตัวแปรตามว่าสอดคล้องกับสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้หรือไม่ อันจะช่วยให้ทราบถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดส่วนต่างอัตราดอกเบี้ย และส่วนที่สองจะพิจารณาทดสอบหาความสัมพันธ์ของตัวแปร (Correlation) ที่มีผลต่อกำไรของธนาคาร โดยในส่วนแรกจะพิจารณาทั้งระบบธนาคารพาณิชย์และแยกตามรายธนาคาร และส่วนที่สองจะพิจารณาในแต่ละธนาคาร

รูปแบบสมการที่แสดงปัจจัยที่กำหนดความแตกต่างของอัตราดอกเบี้ยของธนาคารพาณิชย์ที่แสดงรายละเอียดในบทที่ 4 นั้น สามารถแสดงได้ดังนี้

$$\begin{aligned} LNSP = & \alpha_0 + \alpha_1 LNBDL + \alpha_2 LNPROV + \alpha_3 LNPDB + \alpha_4 LNRR + \\ & \alpha_5 LNLD + \alpha_6 LNC + \alpha_7 LNSP(-1) + \alpha_8 X \end{aligned}$$

โดยที่	LNSP	คือ ส่วนต่างอัตราดอกเบี้ย
	LNBDL	คือ สัดส่วนหนี้สูญและหนี้สงสัยจะสูญต่อเงินให้สินเชื่อ
	LNPROV	คือ สัดส่วนค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญต่อเงินให้สินเชื่อและเงินลงทุนในหลักทรัพย์
	LNPDB	คือ เงินจ่ายสมทบกองทุนฟื้นฟูสถาบันการเงินต่อเงินฝากและเงินกู้ยืม
	LNRR	คือ สัดส่วนการดำรงสินทรัพย์สภาพคล่องต่อเงินให้สินเชื่อ
	LNLD	คือ สัดส่วนเงินให้สินเชื่อต่อเงินฝาก
	LNC	คือ สัดส่วนค่าใช้จ่ายที่มีใช้ดอกเบี้ยต่อเงินฝากและเงินกู้ยืม
	LNSP(-1)	คือ ส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยในอดีต 1 ช่วงเวลา
	X	คือ ภาวะผิดปกติของส่วนต่างอัตราดอกเบี้ย โดยใช้ไตรมาสที่ 3

ของปี 2541 เป็นจุด Break ของข้อมูลอนุกรมเวลาของ
ส่วนต่างอัตราดอกเบี้ย

5.1 ผลการทดสอบแบบจำลอง

5.1.1 ผลการศึกษาของธนาคารพาณิชย์ทั้งระบบ

$$\begin{aligned}
 LNPSUM = & 3.627516 - 0.063169LNBDLSUM + 0.014105LNPROVSUM + \\
 & (1.326959) \quad (-1.922735)^{***} \quad (0.284548) \\
 & 0.252181LNPDBSUM + 0.648172LNRRSUM + \\
 & (1.663785)^{***} \quad (0.749993) \\
 & 0.751099LNLDSUM + 0.107332LNCSUM + \\
 & (0.763161) \quad (2.096585)^{**} \\
 & 0.554791LNPSUM(-1) - 0.430340X \\
 & (5.101235)^* \quad (-4.539502)^*
 \end{aligned}$$

$$R^2 = 0.890332$$

$$\text{Adjust } R^2 = 0.860079$$

$$F\text{-Statistic} = 29.42925$$

จากผลการคำนวณดังกล่าวข้างต้น พบว่าตัวแปรอิสระบางตัวไม่มีนัยสำคัญต่อส่วนต่าง
อัตราดอกเบี้ย ดังนั้น เราจึงนำมาปรับปรุงโดยวิธี Stepwise ซึ่งจะได้สมการดังนี้

$$\begin{aligned}
 LNPSUM = & 6.789418 - 0.082891LNBDLSUM + 0.477118LNPDBSUM + \\
 & (2.111081)^{**} \quad (-2.250395)^{**} \quad (2.887462)^* \\
 & 1.695215LNRRSUM + 2.046744LNLDSUM + \\
 & (1.694433)^{***} \quad (1.801336)^{***} \\
 & 0.157771LNCSUM + 0.503594LNPSUM(-1) \\
 & (2.679027)^* \quad (3.737324)^*
 \end{aligned}$$

$$R^2 = 0.812324$$

$$LM\text{-Test} = 0.098904$$

$$\text{Adjust } R^2 = 0.776000$$

$$ARCH\text{-Test} = 0.012981$$

$$F\text{-Statistic} = 22.36306$$

หมายเหตุ : ค่าในวงเล็บคือ ค่า T-Statistic โดยมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99, 95 และ 90 (แทนด้วย *, ** และ ***) ตามลำดับ

จากผลการประมาณค่าของธนาคารพาณิชย์โดยรวมทั้งระบบ ตามตารางที่ 5.2 พบว่าแบบจำลองสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรตาม (ส่วนต่างอัตราดอกเบี้ย) ได้ค่อนข้างดี โดยค่า R^2 แสดงค่าทางสถิติ ณ ระดับร้อยละ 0.81 โดยประมาณ และค่า F - Stat ไม่ปฏิเสธสมมติฐานว่าตัวแปรอิสระทุกตัวมีอิทธิพลร่วมกันต่อตัวแปรตาม ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 และจากการทดสอบ LM - Test (Lag 1) และ ARCH - Test เพื่อทดสอบความเหมาะสมของคุณสมบัติของสมการ ซึ่งเมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรต่างๆ ในสมการส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยดังกล่าว สามารถอธิบายถึงสาระสำคัญของผลการคำนวณ ได้ดังนี้

สัดส่วนหนี้สูญและหนี้สงสัยจะสูญต่อเงินให้สินเชื่อ (LNBDL) พบว่าเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยในทิศทางลบ ซึ่งตรงกันข้ามกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ณ ระดับนัยสำคัญร้อยละ 95 โดยมีค่าความยืดหยุ่นเท่ากับ -0.082891 หมายความว่า เมื่อธนาคารโดยรวมมีหนี้สูญและหนี้สงสัยจะสูญเพิ่มขึ้น 1% ธนาคารจำเป็นต้องรับภาระด้านนี้ไว้เอง ในรูปของการได้รับส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยที่ลดลง 0.08% โดยเฉลี่ย ทั้งนี้มีสาเหตุมาจากลูกค้าส่วนใหญ่ที่เป็นลูกหนี้ปกติของธนาคารได้รับผลกระทบจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ เป็นผลให้ลูกหนี้ปกติของธนาคารกลายเป็นลูกหนี้ที่มีปัญหาเป็นจำนวนมาก ประกอบกับในช่วงเวลานั้นการเจรจาปรับโครงสร้างหนี้ของธนาคารเป็นไปด้วยความยากลำบาก เนื่องจากมีข้อจำกัดด้านความสามารถในการชำระหนี้ของลูกค้า จำใจให้ธนาคารหลายแห่งต้องยอมรับอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ย MLR และยืดระยะเวลาการชำระหนี้ออกไป เมื่อเป็นเช่นนี้ทำให้ธนาคารต้องยอมรับภาระในส่วนนี้เองบางส่วนหรือทั้งหมด โดยการได้รับส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยที่ลดลง

เงินจ่ายสมทบกองทุนฟื้นฟูสถาบันการเงินต่อเงินฝากและเงินกู้ยืม (LNPDDB) ผลการศึกษาพบว่า LNPDDB สามารถอธิบายส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งผลลัพธ์ดังกล่าวเป็นบวกสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 ดังนั้นผลจากการศึกษาอาจจะสามารถกล่าวได้ว่า เมื่อธนาคารทั้งระบบมีการจ่ายเงินสมทบให้กองทุนฟื้นฟูสถาบันการเงินเพิ่มขึ้น 1% จะทำให้ธนาคารเรียกส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้น 0.47% โดยเฉลี่ย

ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการที่ธนาคารมีการจ่ายเงินสมทบเข้ากองทุนฟื้นฟูฯ ถือว่าเป็นต้นทุนตัวหนึ่งที่ธนาคารจะต้องดำเนินการ แต่อย่างไรก็ตาม ธนาคารจะผลักภาระนี้ให้แก่ผู้กู้และผู้ฝาก โดยการเรียกส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้น

การดำรงสินทรัพย์สภาพคล่องต่อสินเชื่อ (LNRR) โดยตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ของธนาคารแห่งประเทศไทย กำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ทุกแห่งต้องดำรงสินทรัพย์สภาพคล่องไว้ไม่ต่ำกว่า 6% ซึ่งผลการศึกษาพบว่าตัวแปร LNRR มีนัยสำคัญทางสถิติในการอธิบายส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยในทิศทางเดียวกันกับส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ดังนั้น เมื่อธนาคารดำรงสินทรัพย์สภาพคล่องเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะทำให้ธนาคารโดยรวมเรียกส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.69 ทั้งนี้มีสาเหตุมาจากการที่ธนาคารต้องดำรงสินทรัพย์สภาพคล่องไว้ตามกฎหมาย ทำให้ธนาคารไม่สามารถนำเงินฝากที่หามาได้นั้นไปปล่อยกู้ได้เต็มจำนวน ทำให้ธนาคารมีภาระต้นทุนค่าเสียโอกาสเพิ่มขึ้น ดังนั้น ธนาคารจึงมีการเรียกส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้นเพื่อชดเชยภาระต้นทุนที่เพิ่มขึ้นดังกล่าว

สัดส่วนเงินให้สินเชื่อต่อเงินฝาก (LNLN) ตามผลการประมาณพบว่าตัวแปร LNLN มีความสัมพันธ์กับส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยในทิศทางลบซึ่งต่างกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้จากการพิจารณาส่วนอื่นๆ ประกอบจะพบว่าในช่วงปี 2540 เกิดวิกฤตการณ์ทางด้านสภาพคล่อง เป็นผลให้ธนาคารหลายแห่งมีการแข่งขันกันเพิ่มอัตราดอกเบี้ยเงินฝากเพื่อระดมเงินฝาก และเมื่อภาวะการเงินเริ่มมีเสถียรภาพ ทำให้สภาพคล่องยังคงอยู่ในระบบธนาคารเป็นส่วนใหญ่ ประกอบกับธนาคารเกรงว่าจะมีหนี้ไม่ก่อให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้น จึงไม่ยอมปล่อยสินเชื่อเพิ่ม เป็นผลให้ธนาคารมีต้นทุนเงินฝากเพิ่มขึ้น แม้ว่าธนาคารหลายแห่งจะพยายามลดอัตราดอกเบี้ยเงินฝากลงแล้ว เพื่อลดต้นทุนด้านดอกเบี้ยเงินฝาก ดังนั้น ธนาคารโดยรวมจึงมีการเรียกส่วนต่างเพิ่มขึ้น เพื่อชดเชยในกรณีที่ไม่สามารถปล่อยสินเชื่อเพิ่มได้ ส่งผลทำให้การเคลื่อนไหวของ LNLN ตรงข้ามกับส่วนต่างของอัตราดอกเบี้ยตามที่แนะนำโดยทฤษฎี

สำหรับตัวแปรสัดส่วนค่าใช้จ่ายที่มีใช้ดอกเบี้ยต่อเงินฝากและเงินกู้ยืม (LNC) ผลจากการศึกษาในสมการข้างต้นพบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติในการอธิบายส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยในทิศทางเดียวกันกับส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยตามข้อสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยถ้าต้นทุนของธนาคารทั้งระบบเพิ่มขึ้น 1% จะทำให้ธนาคารเรียกส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้น 0.15% โดยเฉลี่ย แสดงให้เห็นว่า ถ้าธนาคารมีค่าใช้จ่ายในด้านต่างๆ เพิ่มขึ้น ไม่ว่าจะเป็นค่าใช้จ่ายด้านพนักงาน ค่าใช้จ่ายภาษีอากร และ

ค่าใช้จ่ายด้านค่าธรรมเนียมและบริการเพิ่มขึ้น ธนาคารจะผลักภาระต้นทุนเหล่านี้ให้แก่ผู้กู้และผู้ฝาก โดยการเพิ่มส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยให้สูงขึ้นตามต้นทุนที่เพิ่มขึ้นของแต่ละธนาคาร

ส่วนตัวแปรส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยในอดีต 1 ช่วงเวลา (LNSP(-1)) สามารถอธิบายส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยในปัจจุบันได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยในอดีตย้อนหลัง 1 ช่วงเวลา มีความสัมพันธ์กับส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยในปัจจุบันในทิศทางเดียวกัน ทั้งนี้แสดงถึงพฤติกรรมโดยทั่วไปสามารถอธิบายได้จากพฤติกรรมของตัวเองในอดีต ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะข้อมูลอนุกรมเวลาของส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยมีแนวโน้ม (Trend) เป็นส่วนประกอบด้วย

สำหรับตัวแปร LNPROV (สัดส่วนค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญต่อเงินให้สินเชื่อและเงินลงทุนในหลักทรัพย์) ตามตาราง 5.2 พบว่าไม่มีนัยสำคัญต่อส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยของธนาคารทั้งระบบ ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างของระดับชั้นหนี้ที่มีการเปลี่ยนแปลงเป็นช่วงเวลาตามการจัดชั้นหนี้ เพราะว่าธนาคารจะมีการตรวจสอบชั้นหนี้ประมาณเดือนละครั้ง ในขณะที่การเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ยจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา

5.1.2 ผลการศึกษาแยกตามรายธนาคาร

จากตารางที่ 5.2 ผลการศึกษาแยกตามรายธนาคาร พบว่าค่าสถิติมีนัยสำคัญในระดับความเชื่อมั่นอยู่ที่ไม่เกินร้อยละ 90 ในทุกสมการ และจากการทดสอบ LM Test ในทุกธนาคารผ่านใน Lag(1) ทั้งหมด แสดงว่าไม่เกิดปัญหา Autocorrelation ซึ่งนับได้ว่าสมการดังกล่าวนี้สามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของสมการส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยได้เป็นอย่างดี จากค่าทดสอบความน่าเชื่อถือของแบบจำลอง พอจะสรุปได้ว่าแบบจำลองดังกล่าว สามารถนำมาพยากรณ์ผลกระทบของตัวแปรอิสระที่มีต่อตัวแปรตามได้ โดยสามารถอธิบายได้ดังนี้

1. สัดส่วนหนี้สูญและหนี้สงสัยจะสูญต่อเงินให้สินเชื่อ (LNBDL) การศึกษาแยกตามรายธนาคารพบว่าเพียงธนาคารเอเชียเพียงธนาคารเดียวที่ตัวแปร LNBDL มีความสัมพันธ์กับส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยในทิศทางบวกซึ่งตรงกับข้อสมมติฐาน ทั้งนี้เป็นเพราะในช่วงไตรมาสที่ 4 ปี 2542 ถึงไตรมาสที่ 3 ของปี 2545 ธนาคารเอเชียมีสัดส่วนหนี้สูญและหนี้สงสัยจะสูญต่อเงินให้สินเชื่อสูงกว่าธนาคารอื่นๆ โดยที่ธนาคารอื่นๆ จะมีค่าเฉลี่ยอยู่ประมาณ 0.59 – 2.92% ในขณะที่ธนาคารเอเชียจะมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.40% ทำให้ธนาคารมีการเรียกส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้น ประมาณร้อยละ 5 เมื่อ

เทียบกับอัตราดอกเบี้ยเปลี่ยนแปลงของธนาคารอื่น แต่ตัวแปร LNBDL ของธนาคารกรุงเทพ ธนาคารนครหลวงไทย และธนาคารสแตนดาร์ดชาร์เตอร์ดอร์นครชน กลับแสดงผลในทิศทางเป็นลบซึ่งตรงกันข้ามกับข้อสมมติฐานและคล้ายกับการศึกษาในภาพรวม โดยผลของปรากฏการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มของความสามารถของลูกค้านักลงทุนที่ลดลง เนื่องจากปัญหาทางเศรษฐกิจ โดยจากผลการคำนวณพบว่า ถ้าหนี้สูญและหนี้สงสัยจะสูญเพิ่มขึ้น 1% จะทำให้ธนาคารมีส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยที่ลดลงประมาณ 0.01 - 0.06% ส่วนในกรณีของธนาคารกรุงไทย ธนาคารกสิกรไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ ธนาคารกรุงศรีอยุธยา ธนาคารทหารไทย ธนาคารดีบีเอสไทยท努 และธนาคารยูโอบี รัตนสิน กลับพบว่าไม่มีนัยสำคัญต่อส่วนต่างอัตราดอกเบี้ย ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึง ธนาคารเหล่านี้ไม่ได้ผลักภาระความรับผิดชอบในส่วนหนี้สูญและหนี้สงสัยจะสูญให้กับส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยได้

2.LNPROV (สัดส่วนค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญต่อเงินให้สินเชื่อและเงินลงทุนในหลักทรัพย์)

พบว่าค่าสัมประสิทธิ์ของธนาคารกรุงศรีอยุธยา สามารถอธิบายส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งผลลัพธ์ดังกล่าวเป็นบวกตรงกับสมมติฐานที่กำหนดไว้ และความสัมพันธ์ดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า ถ้าสัดส่วนค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญต่อเงินให้สินเชื่อและเงินลงทุนในหลักทรัพย์เพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะทำให้ธนาคารต้องเรียกส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.06 แต่ผลการศึกษาก็ 2 ธนาคารพบว่าความสัมพันธ์กลับตรงกันข้ามกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ได้แก่ ธนาคารกสิกรไทย และธนาคารยูโอบี รัตนสิน ทั้งนี้เป็นผลมาจากในช่วงระยะเวลาที่ทำการศึกษานั้น เป็นช่วงเวลาที่ธนาคารต้องกันสำรองหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ในอัตราที่สูงตามเกณฑ์ของธนาคารแห่งประเทศไทย (สำรองตามชั้นหนี้) ดังจะเห็นได้จากในช่วงไตรมาสที่ 2 ของปี 2541 ถึงไตรมาสที่ 3 ของปี 2542 ค่าเฉลี่ยของสัดส่วนค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญต่อสินเชื่อและเงินลงทุนในหลักทรัพย์ของทั้ง 2 ธนาคารมีค่าเท่ากับร้อยละ 0.24 ขณะที่ธนาคารอื่นๆ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 0.10 เท่านั้น แสดงให้เห็นว่าธนาคารทั้ง 2 มีการสำรองหนี้สงสัยจะสูญมากกว่า เป็นผลให้ธนาคารได้รับส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยในอัตราที่ลดลง คือ ถ้าธนาคารทั้ง 2 มีสัดส่วนค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญต่อเงินให้สินเชื่อและเงินลงทุนในหลักทรัพย์เพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะทำให้ธนาคารได้รับส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยลดลงร้อยละ 1.79 - 1.88 ส่วนในกรณีของธนาคารกรุงเทพ ธนาคารกรุงไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ ธนาคารทหารไทย ธนาคารนครหลวงไทย ธนาคารเอเชีย ธนาคารดีบีเอสไทยท努 และธนาคารสแตนดาร์ดชาร์เตอร์ดอร์นครชน พบว่าไม่มีนัยสำคัญต่อส่วนต่างอัตราดอกเบี้ย ซึ่งสะท้อนจากการปรับขึ้นหนี้ของธนาคารเหล่านี้ที่มีค่อนข้างน้อยต่อส่วนต่างอัตราดอกเบี้ย

3. LNPDB (เงินจ่ายสมทบกองทุนฟื้นฟูสถาบันการเงินต่อเงินฝากและเงินกู้ยืม) จากการคำนวณพบว่าในกรณีของธนาคารกรุงเทพ ธนาคารไทยพาณิชย์ ธนาคารทหารไทย ธนาคารเอเซีย ธนาคารดีบีเอสไทยท努 และธนาคารยูโอบี รัตติน ส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับ LNPDB ซึ่งเป็นไปตามข้อสมมติฐาน เนื่องจากเงินจ่ายสมทบเข้ากองทุนฟื้นฟูฯ เป็นต้นทุนที่ธนาคารต้องจ่าย ดังนั้น ถ้าธนาคารต้องจ่ายเงินสมทบกองทุนฟื้นฟูฯ เพิ่มขึ้น ธนาคารจะเรียกส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้น โดยสะท้อนได้จากค่าเฉลี่ยของเงินจ่ายสมทบกองทุนฟื้นฟูฯ ต่อเงินฝากของทั้ง 6 ธนาคารสูงกว่าค่าเฉลี่ยของธนาคารอื่น โดยทั้ง 6 ธนาคารจะมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าค่าเฉลี่ยของธนาคารอื่นๆ กว่าร้อยละ 10 และการคำนวณพบว่า ถ้าธนาคารทั้ง 6 มีสัดส่วนเงินจ่ายสมทบกองทุนฟื้นฟูฯ ต่อเงินฝากเพิ่มขึ้น 1% จะทำให้ธนาคารเรียกส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้น 0.07 - 0.25% ส่วนในกรณีของธนาคารกรุงไทย ธนาคารกสิกรไทย ธนาคารกรุงศรีอยุธยา และธนาคารนครหลวงไทย พบว่าไม่มีนัยสำคัญในการอธิบายส่วนต่างอัตราดอกเบี้ย

4. LNRR (การดำรงสินทรัพย์สภาพคล่องต่อสินเชื่อ) จากผลการศึกษาพบว่ามี 4 ธนาคาร ได้แก่ ธนาคารนครหลวงไทย ธนาคารดีบีเอสไทยท努 ธนาคารสแตนดาร์ดชาร์เตอร์ดอร์นครชน และธนาคารยูโอบี รัตติน เท่านั้นที่ความสัมพันธ์ของ LNRR และผลการดำเนินการสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนในขณะที่กรณีของธนาคารกรุงไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ และธนาคารกรุงศรีอยุธยา ผลลัพธ์ที่ได้ตรงกันข้ามกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งผลดังกล่าวนี้สามารถอธิบายได้จากข้อเท็จจริงที่ว่านอกจากธนาคารทั้ง 3 มีการดำรงสินทรัพย์สภาพคล่องตามกฎหมายแล้ว ยังดำรงเงินสดส่วนเกินไว้ในระดับต่ำ เนื่องจากมีการนำเงินไปปล่อยสินเชื่อหรือนำไปลงทุนในหลักทรัพย์เพิ่มขึ้น ดังนั้นธนาคารจึงเรียกส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยลดลง เพื่อจูงใจให้คนมากู้เพิ่ม ดังจะเห็นได้จากค่าเฉลี่ยของสัดส่วนการดำรงสินทรัพย์สภาพคล่องต่อสินเชื่อของทั้ง 3 ธนาคาร ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของธนาคารอื่น โดยทั้ง 3 ธนาคารจะมีค่าเฉลี่ยประมาณ 6% ในขณะที่ค่าเฉลี่ยของธนาคารอื่นนั้นประมาณ 7.42% ส่วนในกรณีของธนาคารกรุงเทพ ธนาคารกสิกรไทย ธนาคารทหารไทย และธนาคารเอเซีย พบว่าไม่มีนัยสำคัญในการอธิบายส่วนต่างอัตราดอกเบี้ย

5. LNLB (สัดส่วนเงินให้สินเชื่อต่อเงินฝาก) การศึกษาพบว่ามีเพียงธนาคารกรุงไทย เท่านั้น ที่ค่าสัมประสิทธิ์ที่ได้จากการประมาณแบบจำลองแสดงความสัมพันธ์กับส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยในทิศทางตามข้อสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้มีสาเหตุมาจากในช่วงเดือนพฤศจิกายน 2541 ธนาคารมหานครมีการควบกิจการกับธนาคารกรุงไทย เป็นผลให้ปริมาณเงินฝากในธนาคารกรุงไทยเพิ่มขึ้น ย่อมทำให้ธนาคารสามารถปล่อยสินเชื่อได้มากขึ้น อย่างไรก็ตาม จากผลการศึกษากลับพบว่า มีอีก 2 ธนาคาร ได้แก่ ธนาคารกรุงเทพ และธนาคารยูโอบี รัตติน ที่ผลแสดงความสัมพันธ์ใน

ทิศทางเดียวกันของตัวแปรที่ศึกษาซึ่งตรงกันข้ามกับสมมติฐาน เนื่องจากในช่วงหลังเกิดวิกฤตการณ์ทางการเงินปี 2540 ธนาคารทั้ง 2 มีสัดส่วนสินเชื่อดอกเงินฝากต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของธนาคารอื่นๆ ดังนั้นธนาคารจึงเรียกส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้น ในกรณีที่ธนาคารไม่สามารถปล่อยสินเชื่อเพิ่มได้ ดังจะเห็นได้จากค่าเฉลี่ยของสัดส่วนสินเชื่อดอกเงินฝากของทั้ง 2 ธนาคารน้อยกว่าธนาคารอื่นๆ ในช่วงไตรมาสที่ 3 ของปี 2541 ถึงไตรมาสที่ 4 ของปี 2544 โดยค่าเฉลี่ยสัดส่วนสินเชื่อดอกเงินฝากของทั้ง 2 ธนาคารประมาณร้อยละ 0.7 ในขณะที่ธนาคารอื่นๆ จะเท่ากับร้อยละ 0.82 ส่วนในกรณีของธนาคารกสิกรไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ ธนาคารกรุงศรีอยุธยา ธนาคารทหารไทย ธนาคารนครหลวงไทย ธนาคารเอเชีย ธนาคารซีบีเอสไทยทุน และธนาคารสแตนดาร์ดชาร์เตอร์นครชน กลับไม่มีนัยสำคัญต่อส่วนต่างอัตราดอกเบี้ย ทั้งนี้เป็นเพราะความสามารถในการปล่อยสินเชื่อของธนาคารเหล่านี้ ไม่สามารถสร้างความได้เปรียบในการขยายส่วนต่างของอัตราดอกเบี้ยได้ตามข้อสมมติฐาน

6. LNC (สัดส่วนค่าใช้จ่ายที่มีใช้ดอกเบี้ยต่อเงินฝากและเงินกู้ยืม) จากการประมาณค่าพบว่า มีเพียง 2 ธนาคาร ได้แก่ ธนาคารกรุงเทพ และธนาคารสแตนดาร์ดชาร์เตอร์นครชน ที่มีความสัมพันธ์ของส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยในทิศทางบวกตรงกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ตามค่าสัมประสิทธิ์ของแต่ละธนาคาร แต่ค่าสัมประสิทธิ์ของทั้ง 2 ธนาคารดังกล่าวแสดงผลกระทบต่อส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยเพียงเล็กน้อยเท่านั้น (0.09) ซึ่งสอดคล้องกับค่าเฉลี่ยของสัดส่วนค่าใช้จ่ายที่มีใช้ดอกเบี้ยต่อเงินฝากและเงินกู้ยืมของทั้ง 2 ธนาคารมีค่าเท่ากับ 1.88% ขณะที่ธนาคารอื่นมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 1.70% ซึ่งค่าเฉลี่ยของทั้ง 2 ธนาคารสูงกว่าธนาคารอื่นเพียงเล็กน้อย เนื่องจากในช่วงที่สภาพคล่องในธนาคารยังคงอยู่ในระดับสูง แต่ละธนาคารก็พยายามลดค่าใช้จ่ายของตนลง ดังจะเห็นได้จากแต่ละธนาคารจัดให้มีโครงการพนักงานเกษียณก่อนกำหนด และได้นำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้แทนบุคลากรในธนาคาร ด้วยเหตุผลนี้ ผลกระทบที่มีต่อส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยที่ธนาคารเรียกร้องเพิ่มขึ้นจึงมีค่อนข้างต่ำ สำหรับในกรณีของธนาคารกรุงไทย ธนาคารกสิกรไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ ธนาคารกรุงศรีอยุธยา ธนาคารทหารไทย ธนาคารนครหลวงไทย ธนาคารเอเชีย ธนาคารซีบีเอสไทยทุน และธนาคารยูโอบี รัตนสิน พบว่าไม่มีนัยสำคัญต่อส่วนต่างอัตราดอกเบี้ย ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงต้นทุนของธนาคารเหล่านี้ ไม่สามารถผลักดันส่วนต่างของอัตราดอกเบี้ยได้

7. LNSP(-1) (ส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยในอดีต 1 ช่วงเวลา) พบว่าส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยในอดีตมีความสัมพันธ์กับส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยในปัจจุบันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในทุกธนาคาร ซึ่งการปรับเปลี่ยนส่วนต่างของอัตราดอกเบี้ย ธนาคารทุกธนาคารจะพิจารณาผลต่างของอัตราดอกเบี้ยในอดีตเป็นสำคัญ เพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบต่อรายได้ และโครงสร้างของอัตราดอกเบี้ยเงินกู้และเงินฝาก

8. ภาวะผิดปกติของส่วนต่างอัตราดอกเบี้ย (X) จะส่งผลกระทบต่อการลดลงของส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยของธนาคารไทยพาณิชย์ ธนาคารทหารไทย ธนาคารนครหลวงไทย ธนาคารเอเชีย ธนาคารดีบีเอสไทยท努 และธนาคารยูโอบี รัตนสิน อย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้เพราะแรงกดดันของอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ที่ลดลงอย่างช้าๆ เพื่อรักษาระดับรายได้ตนเอง แต่อัตราดอกเบี้ยเงินฝากมีแนวโน้มของการลดลงที่ค่อนข้างรวดเร็วในช่วงระยะเวลาดังกล่าว ทำให้ส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยของธนาคารส่วนใหญ่ลดลง

5.2 ผลการทดสอบความสัมพันธ์ (Correlation)

จากตารางที่ 5.3 สามารถอธิบายความสัมพันธ์ของกำไรในแต่ละธนาคาร ได้ดังนี้

SP (ส่วนต่างอัตราดอกเบี้ย)

พบว่า กำไรของธนาคารมีความสัมพันธ์กับส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยของธนาคารกรุงศรีอยุธยา และธนาคารเอเชีย ในทิศทางตรงกันข้าม ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นได้จากข้อเท็จจริงที่ว่าธนาคารทั้ง 2 ใช้นโยบายคงสภาพอัตราดอกเบี้ยเงินฝากสูง และมีการปล่อยสินเชื่อต่อเงินฝากมากกว่าธนาคารอื่นๆ

LD (สินเชื่อต่อเงินฝาก)

พบว่า กำไรของธนาคารมีความสัมพันธ์กับความสามารถในการปล่อยสินเชื่อของธนาคารกรุงศรีอยุธยา ธนาคารเอเชีย ธนาคารดีบีเอสไทยท努 และธนาคารสแตนดาร์ดชาร์เตอร์ดอร์นครชน ในทิศทางเดียวกัน สามารถอธิบายได้ว่า ถ้าธนาคารกรุงศรีอยุธยา ธนาคารเอเชีย ธนาคารดีบีเอสไทยท努 และธนาคารสแตนดาร์ดชาร์เตอร์ดอร์นครชน มีความสามารถในการปล่อยสินเชื่อเพิ่มขึ้น ย่อมจะทำให้ธนาคารมีกำไรเพิ่มขึ้น แต่กลับพบว่าความสามารถในการปล่อยสินเชื่อของธนาคารนครหลวงไทยมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับกำไร เนื่องจากในช่วงหลังเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและการเงิน คุณภาพของสินเชื่อที่ธนาคารปล่อยไปนั้นมีคุณภาพต่ำลง มีการผิฉนัดการชำระหนี้สูงขึ้น เป็นผลให้ความสามารถในการปล่อยสินเชื่อของธนาคารลดลง กำไรของธนาคารจึงลดลงตามคุณภาพสินเชื่อของธนาคาร ดังจะเห็นได้จากในช่วงไตรมาสที่ 4 ของปี 2540 ถึงไตรมาสที่ 4 ของปี 2543 ค่าเฉลี่ยของสัดส่วนสินเชื่อต่อเงินฝากของธนาคารมีค่าเท่ากับร้อยละ 1.05 ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของธนาคารอื่นๆ แต่ธนาคารกลับประสบกับภาวะขาดทุนเฉลี่ยเท่ากับ 11.7 พันล้านบาท ณ ช่วงเวลาเดียวกัน

DS (เงินฝากของธนาคาร j / เงินฝากทั้งระบบ)

พบว่ากำไรของธนาคารมีความสัมพันธ์กับขนาดเงินฝากของธนาคารกรุงเทพ และธนาคารทหารไทยในทิศทางเดียวกัน สามารถอธิบายได้ว่า ถ้าธนาคารกรุงเทพ และธนาคารทหารไทยมีส่วนแบ่งทางการตลาดในด้านเงินฝากเพิ่มขึ้น จะทำให้ธนาคารมีกำไรเพิ่มขึ้น เนื่องจากธนาคารมีฐานเงินฝากเพิ่มขึ้นและธนาคารก็สามารถจะนำไปขยายสินเชื่อเพิ่มได้ แต่กลับพบว่าในกรณีของธนาคารเอเซียขนาดเงินฝากมีความสัมพันธ์กับกำไรในทิศทางตรงกันข้าม ทั้งนี้มาจากสาเหตุที่อยู่ในช่วงที่เกิดวิกฤต ธนาคารหลายแห่งประสบปัญหาขาดความเชื่อมั่นต่อการดำรงอยู่ของธนาคาร ทำให้เกิดการถอนเงินฝากจากธนาคารขนาดกลางและเล็กเหล่านี้ ไปฝากไว้กับธนาคารขนาดใหญ่หรือสถาบันการเงินอื่นที่มั่นคงกว่า ดังนั้น ธนาคารบางแห่งจึงเสนออัตราดอกเบี้ยเงินฝากให้แก่ลูกค้ามากกว่าร้อยละ 15 ต่อปี เพื่อรักษาฐานเงินฝากและเสริมสภาพคล่องของธนาคาร ทำให้ปริมาณเงินฝากของธนาคารเพิ่มขึ้น อีกทั้งเงินฝากที่เพิ่มขึ้นก็ไม่สามารถนำไปปล่อยสินเชื่อเพิ่มได้ ก็ยังทำให้ธนาคารต้องรับภาระต้นทุนด้านดอกเบี้ยจ่ายเพิ่มขึ้น ย่อมส่งผลกระทบต่อการลดลงของกำไรของธนาคาร

LS (สินเชื่อของธนาคาร j / สินเชื่อทั้งระบบ)

พบว่ากำไรของธนาคารมีความสัมพันธ์กับขนาดสินเชื่อของธนาคารกรุงเทพ และธนาคารกสิกรไทย ในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ ถ้าธนาคารกรุงเทพ และธนาคารกสิกรไทยมีส่วนแบ่งทางการตลาดในด้านสินเชื่อเพิ่มขึ้น จะทำให้ธนาคารมีกำไรเพิ่มขึ้น แต่กลับพบว่าขนาดสินเชื่อของธนาคารกรุงเทพมีความสัมพันธ์กับกำไรในทิศทางตรงกันข้าม เนื่องจากธนาคารกรุงเทพมีลักษณะเป็นรัฐวิสาหกิจที่ขึ้นตรงกับนโยบายของรัฐบาล ดังจะเห็นได้จากการที่ธนาคารกรุงเทพต้องเข้ารับการโอนสินทรัพย์และหนี้สินของธนาคารกรุงเทพฯ พาณิชยกรรม และธนาคารมหานคร เมื่อวันที่ 8 ต.ค.2541 และ 1 พ.ย.2541 ตามลำดับ แม้ว่าภายหลังธนาคารจะมีการโอนลูกหนี้ที่มีปัญหาคืนให้กับธนาคารกรุงเทพฯ พาณิชยกรรม (31 ต.ค.2542) ซึ่งการรับโอนกิจการสินทรัพย์และหนี้สินดังกล่าวก่อให้เกิดภาระแก่ธนาคารทำให้ธนาคารมีภาระกันสำรองหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้น รวมทั้งยังต้องกันสำรองหนี้ของธนาคารเอง จากการเปลี่ยนแปลงหลักเกณฑ์การหยุดรับรู้รายได้ของธนาคารแห่งประเทศไทยจาก 6 เดือนเป็น 3 เดือน ดังจะเห็นได้จากในช่วงไตรมาสที่ 4 ของปี 2541 ถึงไตรมาสที่ 3 ของปี 2543 ค่าเฉลี่ยของสัดส่วนค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญต่อสินเชื่อของธนาคารมีค่าเท่ากับร้อยละ 0.21 ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของธนาคารอื่น โดยค่าเฉลี่ยของธนาคารอื่นจะอยู่ประมาณร้อยละ 0.11 จึงเท่ากับว่าธนาคารจะต้องตั้งสำรองเพิ่มขึ้น ในขณะที่ยอดสินเชื่อยังคงขยายตัวต่ำกว่าการตั้งสำรองหนี้สงสัยจะสูญของธนาคาร ย่อมทำให้กำไรของธนาคารลดลง

BDL (หนี้สูญและหนี้สงสัยจะสูญต่อสินเชื่อ)

พบว่า กำไรของธนาคารมีความสัมพันธ์กับหนี้สูญและหนี้สงสัยจะสูญของธนาคารกรุงเทพ ธนาคารกสิกรไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ ธนาคารกรุงศรีอยุธยา ธนาคารทหารไทย ธนาคารเอเชีย ธนาคารดีบีเอสไทยท努 ธนาคารสแตนดาร์ดชาร์เตอร์ดอร์นครรชน และธนาคารยูโอบี รัตนสิน ในทิศทางตรงกันข้าม สามารถอธิบายได้ว่า ถ้าหนี้สูญและหนี้สงสัยจะสูญของธนาคารเหล่านี้เพิ่มขึ้น จะทำให้กำไรของธนาคารลดลง ดังจะเห็นได้จากค่าเฉลี่ยของหนี้สูญและหนี้สงสัยจะสูญของทั้ง 9 ธนาคาร จะมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.57% ขณะที่ธนาคารอื่นมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 1.48% แสดงว่าธนาคารทั้ง 9 มีค่าเฉลี่ยหนี้สูญและหนี้สงสัยจะสูญสูงกว่าธนาคารอื่น ย่อมทำให้กำไรของธนาคารลดลง เนื่องจากหนี้สูญเป็นต้นทุนทางการเงินตัวหนึ่งที่มีผลโดยตรงต่อกำไรของธนาคารในงบกำไรขาดทุน

C (ค่าใช้จ่ายที่มีโชคอกเบี่ยต่อเงินฝากและเงินกู้ยืม)

พบว่า กำไรของธนาคารมีความสัมพันธ์กับต้นทุนในการบริหารของธนาคารกสิกรไทย ธนาคารเอเชีย ธนาคารดีบีเอสไทยท努 และธนาคารสแตนดาร์ดชาร์เตอร์ดอร์นครรชนในทิศทางตรงกันข้าม ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า ถ้าต้นทุนในการบริหารของธนาคารกสิกรไทย ธนาคารเอเชีย ธนาคารดีบีเอสไทยท努 และธนาคารสแตนดาร์ดชาร์เตอร์ดอร์นครรชนเพิ่มขึ้น จะทำให้กำไรของธนาคารลดลง ดังจะเห็นได้จากค่าเฉลี่ยของสัดส่วนค่าใช้จ่ายที่มีโชคอกเบี่ยต่อเงินฝากและเงินกู้ยืมของทั้ง 4 ธนาคารจะมีค่าเท่ากับ 2.17% ขณะที่ธนาคารอื่นจะมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 1.53% ซึ่งชี้ให้เห็นว่าค่าเฉลี่ยของต้นทุนในการบริหารของธนาคารทั้ง 4 สูงกว่าค่าเฉลี่ยของธนาคารอื่น

ตารางที่ 5.1 แสดงผลการประมาณค่า Regression ของทั้งระบบธนาคาร และแยกรายธนาคาร ช่วงไตรมาสที่ 1/2536 ถึง 3/2545

ตัวแปร	SUM	BBL	KTB	TFB	SCB	BAY	TMB	SCIB	BOA	DTDB	SCNB	UOBR
C	3.627516 (1.326959)	0.869347 (0.223717)	-2.633546 (-0.991334)	-2.256280 (-0.723651)	-0.356375 (-0.144954)	4.409821 (1.128979)	3.910994 (0.814990)	1.673522 (0.751773)	6.584698 (1.352286)	3.995423 (0.679998)	3.148098 (0.670772)	8.839474 (2.906209)*
LNBDL	-0.063169 (-1.922735)***	-0.049599 (-1.485521)	-0.011745 (-1.246745)	0.002121 (0.077289)	-0.021527 (-0.968449)	0.000901 (0.048343)	-0.007658 (-0.436651)	-0.020848 (-1.842513)***	0.046166 (1.989034)**	-0.041286 (-1.096859)	-0.063105 (-1.731171)***	-0.010585 (-0.803570)
LNPROV	0.014105 (0.284548)	-0.015243 (-0.393373)	-0.004973 (-0.124888)	-0.039086 (-0.652195)	0.000206 (0.006876)	-0.011686 (-0.288416)	-0.008352 (-0.112183)	-0.013671 (-0.818544)	-0.019927 (-0.487766)	0.013072 (0.218070)	-0.005469 (-0.047675)	-0.026837 (-1.539438)
LNPDB	0.252181 (1.663785)***	0.199750 (0.937717)	-0.045074 (-0.341451)	-0.056553 (-0.312621)	0.089397 (0.722747)	0.381798 (1.938287)***	0.290110 (1.283528)	0.022200 (0.246530)	0.270463 (1.303708)	0.191026 (0.707026)	0.049046 (0.183161)	0.331886 (2.863244)*
LNRR	0.648172 (0.749993)	-0.279039 (-0.231093)	-1.193498 (-1.380861)	-0.944267 (-0.956185)	-0.532582 (-0.682000)	0.907590 (0.735604)	0.704849 (0.460044)	0.112740 (0.155971)	1.599971 (1.014313)	0.673971 (0.356138)	0.605912 (0.391816)	2.424144 (2.466775)*
LNLD	0.751099 (0.763161)	-0.083044 (-0.061312)	-1.173745 (-1.293331)	-1.010217 (-0.900854)	-0.400420 (-0.451822)	1.905051 (1.048276)	0.796550 (0.424655)	0.068634 (0.091086)	1.654380 (0.964129)	0.262413 (0.113344)	-0.312128 (-0.172618)	2.423799 (2.439821)**
LNC	0.107332 (2.096585)**	0.081931 (1.496596)	0.044611 (1.105229)	-0.008950 (-0.240442)	0.049946 (1.147539)	0.045951 (1.079962)	0.047816 (1.080525)	0.015545 (0.434972)	-0.065481 (-1.019033)	0.059097 (1.132481)	0.094339 (2.203593)**	-0.017648 (-0.507300)
LNSP(-1)	0.554791 (5.101235)*	0.449261 (2.811063)***	0.670897 (5.542932)*	0.782808 (5.931800)*	0.558687 (3.587827)*	0.534654 (3.686153)*	0.427704 (2.867444)*	0.794834 (8.471130)*	0.415519 (3.151392)*	0.473812 (3.665991)*	0.534603 (3.603788)*	0.704785 (7.460127)*
X	-0.430340 (-4.539502)*	-0.276781 (-2.000197)**	-0.328822 (-2.881744)*	-0.327383 (-2.696368)*	-0.196954 (-1.884541)***	-0.129461 (-1.029165)	-0.291416 (-2.435272)**	-1.090293 (-9.108435)*	-0.497023 (-3.612620)*	-0.785748 (-4.193897)*	-0.710119 (-4.136201)*	-0.860307 (-6.019308)*
R ²	0.890332	0.766517	0.852177	0.855690	0.841991	0.873860	0.869040	0.880617	0.773469	0.770722	0.800000	0.866642

หมายเหตุ - ค่าในวงเล็บคือ ค่า t-stat โดยมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99, 95 และ 90 (แทนด้วย *, **, ***) ตามลำดับ

ตารางที่ 5.2 แสดงผลการประมาณค่า Regression ของทั้งระบบธนาคาร และแยกธนาคาร ช่วงไตรมาสที่ 1/2536 ถึง 3/2545

ตัวแปร	SUM	BBL	KTB	TFB	SCB	BAY	TMB	SCIB	BOA	DTDB	SCNB	UOBR
C	6.789418 (2.111081)**	1.575581 (3.091871)*	-1.582922 (-1.526830)				1.705984 (4.759300)*	1.563217 (7.643302)*	1.787395 (5.790530)*	3.317221 (3.927717)*	3.863034 (4.374409)*	8.998498 (3.025127)*
LNBDL	-0.082891 (-2.250395)**	-0.056038 (-1.849212)***						-0.016653 (-2.044832)**	0.030868 (2.116203)**		-0.061796 (-2.384253)**	
LNPROV				-0.025150 (-1.799482)***		0.063032 (1.991018)**						-0.031048 (-1.880296)***
LNPDB	0.477118 (2.887462)*	0.259991 (2.859515)*			0.091047 (1.920444)***		0.185366 (3.532408)*		0.100926 (2.372855)**	0.134866 (2.557918)*	0.073041 (1.728030)***	0.333311 (2.941582)*
LNRR	1.695215 (1.694433)***		-0.730008 (-1.709727)***		-0.354462 (-2.871682)*	-0.225601 (-2.488958)*		0.083173 (1.648021)***		0.504327 (1.859143)***	0.834779 (2.945550)*	2.500167 (2.602214)*
LNLD	2.046744 (1.801336)***	0.305402 (1.657042)***	-0.702757 (-1.727018)***									2.505878 (2.578520)*
LNC	0.157771 (2.679027)*	0.099253 (1.973610)**									0.092682 (2.323316)**	
LNSP(-1)	0.503594 (3.737324)*	0.465870 (2.873578)*	0.717745 (5.713197)*	0.949511 (28.09118)*	0.666233 (5.062146)*	0.753325 (7.650532)*	0.452266 (3.503417)*	0.800987 (11.97666)*	0.370804 (3.139602)*	0.484299 (4.060746)*	0.543470 (4.569731)*	0.707471 (7.587038)*
X					-0.173380 (-1.970132)**		-0.327618 (-3.049296)*	-1.082280 (-10.68388)*	-0.506000 (-3.812744)*	-0.734755 (-4.211164)*	-0.722064 (-4.634387)*	-0.821440 (-6.039428)*
R ²	0.812324	0.732265	0.794468	0.807839	0.825441	0.824494	0.862306	0.877655	0.748040	0.757568	0.799507	0.860520
LM TEST(1)	0.098904	1.666123	3.911290**	0.565608	1.397258	1.633191	2.406071	0.003724	2.092568	0.302475	3.236970	0.072737
ARCH TEST	0.012981	0.019891	0.119373	4.523201	0.313215	0.092043	0.038248	0.033043	0.130834	1.176607	0.480283	0.377875

หมายเหตุ - ค่าในวงเล็บคือ ค่า t-stat โดยมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99, 95 และ 90 (แทนด้วย *, **, ***) ตามลำดับ

ตารางที่ 5.3 แสดงผลการประมาณค่า Correlation แยกรายธนาคาร ช่วงไตรมาสที่ 1/2536 ถึง 3/2545

กำไร (P)											
ตัวแปร	BBL	KTB	TFB	SCB	BAY	TMB	SCIB	BOA	DTDB	SCNB	UOBR
SP	-0.431275	-0.206236	-0.377583	-0.224666	-0.516387*	-0.480761	-0.266534	-0.695713*	-0.463977	-0.469406	-0.438140
LD	0.452758	-0.342205	0.325566	0.333040	0.539032*	0.259397	-0.514342*	0.520329*	0.594468*	0.691966*	0.177002
DS	0.561159*	-0.086423	0.475667	-0.411057	0.180839	0.632242*	0.238244	-0.607119*	-0.113727	-0.226444	-0.354629
LS	0.500875*	-0.605564*	0.521625*	-0.171418	-0.164997	-0.283331	-0.288840	-0.483036	-0.035448	0.124991	0.042830
BDL	-0.929730*	-0.296958	-0.942625*	-0.967302*	-0.909894*	-0.956520*	-0.444038	-0.946024*	-0.810790*	-0.840412*	-0.926310*
C	-0.238634	-0.098259	-0.513782*	-0.195742	-0.355290	-0.162791	-0.206370	-0.509755*	-0.688782*	-0.504504*	-0.334192

หมายเหตุ - * แสดงความสัมพันธ์ต่อกำไรของธนาคาร

โดยที่

- P = กำไรของธนาคาร
- SP = ส่วนต่างอัตราดอกเบี้ย
- LD = สินเชื่อต่อเงินฝาก
- DS = เงินฝากของธนาคาร j / เงินฝากทั้งระบบ
- LS = สินเชื่อของธนาคาร j / สินเชื่อทั้งระบบ
- BDL = หนี้สูญและหนี้สงสัยจะสูญต่อสินเชื่อ
- C = ค่าใช้จ่ายที่มีโชคดอกเบี้ยต่อเงินฝากและเงินกู้ยืม

บทที่ 6

สรุปและข้อเสนอแนะ

6.1 สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยของธนาคารพาณิชย์ไทย ที่ใช้หลักการบัญชีธนาคารตามเงื่อนไข และกฎเกณฑ์ต่างๆ เป็นแนวทางในการพิจารณา โดยใช้ข้อมูลในช่วงระหว่างไตรมาสที่ 1 ของปี 2533 ถึงไตรมาสที่ 3 ของปี 2545 ซึ่งผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

1. หลังจากเกิดวิกฤตการณ์การเงินของประเทศในเดือนกรกฎาคม 2540 สภาพคล่องที่เคยตึงตัวกลับเริ่มปรับตัวดีขึ้น ภาวะการแข่งขันระดมเงินฝากของธนาคารพาณิชย์เริ่มลดลง และจากการที่สภาพคล่องของธนาคารเริ่มปรับตัวดีขึ้น ทำให้ธนาคารมีสภาพคล่องเพิ่มขึ้น เนื่องจากธนาคารมีการเรียกหนี้คืนเพิ่มขึ้น และไม่สามารถปล่อยสินเชื่อเพิ่มได้ ส่งผลให้ธนาคารต่างๆ พากันลดอัตราดอกเบี้ยเงินฝากลงอย่างรวดเร็ว เพื่อลดต้นทุน แต่ในขณะเดียวกันธนาคารก็ไม่สามารถลดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ลงได้ เพราะธนาคารมีภาระหนี้ต่อคุณภาพสูง ซึ่งผลที่ตามมาก็คือ ส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยระหว่างเงินฝากและเงินกู้สูงมาก คือ เฉลี่ยถึง 6.5-7.5 % ในช่วงไตรมาสที่ 3 ของปี 2541 แม้ว่าต่อมาจะมีการปรับส่วนต่างให้ลดลงมาแต่ก็ยังคงค่าเฉลี่ยอยู่ประมาณ 5 %

ในการศึกษาเชิงปริมาณ ของพฤติกรรมของส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยของธนาคารพาณิชย์โดยรวมนั้น พบว่า

2. ตัวแปรเงินจ่ายสมทบกองทุนฟื้นฟูสถาบันการเงิน การดำรงสินทรัพย์สภาพคล่อง และสัดส่วนค่าใช้จ่ายที่มีใช้ดอกเบี้ยเงินฝากและเงินกู้ยืม มีความสัมพันธ์กับส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยในทางบวก เนื่องจากเป็นต้นทุนที่ธนาคารต้องจ่าย ดังนั้น ธนาคารพาณิชย์โดยรวมจึงเรียกส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้นตามต้นทุนที่เพิ่มขึ้นของแต่ละธนาคาร

3. สำหรับตัวแปรสัดส่วนหนี้สูญและหนี้สงสัยจะสูญต่อเงินให้สินเชื่อ มีความสัมพันธ์กับส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยในทางลบ ซึ่งเป็นเพราะว่าช่วงระยะเวลาที่ทำการศึกษานั้น เป็นช่วงที่ผู้มีความสามารถในการชำระหนี้ต่ำ และธนาคารไม่สามารถผลักภาระความเสี่ยงให้แก่ผู้กู้ทั้งหมด ดังนั้นธนาคารอาจจะต้องรับภาระในส่วนนี้ไว้เองในรูปของการได้รับส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยที่ลดลง และนอกจากนี้สัดส่วนเงินให้สินเชื่อต่อเงินฝาก กลับแสดงความสัมพันธ์ในทิศทางลบนั้นเป็นเพราะ

ในช่วงตั้งแต่ไตรมาสที่ 3 ของปี 2541 สภาพคล่องส่วนเกินของระบบธนาคารก็เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องมา โดยตลอด ประกอบกับธนาคารจะไม่สามารถปล่อยสินเชื่อเพิ่มขึ้นได้ เป็นผลให้ธนาคารต้องรับภาระ ต้นทุนทางด้านเงินฝากเพิ่มขึ้น ดังนั้น ธนาคารจึงจำเป็นต้องเรียกส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้นเพื่อ ชดเชยภาระดังกล่าว

4. ส่วนตัวแปรส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยในอดีต 1 ช่วงเวลานั้น สามารถอธิบายส่วนต่างอัตรา ดอกเบี้ยในปัจจุบันได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยในอดีตย้อนหลัง 1 ช่วงเวลา มีความสัมพันธ์กับส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยในปัจจุบันในทิศทางเดียวกัน ทั้งนี้แสดงถึงพฤติกรรม โดยทั่วไปสามารถอธิบายได้จากพฤติกรรมของตัวเองในอดีต และธนาคารจะดำเนินนโยบายทางด้าน อัตราดอกเบี้ย จะพิจารณาถึงระดับอัตราดอกเบี้ยในอดีตก่อนหน้านั้น 1 ช่วงเวลาเป็นสำคัญด้วย

5. จากการศึกษาข้อมูลทั้งหมด พบว่า ตัวแปรสัดส่วนเงินให้สินเชื่อต่อเงินฝาก (LNLD) มี ค่าที่สำคัญทางสถิติและมีค่าความยืดหยุ่นค่อนข้างสูงต่อส่วนต่างอัตราดอกเบี้ย ทั้งนี้จะสะท้อนให้ เห็นถึงความสำคัญในการกำหนดส่วนต่างอัตราดอกเบี้ย

สำหรับผลการศึกษาแยกตามรายธนาคาร พบว่า

6. ตัวแปรต่างๆ มีความสัมพันธ์ที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละธนาคาร ทั้งนี้สะท้อนให้ เห็นถึงสภาพของธนาคารที่มีความแตกต่างกันออกไป และจะเห็นได้ว่าผลการศึกษาของภาพรวมของ ทั้งระบบธนาคารนั้น น่าจะสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ศึกษาได้ดีกว่าความแตกต่าง กันของตัวแปรในแต่ละธนาคาร

ส่วนผลการศึกษาความสัมพันธ์ของกำไร (Performance) ต่อการดำเนินงานของธนาคาร พบว่า

7. ในกรณีของธนาคารกรุงศรีอยุธยา และธนาคารเอเชีย พบว่าค่า Correlation ของส่วน ต่างอัตราดอกเบี้ยกับกำไรของธนาคารมีนัยสำคัญ และมีทิศทางตรงกันข้าม ส่วนความสามารถในการ ปล่อยสินเชื่อของธนาคารกรุงศรีอยุธยา ธนาคารเอเชีย ธนาคารซีบีเอสไทยทุน ธนาคารสแตนดาร์ด ชาร์เตอร์นครธน และขนาดของเงินฝากของธนาคารกรุงเทพ ธนาคารทหารไทย และขนาดของสินเชื่อ ของธนาคารกรุงเทพ ธนาคารกสิกรไทย มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับกำไรของธนาคาร

8. สำหรับความสามารถในการปล่อยสินเชื่อของธนาคารนครหลวงไทย และขนาดของ เงินฝากของธนาคารเอเชีย และขนาดของสินเชื่อของธนาคารกรุงไทยกลับมีความสัมพันธ์ในทิศทาง ตรงกันข้ามกับกำไร เนื่องจากคุณภาพของสินเชื่อ ต้นทุนทางด้านเงินฝาก และการตั้งสำรองหนี้สงสัย จะสูญต่อสินเชื่อของธนาคารมีผลโดยตรงต่อการลดลงของกำไรในแต่ละธนาคาร

9. ในส่วนหนี้สูญและหนี้สงสัยจะสูญต่อสินเชื่อของธนาคารกรุงเทพ ธนาคารกสิกรไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ ธนาคารกรุงศรีอยุธยา ธนาคารทหารไทย ธนาคารเอเชีย ธนาคารซีบีเอสไทยทุน ธนาคารสแตนดาร์ดชาร์เตอร์นครธน ธนาคารยูโอบี รัตนสิน และต้นทุนในการบริหารของธนาคาร

กสิกรไทย ธนาคารเอเซีย ธนาคารดีบีเอสไทยท努 และธนาคารสแตนดาร์ดชาร์เตอร์ดอร์นครชน มีค่า Correlation ที่ติดลบกับกำไรของธนาคารอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้เพราะตัวแปรเหล่านี้คือต้นทุนทางการเงินและการบริหารของธนาคาร ซึ่งมีผลต่อกำไรของธนาคารโดยตรง

6.2 ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

จากผลการศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยข้างต้น ทำให้เราทราบถึงความสำคัญของตัวแปรต่างๆ ที่น่าจะมีอิทธิพลต่อส่วนต่างอัตราดอกเบี้ย ซึ่งน่าจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานภาครัฐบาลและเอกชนในการที่จะกำหนดส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยที่เหมาะสม โดยงานศึกษานี้ได้ตั้งข้อเสนอแนะที่น่าจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้ที่เกี่ยวข้องต่อไป

1. จากผลการศึกษาในภาพรวมของทั้งระบบธนาคาร เราพบว่าตัวแปรสัดส่วนเงินให้สินเชื่อต่อเงินฝาก (LNL) มีค่านัยสำคัญทางสถิติต่อส่วนต่างอัตราดอกเบี้ย และมีค่าความยืดหยุ่นค่อนข้างสูง แต่ผลลัพธ์ที่ได้กลับเป็นบวกต่างจากสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ในช่วงเวลาที่ศึกษานั้นเป็นช่วงที่สินเชื่อของธนาคารมีความเสี่ยงค่อนข้างสูง ดังนั้น ควรให้หน่วยงานกำกับดูแลระบบสถาบันการเงินเข้มงวดในการตรวจสอบคุณภาพสินเชื่อของแต่ละธนาคารมากขึ้น เพื่อป้องกันมิให้ธนาคารต้องมีการระงับการสำรองความเสี่ยงของธนาคารเอง โดยการผลักดันให้ส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยนั้นสูงขึ้น และเรายังพบอีกว่าตัวแปรสัดส่วนค่าใช้จ่ายที่มีใช้ดอกเบี้ยต่อเงินฝากและเงินกู้ยืม (LNC) มีนัยสำคัญทางสถิติต่อส่วนต่างอัตราดอกเบี้ย โดยธนาคารสามารถที่จะลดส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยลงได้ด้วยการปรับลดค่าใช้จ่าย ซึ่งธนาคารสามารถดำเนินการได้ทันที ดังนั้น ทางการควรจะผลักดันให้ธนาคารพาณิชย์พยายามบริหารต้นทุนการดำเนินงาน และเสริมสร้างความพร้อมขององค์กร ด้วยการพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้มีประสิทธิภาพ รวมทั้งสนับสนุนให้ธนาคารพาณิชย์เร่งหารายได้ที่มิใช่ดอกเบี้ยเพิ่มขึ้น โดยการคิดค่าธรรมเนียมใหม่ๆ ที่แต่เดิมอาจจะไม่ได้คิดจากลูกค้า เพื่อที่จะชดเชยรายได้จากดอกเบี้ยที่สูญเสียไป ก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งในการช่วยลดความแตกต่างของอัตราดอกเบี้ยให้แคบลงได้

2. สืบเนื่องมาจากการพิจารณาว่า พ.ร.บ. ธุรกิจสถาบันการเงินที่มีความพยายามที่จะกำหนดให้สถาบันการเงินห้ามคิดส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยเงินกู้และเงินฝากเกิน 5% สำหรับการปล่อยสินเชื่อทุกประเภทของธนาคารพาณิชย์ แม้ว่า พ.ร.บ.ดังกล่าว ยังอยู่ในช่วงแก้ไขรายละเอียดเพิ่มเติม จึงเป็นประเด็นที่ควรจะต้องศึกษาอย่างรอบคอบ โดยในการพิจารณาควรนำเอาฐานะทางการเงินของลูกค้าหนี้ ความเสี่ยง และคุณภาพหลักทรัพย์ของลูกค้า ตลอดจนค่าใช้จ่ายของธนาคารในการให้บริการสินเชื่อแต่ละประเภทที่แตกต่างกันออกไปมาร่วมพิจารณาควบคู่กันไปด้วย เนื่องจากการแทรกแซง

การกำหนดเพดานผลต่างอัตราดอกเบี้ยนั้น อาจทำให้เกิดปัญหาการจัดสรรสินเชื่อได้ โดยธนาคารพาณิชย์จะเลือกปล่อยสินเชื่อเฉพาะลูกค้าชั้นดีที่มีความเสี่ยงต่ำ โดยหันมาเพิ่มสัดส่วนการปล่อยสินเชื่อแก่ลูกค้ารายใหญ่แทนลูกค้ารายย่อย เพราะลูกค้ารายย่อยมีต้นทุนสูงกว่า ซึ่งปัญหาเหล่านี้ อาจอย่างยิ่งซ้ำเติมปัญหาสินเชื่อแก่ลูกค้ารายย่อยที่ประกอบธุรกิจ SME และสร้างปัญหาต่อนโยบายของรัฐบาลที่จะผลักดันธุรกิจ SME อยู่ในขณะนี้

3. จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า หนี้สูญและหนี้สงสัยจะสูญของแต่ละธนาคารนั้น มีความสัมพันธ์กับกำไรของธนาคารค่อนข้างสูงในทุกธนาคาร จนเป็นสาเหตุให้ธนาคารหลายแห่งต้องประสบกับผลขาดทุนเป็นอย่างมากในช่วงหลังเกิดวิกฤตการณ์ทางการเงิน เป็นผลให้เงินกองทุนของธนาคารหลายแห่งลดต่ำลง จนเป็นการสร้างแรงกดดันต่อการเพิ่มทุนของธนาคารในสถานการณ์ที่ยากลำบาก เพื่อให้ธนาคารสามารถดำรงอยู่ต่อไปได้ ดังนั้น ทางการจึงควรจะดำเนินมาตรการต่างๆ เพื่อแก้ปัญหาหนี้สูญและหนี้สงสัยจะสูญนี้โดยเร่งด่วน รวมถึงให้ธนาคารพาณิชย์ควรเร่งเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารและจัดการกับหนี้สูญและหนี้สงสัยจะสูญเหล่านี้ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันกับธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อประเทศไทยต้องเปิดเสรีทางการเงิน ให้สถาบันการเงินต่างประเทศเข้ามามีบทบาทในระบบการเงินไทยมากขึ้น

6.3 ข้อจำกัดในการศึกษา

จากการศึกษาวิจัยที่มีผลต่อการกำหนดส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยนั้น พบว่ามีข้อจำกัดในการศึกษา ดังนี้

1. ในการศึกษาครั้งนี้ ได้ใช้อัตราดอกเบี้ยที่เป็นตัวเงิน (Nominal Term) ของอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืม (MLR) และอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำ 3 เดือน แบบถ่วงน้ำหนัก ซึ่งไม่สะท้อนรายได้จากดอกเบี้ย และรายจ่ายจากดอกเบี้ยของธนาคารพาณิชย์ได้ดีเท่ากับรายรับและรายจ่ายจากดอกเบี้ยถ่วงน้ำหนักตามปริมาณสินเชื่อและปริมาณเงินฝาก (Real Term) ของธนาคารพาณิชย์แต่ละแห่ง

2. สืบเนื่องมาจากวิกฤตการณ์ทางการเงินปี 2540 ทำให้ธนาคารพาณิชย์บางแห่งต้องถูกควบกิจการร่วมกับธนาคารของรัฐ หรือถูกควบคุมโดยกองทุนฟื้นฟูฯ ในฐานะผู้ถือหุ้นใหญ่ ในขณะเดียวกัน ธนาคารพาณิชย์หลายแห่งที่ไม่ประสงค์จะขอรับความช่วยเหลือจากรัฐบาลจำเป็นต้องมีการควบกิจการหรือเปลี่ยนจากผู้ถือหุ้นใหญ่ที่มีอำนาจบริหารเดิม ไปยังกลุ่มสถาบันการเงินต่างประเทศ ดังจะเห็นได้จาก ธนาคารมหานครถูกควบกิจการเข้ากับธนาคารกรุงไทย ธนาคารแหลมทองถูกควบกิจการเข้ากับธนาคารรัตนสิน ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นธนาคารยูโอบี รัตนสิน ธนาคารสหธนาคารถูกควบกิจการเข้ากับบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์กรุงไทยธนกิจ ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นธนาคารไทยธนาคาร และล่าสุดธนาคารศรีนครถูกควบกิจการเข้ากับธนาคารนครหลวงไทย ดังนั้น ในการศึกษา

ครั้งนี้ จะทำการศึกษาเฉพาะธนาคารพาณิชย์ 11 แห่งที่เปิดทำการอยู่ในขณะนี้ (ไม่นับรวมธนาคารไทยธนาคาร เนื่องจากเดิมธนาคารสหธนาคารมีการควบกิจการร่วมกับบริษัทเงินทุนอีก 12 แห่ง¹⁰ ซึ่งข้อมูลที่ได้อาจจะทำให้ผลการศึกษาที่ได้เกิดความคลาดเคลื่อนไปจากที่ควรจะเป็นได้)

3. ข้อมูลที่นำมาใช้ในการศึกษา เนื่องจากข้อมูลเงินจ่ายกองทุนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนา ระบบสถาบันการเงินนั้น เพิ่งจะมีการแยกประเภทบัญชีออกมาในงบกำไรขาดทุนเมื่อปี 2540 กล่าวคือในอดีตข้อมูลตัวนี้นั้นได้ถูกรวมไว้ในค่าใช้จ่ายอื่นๆ ในงบกำไรขาดทุน ส่วนข้อมูลการดำรงสินทรัพย์สภาพคล่องตามกฎหมายนั้น ปัจจุบันยังไม่มีการระบุไว้แน่ชัดว่า ในแต่ละธนาคารมีการดำรงสินทรัพย์สภาพคล่องไว้เป็นจำนวนเท่าไร ดังนั้น จึงจำเป็นต้องใช้วิธีการคำนวณแทน ซึ่งสามารถหาได้จากสัดส่วนของเงินฝากตามที่กฎหมายกำหนดไว้ขั้นต่ำ อาจจะส่งผลให้ผลของการศึกษาที่ได้มีความคลาดเคลื่อนได้

4. การศึกษาในครั้งนี้ ไม่ได้นำเอาอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมสำหรับลูกค้ารายย่อยขั้นดี (MRR) ของธนาคารพาณิชย์มาร่วมพิจารณาในการถ่วงน้ำหนักอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมด้วย เนื่องจากมีข้อจำกัดเกี่ยวกับข้อมูลและระยะเวลาในการศึกษา (MRR เริ่มใช้ครั้งแรกในเดือนตุลาคม 2536)

¹⁰ประกอบไปด้วย บง.นครนกิจ บงล.ร่วมเสริมกิจ บง.มหาทุน บง.บางกอกเอเซีย บงล.เคสิท บง.เอราวัณทรัสต์ บง.เศรษฐกิจ บง.ธนสยาม บง.เทิสท์ ซิตี อินเวสเมนท์ บง.วชิระชนบท บงล.ไทยซัมมิท บงล.ไอเอฟซีที ไลฟ์แนซ และบงล.กรุงไทยธนกิจ

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

ชมเพลิน จันทรเรืองเพ็ญ. ทฤษฎีและนโยบายการเงิน. หน้าที่ 11 และ 12. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2539.

ประพันธ์ เสวตนันท์. เศรษฐศาสตร์มหภาค. กรุงเทพฯ : คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กุมภาพันธ์ 2541.

วเรศ อุปปาดิก. เศรษฐศาสตร์การเงินและการธนาคาร. พิมพ์ครั้งที่ 4 แก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539.

วารสาร

ธนาคารแห่งประเทศไทย. รายงานเศรษฐกิจรายเดือน ธนาคารแห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ชวนพิมพ์, (มกราคม 2538 – ธันวาคม 2545)

นภัสสร จันทรสกุลถาวร และ โสภิตา เชียงหล่อ. สรุปภาวะอัตราดอกเบี้ยของสถาบันการเงินปี 2543 และช่วง 4 เดือนแรกของปี 2544. รายงานเศรษฐกิจรายเดือน : 1-8

เมธี สุภาพงษ์. โครงสร้างดอกเบี้ยของธนาคารพาณิชย์ไทย. รายงานเศรษฐกิจรายเดือน ธนาคารแห่งประเทศไทย 39 (มีนาคม 2542) : 11-16

ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. เพดานผลต่างอัตราดอกเบี้ย...ควรรีกรอบคอบ. ปีที่ 7 ฉบับที่ 1130, ตุลาคม 2544 : 1-5

ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. เพดานผลต่างอัตราดอกเบี้ย...อาจนำไปสู่การบิดเบือนในระบบการเงินของประเทศ. ปีที่ 8 ฉบับที่ 1231, เมษายน 2545 : 1-5

หน่วยพัฒนาระบบการเงิน. ระบบการเงินไทย. กรุงเทพฯ : ฝ่ายวิชาการ ธนาคารแห่งประเทศไทย ธันวาคม 2541

วิทยานิพนธ์

นิรันดร์ ประสพสุข โชคชัย. “ปัจจัยที่มีบทบาทในการกำหนดอัตราดอกเบี้ยภายหลังการเปิดเสรีทางการเงิน.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.

พรรณธิดา เหล่าพวงศักดิ์. “ผลกระทบของนโยบายอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ระหว่างธนาคารที่มีต่อการออมและการลงทุนในประเทศไทย : กรณีศึกษาการเปิดเสรีทางการเงินด้านอัตราดอกเบี้ย.”

คณะวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2540.

พิสิทธิ์ ตันมหาพราน. “โครงสร้างตลาด พฤติกรรม และผลการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ไทย.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.

ศรชัย เตரியมวรกุล. “ปัจจัยกำหนดส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยของธนาคารพาณิชย์ไทย.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543.

วิโชติ ตั้งศักดิ์พร. “การปรับตัวของอัตราดอกเบี้ยระยะสั้นในประเทศไทย.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540.

สมชาย ไตรรัตน์ภิรมย์. “โครงสร้าง ความสัมพันธ์ และปัจจัยกำหนดอัตราดอกเบี้ยในระบบธนาคารพาณิชย์ไทย.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2529.

เอกสารอื่นๆ

งบการเงินจากการคัดลอกที่ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ในส่วนงานบริการข้อมูล ตั้งแต่ช่วงไตรมาสที่ 1/2536 ถึง 3/2545

ภาษาอังกฤษ

Barajas, A. “Interest Rates, Market Power, and Financial Taxation : An Application to Colombian Banks 1974-1988.” IMF, November.

Barajas, A., Steiner, R., and Salazar, N. “Interest Spreads in Banking : Cost, Financial Taxation, Market Power, and Loan Quality in The Colombian Case 1974 - 96.” IMF Working Paper, WP/98/110, August 1998 : 41 pages.

Catao, L. “Intermediation Spreads in A Dual Currency Economy : Argentina in The 1990s.” IMF Working Paper, WP/98/90, June 1998 : 38 pages.

Cronin, D. “Irish Loan – Deposit Interest Rate Margins : A Duration – Based Approach.” Applied Financial Economics 5 (1995) : P.27 – 32.

Goldfeld, Stephen M. “Commercial Bank Behavior and Economic Activity.” Amsterdam : North Holland Publishing Co. (1966).

Harris, Laurence. “Monetary Theory.” New York : McGraw-Hill Book Company, 1985.

Hendershott, Patric H. **“Recent Development of the Financial Sector of Econometric Models.”**

Journal of Finance, 23 (March 1968). P.41-66.

Ho, Thomas S.Y., and Saunders, A. **“The Determinants of Bank Interest Margins : Theory and Empirical Evidence.”** Journal of Financial and Quantitative Analysis. Vol 6, No 4, November 1981.

Jacques Melitz and Morris Pardue. **“The Demand and Supply of Commercial Bank Loans.”** Journal of Money, Credit, and Banking. (1973). P.669-692.

Kishan, Ruby P. and Opiela, Timothy P. **“Bank Size, Bank Capital, and the Bank Lending Channel.”** Journal of Money, Credit and Banking. Vol 32, No1, February 2000. P.121-141.

Maria Soledad Martinez Peria and Sergio L. Schmukler. **“Do Depositors Punish Banks for “Bad” Behavior? : Examining Market Discipline in Argentina, Chile, and Mexico.”** World Bank. (1998).

Montes - Negret, F., and Papi, L. **“Are Bank Interest Rate Spreads Too High?”** World Bank, 67, February 1996 : 4 pages.

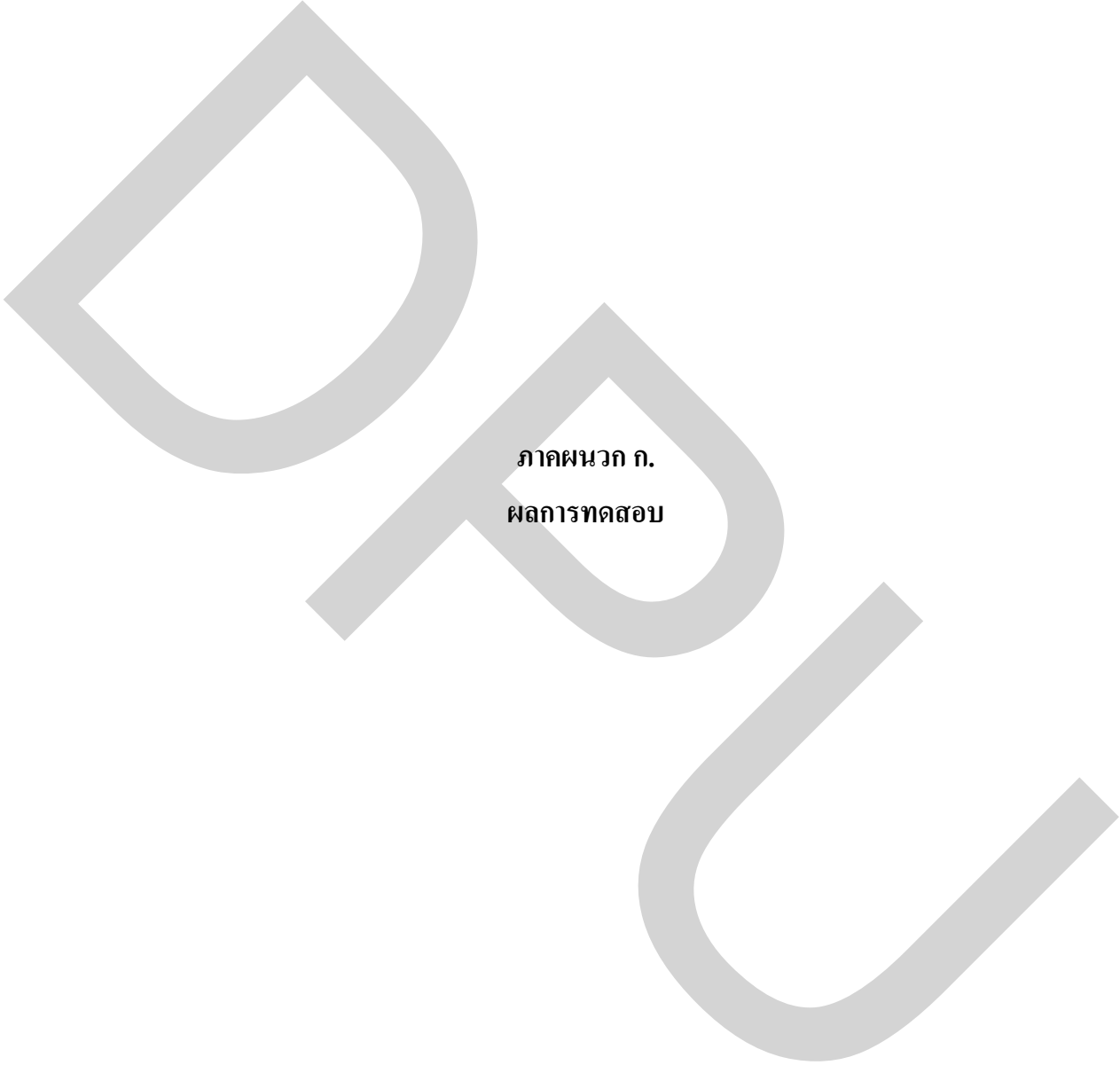
Randall , R. **“Interest Rate Spreads in The Eastern Caribbiam.”** IMF Working Paper, WP/98/59 (April 1998) : 39 pages.

Sherrill Shaffer. **“A Test of Competition in Canadian Banking.”** Journal of Money, Credit, and Banking. Vol 25, No 1, February 1993. P.49-61.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.
ผลการทดสอบ

ตารางที่ 1 แสดงผลการศึกษาของธนาคารพาณิชย์โดยรวม

Dependent Variable: LNPSUM				
Method: Least Squares				
Date: 03/14/03 Time: 01:52				
Sample(adjusted): 2536:2 2545:3				
Included observations: 38 after adjusting endpoints				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	6.789418	3.216086	2.111081	0.0429
LNBDLSUM	-0.082891	0.036834	-2.250395	0.0317
LNPDBSUM	0.477118	0.165238	2.887462	0.0070
LNRRSUM	1.695215	1.000461	1.694433	0.1002
LNLDSUM	2.046744	1.136237	1.801336	0.0814
LNCSUM	0.157771	0.058891	2.679027	0.0117
LNPSUM(-1)	0.503594	0.134747	3.737324	0.0008
R-squared	0.812324	Mean dependent var	1.500310	
Adjusted R-squared	0.776000	S.D. dependent var	0.228223	
S.E. of regression	0.108015	Akaike info criterion	-1.448274	
Sum squared resid	0.361683	Schwarz criterion	-1.146613	
Log likelihood	34.51720	F-statistic	22.36306	
Durbin-Watson stat	1.886591	Prob(F-statistic)	0.000000	

ตารางที่ 2 แสดงผลการศึกษาของธนาคารกรุงเทพ

Dependent Variable: LNBPBBL				
Method: Least Squares				
Date: 03/14/03 Time: 01:54				
Sample(adjusted): 2536:2 2545:3				
Included observations: 38 after adjusting endpoints				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	1.575581	0.509588	3.091871	0.0041
LNBDLBBL	-0.056038	0.030304	-1.849212	0.0737
LNPDBBBL	0.259991	0.100401	2.589515	0.0143
LNLDBBBL	0.305402	0.184306	1.657042	0.1073
LNCBBBL	0.099253	0.050290	1.973610	0.0571
LNBPBBL(-1)	0.465870	0.162122	2.873578	0.0072
R-squared	0.732265	Mean dependent var	1.484791	
Adjusted R-squared	0.690431	S.D. dependent var	0.227059	
S.E. of regression	0.126333	Akaike info criterion	-1.155850	
Sum squared resid	0.510722	Schwarz criterion	-0.897284	
Log likelihood	27.96115	F-statistic	17.50419	
Durbin-Watson stat	1.568492	Prob(F-statistic)	0.000000	

ตารางที่ 3 แสดงผลการศึกษาของธนาคารกรุงไทย

Dependent Variable: LNSPKTB				
Method: Least Squares				
Date: 03/14/03 Time: 01:56				
Sample(adjusted): 2536:2 2545:3				
Included observations: 38 after adjusting endpoints				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-1.582922	1.036737	-1.526830	0.1361
LNRRKTB	-0.730008	0.426973	-1.709727	0.0964
LNLDKTB	-0.702757	0.406919	-1.727018	0.0932
LNSPKTB(-1)	0.717745	0.125629	5.713197	0.0000
R-squared	0.794468	Mean dependent var	1.479938	
Adjusted R-squared	0.776333	S.D. dependent var	0.247009	
S.E. of regression	0.116819	Akaike info criterion	-1.357082	
Sum squared resid	0.463987	Schwarz criterion	-1.184705	
Log likelihood	29.78457	F-statistic	43.80821	
Durbin-Watson stat	1.374740	Prob(F-statistic)	0.000000	

ตารางที่ 4 แสดงผลการศึกษาของธนาคารกสิกรไทย

Dependent Variable: LNSPTFB				
Method: Least Squares				
Date: 03/14/03 Time: 01:57				
Sample(adjusted): 2536:2 2545:3				
Included observations: 38 after adjusting endpoints				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
LNPROVTFB	-0.025150	0.013976	-1.799482	0.0803
LNSPTFB(-1)	0.949511	0.033801	28.09118	0.0000
R-squared	0.807839	Mean dependent var	1.477988	
Adjusted R-squared	0.802501	S.D. dependent var	0.247707	
S.E. of regression	0.110083	Akaike info criterion	-1.523969	
Sum squared resid	0.436258	Schwarz criterion	-1.437780	
Log likelihood	30.95540	Durbin-Watson stat	2.231912	

ตารางที่ 5 แสดงผลการศึกษาของธนาคารไทยพาณิชย์

Dependent Variable: LNPSFCB				
Method: Least Squares				
Date: 03/14/03 Time: 01:58				
Sample(adjusted): 2536:2 2545:3				
Included observations: 38 after adjusting endpoints				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
LNPDBSCB	0.091047	0.047409	1.920444	0.0632
LNRRSCB	-0.354462	0.123434	-2.871682	0.0070
LNPSUM(-1)	0.666233	0.131611	5.062146	0.0000
X	-0.173380	0.088004	-1.970132	0.0570
R-squared	0.825441	Mean dependent var	1.511400	
Adjusted R-squared	0.810039	S.D. dependent var	0.208088	
S.E. of regression	0.090694	Akaike info criterion	-1.863349	
Sum squared resid	0.279664	Schwarz criterion	-1.690972	
Log likelihood	39.40363	Durbin-Watson stat	1.449025	

ตารางที่ 6 แสดงผลการศึกษาของธนาคารกรุงศรีอยุธยา

Dependent Variable: LNPSBAY				
Method: Least Squares				
Date: 03/14/03 Time: 01:59				
Sample(adjusted): 2536:2 2545:3				
Included observations: 38 after adjusting endpoints				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
LNPROVBAY	0.063032	0.031658	1.991018	0.0543
LNRRBAY	-0.225601	0.090641	-2.488958	0.0177
LNPSBAY(-1)	0.753325	0.098467	7.650532	0.0000
R-squared	0.824494	Mean dependent var	1.444498	
Adjusted R-squared	0.814465	S.D. dependent var	0.291857	
S.E. of regression	0.125714	Akaike info criterion	-1.233960	
Sum squared resid	0.553139	Schwarz criterion	-1.104677	
Log likelihood	26.44525	Durbin-Watson stat	1.470107	

ตารางที่ 7 แสดงผลการศึกษาของธนาคารทหารไทย

Dependent Variable: LNSPTMB				
Method: Least Squares				
Date: 03/14/03 Time: 01:59				
Sample(adjusted): 2536:2 2545:3				
Included observations: 38 after adjusting endpoints				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	1.705984	0.358453	4.759300	0.0000
LNPDBTMB	0.185366	0.052476	3.532408	0.0012
LNSPTMB(-1)	0.452266	0.129093	3.503417	0.0013
X	-0.327618	0.107440	-3.049296	0.0044
R-squared	0.862306	Mean dependent var	1.513497	
Adjusted R-squared	0.850157	S.D. dependent var	0.269439	
S.E. of regression	0.104299	Akaike info criterion	-1.583813	
Sum squared resid	0.369860	Schwarz criterion	-1.411435	
Log likelihood	34.09245	F-statistic	70.97504	
Durbin-Watson stat	1.574143	Prob(F-statistic)	0.000000	

ตารางที่ 8 แสดงผลการศึกษาของธนาคารนครหลวงไทย

Dependent Variable: LNSPSCIB				
Method: Least Squares				
Date: 03/14/03 Time: 01:55				
Sample(adjusted): 2536:2 2545:3				
Included observations: 38 after adjusting endpoints				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	1.563217	0.204521	7.643302	0.0000
LNBDLSCIB	-0.016653	0.008144	-2.044832	0.0489
LNRRSCIB	0.083173	0.050469	1.648021	0.1088
LNSPSCIB(-1)	0.800987	0.066879	11.97666	0.0000
X	-1.082280	0.101300	-10.68388	0.0000
R-squared	0.877655	Mean dependent var	1.511138	
Adjusted R-squared	0.862825	S.D. dependent var	0.258962	
S.E. of regression	0.095912	Akaike info criterion	-1.728689	
Sum squared resid	0.303572	Schwarz criterion	-1.513217	
Log likelihood	37.84509	F-statistic	59.18216	
Durbin-Watson stat	1.893743	Prob(F-statistic)	0.000000	

ตารางที่ 9 แสดงผลการศึกษาของธนาคารเอเชีย

Dependent Variable: LNSPBOA				
Method: Least Squares				
Date: 03/14/03 Time: 01:55				
Sample(adjusted): 2536:2 2545:3				
Included observations: 38 after adjusting endpoints				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	1.787395	0.308676	5.790530	0.0000
LNBDLBOA	0.030868	0.014587	2.116203	0.0420
LNPDBBOA	0.100926	0.042533	2.372855	0.0236
LNSPBOA(-1)	0.370804	0.118105	3.139602	0.0036
X	-0.506000	0.132713	-3.812744	0.0006
R-squared	0.748040	Mean dependent var	1.546211	
Adjusted R-squared	0.717500	S.D. dependent var	0.240920	
S.E. of regression	0.128051	Akaike info criterion	-1.150704	
Sum squared resid	0.541099	Schwarz criterion	-0.935232	
Log likelihood	26.86337	F-statistic	24.49332	
Durbin-Watson stat	2.306030	Prob(F-statistic)	0.000000	

ตารางที่ 10 แสดงผลการศึกษาของธนาคารดีบีเอส ไทยท努

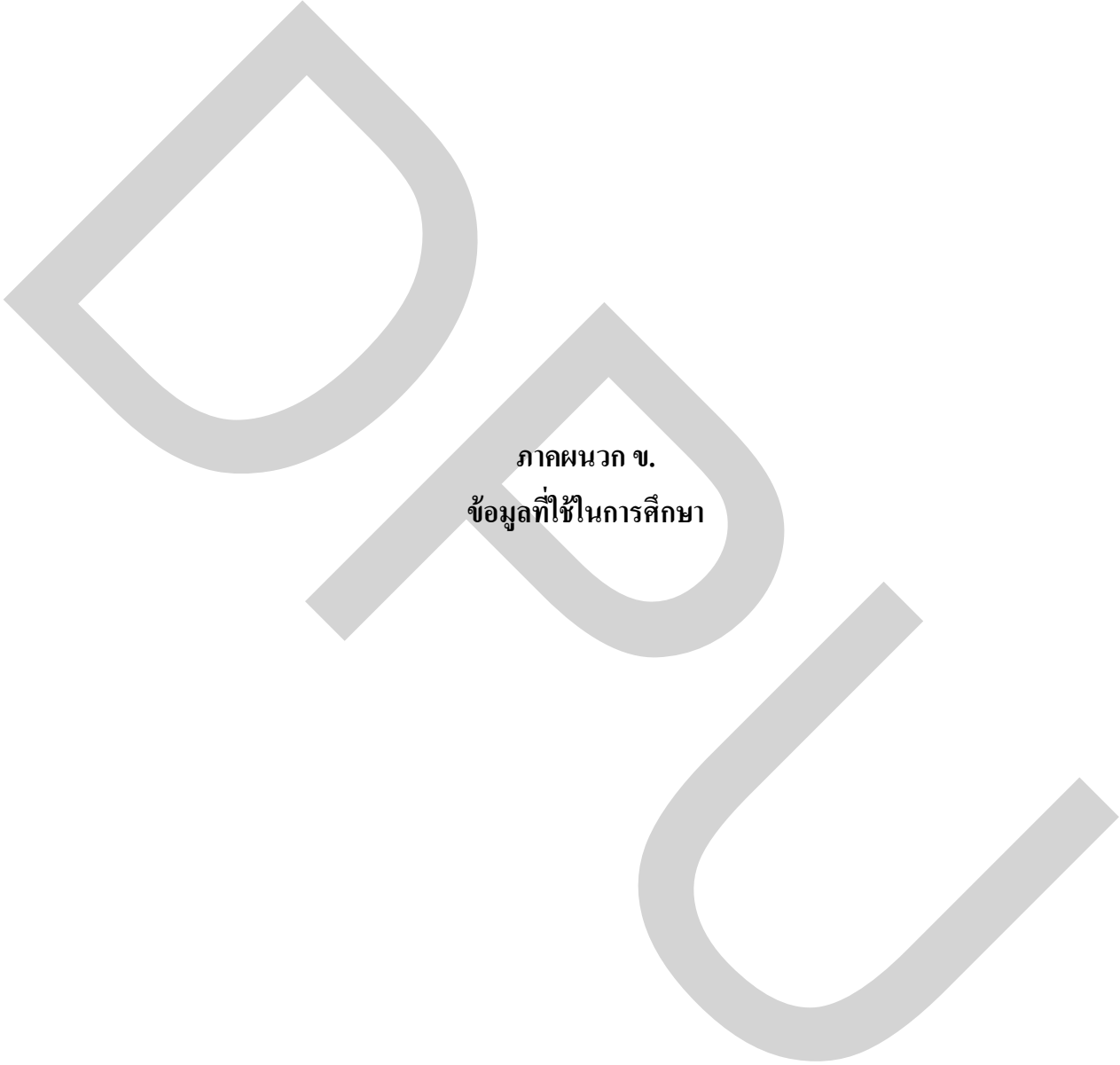
Dependent Variable: LNSPDTDB				
Method: Least Squares				
Date: 03/14/03 Time: 01:52				
Sample(adjusted): 2536:2 2545:3				
Included observations: 38 after adjusting endpoints				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	3.317221	0.844567	3.927717	0.0004
LNPDBDTDB	0.134866	0.052725	2.557918	0.0153
LNRRTDB	0.504327	0.271268	1.859143	0.0719
LNSPDTDB(-1)	0.484299	0.119263	4.060746	0.0003
X	-0.734755	0.174478	-4.211164	0.0002
R-squared	0.757658	Mean dependent var	1.492840	
Adjusted R-squared	0.728283	S.D. dependent var	0.309734	
S.E. of regression	0.161453	Akaike info criterion	-0.687121	
Sum squared resid	0.860218	Schwarz criterion	-0.471649	
Log likelihood	18.05530	F-statistic	25.79275	
Durbin-Watson stat	2.098079	Prob(F-statistic)	0.000000	

ตารางที่ 11 แสดงผลการศึกษาของธนาคารสแตนดาร์ดชาร์เตอร์ดอร์นครชน

Dependent Variable: LNPSPCNB				
Method: Least Squares				
Date: 03/14/03 Time: 01:52				
Sample(adjusted): 2536:2 2545:3				
Included observations: 38 after adjusting endpoints				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	3.863034	0.883098	4.374409	0.0001
LNBDLSCNB	-0.061796	0.025918	-2.384253	0.0234
LNPDBSCNB	0.073041	0.042268	1.728030	0.0939
LNRRSCNB	0.834779	0.283403	2.945550	0.0061
LNCSCNB	0.092682	0.039892	2.323316	0.0269
LNPSPCNB(-1)	0.543470	0.118928	4.569731	0.0001
X	-0.722064	0.155806	-4.634387	0.0001
R-squared	0.799507	Mean dependent var	1.488742	
Adjusted R-squared	0.760702	S.D. dependent var	0.250467	
S.E. of regression	0.122524	Akaike info criterion	-1.196201	
Sum squared resid	0.465374	Schwarz criterion	-0.894541	
Log likelihood	29.72783	F-statistic	20.60310	
Durbin-Watson stat	2.394404	Prob(F-statistic)	0.000000	

ตารางที่ 12 แสดงผลการศึกษาของธนาคารยูโอบี รัตนสิน

Dependent Variable: LNSPUOBR				
Method: Least Squares				
Date: 03/14/03 Time: 01:52				
Sample(adjusted): 2536:2 2545:3				
Included observations: 38 after adjusting endpoints				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	8.998498	2.974586	3.025127	0.0050
LNPROVUOBR	-0.031048	0.016512	-1.880296	0.0695
LNPDBUOBR	0.333311	0.113310	2.941582	0.0061
LNRRUOBR	2.500167	0.960784	2.602214	0.0141
LNLDUOBR	2.505878	0.971828	2.578520	0.0149
LNSPUOBR(-1)	0.707471	0.093247	7.587038	0.0000
X	-0.821440	0.136013	-6.039428	0.0000
R-squared	0.860520	Mean dependent var	1.473909	
Adjusted R-squared	0.833524	S.D. dependent var	0.285669	
S.E. of regression	0.116557	Akaike info criterion	-1.296049	
Sum squared resid	0.421152	Schwarz criterion	-0.994388	
Log likelihood	31.62493	F-statistic	31.87572	
Durbin-Watson stat	2.061057	Prob(F-statistic)	0.000000	

ภาคผนวก ข.
ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

ภาคผนวก ค.

รายละเอียดตัวย่อต่างๆ ที่ใช้ในการศึกษา

SUM	หมายถึง	ธนาคารพาณิชย์ทั้งระบบ
BBL	หมายถึง	ธนาคารกรุงเทพ
KTB	หมายถึง	ธนาคารกรุงไทย
TFB	หมายถึง	ธนาคารกสิกรไทย
SCB	หมายถึง	ธนาคารไทยพาณิชย์
BAY	หมายถึง	ธนาคารกรุงศรีอยุธยา
TMB	หมายถึง	ธนาคารทหารไทย
SCIB	หมายถึง	ธนาคารนครหลวงไทย
BOA	หมายถึง	ธนาคารเอเชีย
DTDB	หมายถึง	ธนาคารดีบีเอสไทยท努
SCNB	หมายถึง	ธนาคารสแตนดาร์ดชาร์เตอร์ดอร์นครชน
UOBR	หมายถึง	ธนาคารยูโอบี รัตนสิน

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ : นายนรวุฒิ นรสารทูล

วัน เดือน ปีเกิด : 4 กรกฎาคม 2516

การศึกษา : ปริญญาตรีเศรษฐศาสตร์ (ธุรกิจ) ปี พ.ศ.2537

การทำงาน : ธนาคารกรุงศรีอยุธยา ฝ่ายสินเชื่อและการตลาดสำนักพระรามที่ 3
(พ.ย.2537 – เม.ย.2543)